

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Mahdizmus v súčasnej iránskej politike

Bc. Beáta Blaženiaková

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra Blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Diplomová práce

Mahdizmus v súčasnej iránskej politike

Bc. Beáta Blaženiaková

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Tomková, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Venované mojim rodičom,
ktorým som veľmi vdáčná za ich podporu.

Obsah

1	ÚVOD	1
1.1	Mahdizmus v súčasnej politike Iránu ako téma diplomovej práce.....	1
1.2	Cieľ práce.....	3
1.3	Štruktúra práce.....	3
1.4	Poznámka k transkripcii perzských a arabských pojmov.....	6
2	VZNIK ŠÍ'CE A JEJ VÝVOJ	7
2.1	Prvý imám a jeho nasledovníci.....	9
2.1.1	Štiepenie na Zajdijú a Ismá'ílíju	11
2.2	Ithná'ášaríja – ší'ca dvanástich imámov	12
2.2.1	Al-Mahdí a ší'itsky koncept skrytého imáma	15
3	MOHAMMAD-BÁQER MADŽLESÍ.....	18
3.1	<i>Choráfát</i> ako nábožensko-politický nástroj a madžlesizmus	22
3.2	Ithná'ášaríja a Madžlesí.....	25
3.2.1	Entezár	26
3.2.2	Radž'ca	28
3.3	Madžlesizmus a význam <i>zarúríjat</i>	29
4	MAHDIZMUS AKO POLITICKÁ IDEOLÓGIA V IRÁNE V 20. A 21. STOROČÍ.....	35
4.1	Mahmúd Ahmadínežád	37
4.1.1	Hodždžatíje (<i>Andžoman-e Hodždžatíje</i>) a mahdizmus.....	40

4.1.2	Cesta k prezidentskému úradu a rýchly príchod Mahdího..	45
4.2	Mohammad Taqí Mesbáh-Jazdí	47
4.2.1	<i>Madrased-je Haqqání</i>	51
4.2.2	Madžlesího dedičstvo a jeho využitie Mesbáh-Jazdí	51
4.3	Mesianistické očakávaná a príchod Mahdího po prvom zvolení Ahmadínezáda	55
4.3.1	Masdžed-e Džamkarán.....	59
4.4	Ahmadínezád opäť prezidentom	62
5	AHMADÍNEŽÁDOV STRET S KLERIKMI	65
6	ZÁVER	74
7	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV	79
8	RESUMÉ	89
9	PRÍLOHY	91

1 ÚVOD

V roku 1979 sa ší'ca dvanástich imámov alebo tiež *ithná'cašaríja* stala pevnou a neoddeliteľnou súčasťou Iránskej islamskej republiky, keď bola zakotvená do ústavy ako oficiálne náboženstvo krajiny.

Ithná'cašaríja tiež patrí k najrozšírenejšej odnoži ší'ce. Spolu s ňou aj ideológia mahdizmu prechádzali počas storočiami od svojho vzniku až po súčasnú formu, aká je rozšírená najmä v dnešnej Iránskej islamskej republike, rozsiahlym vývojom, kde na počiatku stál rozkol medzi stúpenkami islamu po smrti proroka Muhammada. Ich charakteristickým prvkom je rozlišovanie dvanástich po sebe nasledujúcich imámov, ktorí boli členmi či potomkami Muhammadovej rodiny, *ahl al-bajt*. Tým dvanástym imámom sa stal Mahdí, ktorý podľa ší'itskej vierouky, však odišiel do okultácie.¹ Viera v návrat Mahdího, ktorý v deň súdu povedie veriacich k vykúpeniu, sa nazýva *mahdizmus*.

1.1 Mahdizmus v súčasnej politike Iránu ako téma diplomovej práce

Iránski politickí lídri používali náboženstvo ako nástroj na udržanie a rozšírenie politickej moci a podpory viac než niekoľko storočí. Iránsky panovník Mohammad Rezá Šáh počas vlády v prvej polovici 20. storočia a v oveľa širšom rozmere tiež bývalý iránsky prezident Mahmúd Ahmadínežád v 21. storočí. Rozsah propagácie mahdizmu a apokalyptických príprav na Súdny deň, zamestnával nielen zahraničie, ale tiež duchovných vodcov v samotnom Iráne.

Táto práca voľne nadväzuje na moju bakalársku prácu s názvom „*Intelektuálno-náboženské prostredie ovplyvňujúce Mahmúda Ahmadínežáda*“,² pretože práve osoba Mahmúda Ahmadínežáda je

¹ Viac viz kapitola 2.2 Ithná'cašaríja – ší'ca dvanástich imámov.

² Moja bakalárska práca uvádza prepis priezviska bývalého iránskeho prezidenta s „dž“, avšak diplomová práca sa drží prepisu perzského s „ž“.

spojená s propagáciou ideológie mahdizmu a mesianizmu³ v Iránskej islamskej republike počas jeho dvoch funkčných období na pozícii prezidenta v rokoch 2005 až 2013.

Ihneď po svojom nástupe do prezidentského úradu v roku 2005 sa doma i pre svet stal mediálne výraznou osobnosťou. Pre Západ kvôli jeho agresívnej zahraničnej politike popierania holokaustu, nukleárnym programom a odporom voči heretickému Západu. V domácej politike si vybudoval povest' bojovníka proti korupcii, podporovateľa chudobných a snahou o prinavrátenie spravodlivosti. To všetko, zahraničná i domáca politika, sa dialo s požehnaním skrytého imáma, ktorý viedol jeho kroky, ako sám Ahmadínežád vyhlasoval.

Lenže jeho snaha pripísať všetky svoje kroky a činy ako činy odsúhlasené samotným Mahdím, sa stretla s rôznymi reakciami medzi duchovnými v Iráne. Postupom času od Ahmadínežádovho prvého nástupu do prezidentského úradu a jeho masívnej propagácii *choráfát*, povier a nadprirodzených zážitkov sa klerici začali dohadovať, či Ahmadínežád má právo ich zastupovať či nahradzovať v duchovných záležitostiach.

Prezident sa tešil podpore ájatolláha Mohammada Taqí Mesbáh-Jazdího, avšak jeho politika vážne mohla ohroziť duchovných v republike. Ájatolláh Mesbáh-Jazdí, ktorý bol Ahmadínežádovým *mardža^c-e taqlíd*, prameňom k nasledovaniu, vychádzal z doktríny propagácie *choráfát* a vypracovanej ší'itskej vierouky stanovenej už v 17. storočí. Jej autorom, ktorý zozbieral a stanovil pravidlá pre ší'itsku vierouku, bol Mohammad-Báqer Madžlesí.

Existuje veľmi veľa spoločných znakov osy Ahmadínežád-Madžlesí-Mesbáh-Jazdí a z tohto dôvodu je dôležité sa venovať všetkým trom osobnostiam, ktoré i keď nežili už v 21. storočí, avšak výrazným spôsobom formovali iránsku nábožensko-politickú scénu súčasnosti.

³ Mesianizmus – viera v príchod Spasiteľa či Mesiáša.

1.2 Cieľ práce

Cieľom tejto diplomovej práce je poskytnúť ucelený chronologický obraz vývoja mahdizmu do podoby, aká je v Iráne známa najmä dnes. Práca predstaví podstatu a korene mesianizmu v rámci ší'itskeho islamu, ktorý je oficiálnym náboženstvom Iránskej islamskej republiky.

Dôležitým obsahom práce sa tak stane predstavenie podstaty ší'itskeho náboženstva, pretože koniec práce bude viesť ku komplexnému zhrnutiu ideologicko-náboženskej a politickej forme *mahdizmu*, ktorú definuje o štyri storočia skôr ideológia *madžlesizmu* vytvorená Mohammed-Báqer Madžlesím. Madžlesizmus a mahdizmus tak vyjadrujú v rôznych časových úsekoch takmer identickú, i keď časom modifikovanú, podobu konceptu viery v návrat Mahdího. Dôležitú úlohu zohráva historicko-náboženský exkurz ku koreňom oficiálneho náboženstva v Iránskej islamskej republike.

Mojou snahou bude poukázať na súvislosti a logické náväznosti medzi ideológiou madžlesizmu v 17. a ideológiou mahdizmu v 21. storočí. Cieľom oboch „*izmov*“ bola propagácia príchodu skrytého imáma z okultácie, *ghajba* a nastolenie spravodlivosti a islamskej spoločnosti. K dosiahnutiu politicko-náboženských a mocenských cieľov propagátori ideológii využívali faktografické i nelogické nástroje ku komunikácii s veriacimi.

Záver práce načrtne možný vývoj mahdizmu v budúcnosti aj po skončení mandátu Mahmúda Ahmadínežáda v roku 2013 a zároveň ponúkne odpoveď na otázku, či očakávaný príchod Mahdího má v Iránskej islamskej republike svetský alebo duchovný charakter.

1.3 Štruktúra práce

Štruktúra tejto diplomovej práce vychádza z chronologických náväzností, aby poskytla komplexný prehľad vývoja ší'itskeho náboženstva na území Iránskej islamskej republiky.

Práca po úvodnej kapitole sa v nasledujúcej venuje vzniku a vývoji ší'ce, jej historickému a náboženskému vývoju, ktorého súčasťou bolo aj postupné oddeľovanie s rôznymi odnožiami, ktoré majú dnes väčšie či menšie zastúpenie v moslimskom svete. V tejto kapitole je dôležité popísať doktrínu a definovať pojmy, ktoré sú z väčšej či menšej časti súčasťou oboch častí islamu – *sunnitského i ší'itskeho*. Druhá polovica druhej kapitoly sa však už venuje oficiálnemu náboženstvu v Iránskej islamskej republike od jeho počiatkov a sústreďí sa na stručné definovanie konceptu skrytého imáma – Mahdího.

Tretia kapitola sa chronologicky presúva do 17. storočia, v ktorom pôsobil muž, ktorý na dlhé storočia a dá sa povedať až do dnešného dňa, stanovil ší'itsku vieroučnú prax, ktorá sa vykonáva dodnes. Jeho práca vytvorila základ islamskej vlády, ktorú ustanovil ájatolláh Chomejní počas islamskej revolúcie v roku 1979. Prelom 16. a 17. storočia bol obdobím málo charizmatických safíjovských panovníkov, ktorí sa zaujímali viac o svetskú radosť než starosti a tak duchovní začali vyplňať prázdny mocenský priestor. Madžlesí si svojou systematickou a rozsiahlou prácou prakticky vydobyl monopol stanovovania ší'itských ortopraktík, *zarúrijat*. Kapitola je mimoriadne dôležitá z hľadiska do relatívne podrobného náhľadu využitia duchovného vákuu a mocenskej slabosti panovníkov, ktoré sa stali východiskom na stanovenie novej politicko-náboženskej doktríny pre iránske autority v 20. a najmä 21. storočí.

Kedže samotná postava Madžlesího je v tejto práci dôležitá a literatúrou nedostatočne spracovaná spolu s jeho dielami, ktoré tvoria základ ší'itskej ortopraxe až do súčasnosti, veľmi nápomocnou sa mi v tomto ohľade stane publikácia Aliho Rahnemy *Superstition as Ideology in Iranian Politics: From Majlesi to Ahmadinejad* a tiež dielo Colina Turnera *Islam without Allah: The rise of Religious Externalism*.

Štvrtá kapitola sa tak presunie už do spomínaného 21. storočia, v ktorom pôsobil hlavný propagátor mahdizmu pre toto storočie – Mahmúd Ahmadínežád. Kapitola pojednáva v stručnosti o jeho živote

a výstupe k polickému vrcholu. Dôležitou súčasťou bude hnutie *Hodždžatíje*, ktorého doktrínu tvorí viera v návrat Mahdího a údajné členstvo Ahmadínežáda. Politický vrchol umožnil Ahmadínežádovi významnú propagandu nábožensko-ideologického mahdizmu, ktorý premenil na kult. Príkladom bude mešita Džamkarán, kde sa má údajne zjaviť Mahdí a na ktorú prúdia milióny veriacich v snahe o okamžité uzdravenie, vyslyšanie ich modlitieb a prosieb samotným Mahdíom.

Štvrtá kapitola zároveň ukáže a predstaví osobnosť, ktorá stála mimoriadne blízko bývalého iránskeho prezidenta a ktorá prakticky vyšla z Madžlesího nábožensko-politického konceptu viery v návrat Mahdího. Ukazuje na systematickú prácu Mesbáh-Jazdího so svojim zverencom Ahmadínežádom a tiež jeho prácu na výchovu svojich nasledovníkov v náboženskej škole *Haqqání*. Záver kapitoly spája Madžlesího a Mesbáh-Jazdího a bude sa snažiť ukázať spoločné znaky a východisko Mesbáh-Jazdího z madžlesizmu.

Piata kapitola ukáže, prečo Mahmúd Ahmadínežád bol odsúdený k tomu, že stratil podporu duchovných v Iráne, ktorí sú strážcami islamskej vlády a že Ahmadínežádova propagácia nadprirodzených zážitkov ich priamo či nepriamo ohrozila na svojom postavení pred veriacimi, ktorí by upnutím sa na čo najskorší príchod Mahdího, prestali sa zaujímať o veci svetské a prestali by tiež nasledovať svoje pozemské duchovné authority, čo bolo pre klerikov neprijateľné. Dôležitým faktorom sa stalo využitie náboženstva na mocenský súboj medzi elitami. Keďže táto časť práce sa zaoberá najmä nedávnou iránskou minulosťou, kapitola pozostáva najmä z publikovaných článkov v printových a internetových médiách.

Záver poskytne ucelený pohľad na problematiku mahdizmu nielen z náboženského ale najmä ideologicko-politického rozmeru, ktorý významne ovplyvnil Iránsku islamskú republiku na takmer jednu dekádu a zároveň ponúkne odpoveď na otázku životaschopnosti mahdizmu aj po odchode Ahmadínežáda z prezidentského úradu.

1.4 Poznámka k transkripcii perzských a arabských pojmov

I keď perzština prevzala arabský systém písma, niektoré hlásky nemajú v perzštine arabský fonetický ekvivalent.⁴

Preto islamské termíny sú prepisované podľa doporučení Luboša Kropáčka a jeho diela *Duchovní cesty islámu* a vychádzajú z arabčiny.⁵ V prepisoch sa pridržam použitia hlásky „ejn“ a i keď v arabčine sa hláska vyslovuje ako hrdelnica, v perzštine má podobu fonetickej podoby vokálu bez zosilneného prízvuku.⁶ V práci je je „ejn“ značené horným indexom písmena „c“. Podobne to platí pri „hamze“, ktorú v prepisoch ponechávam.

Keďže táto diplomová práca sa venuje Iránskej islamskej republike a ší'itskej vierouke, je veľmi zložité vychádzať čisto z transkripcie perzského jazyka, pretože často nie sú dostupné v doporučenej forme. Preto mi v práci bola veľmi nápomocná dizertačná práca mojej vedúcej práce, pani Mgr. Aleny Tomkovej, Ph.D., z ktorej vychádzam pri prepisoch perzských mien, miest a najmä ší'itských náboženských termínov, prípadne mi dopomohli *Dějiny Íránu* od Michaela Axworthyho.

Keďže slovenská odborná literatúra neposkytuje rozsiahlejšie pokrytie islamskej tematiky, nemala som možnosť vychádzať zo slovenských prepisov. Niektoré ustálené slovenské arabské pojmy, ako napríklad „kalífát“ či šejk⁷ a pod., som napriek tomu v práci nepoužívala, nakoľko by nezodpovedali správne arabskému či perzskému prepisu.

Z dôvodu prelínania sa arabských a perzských prepisov najmä v súvislosti s islamskými termínmi môžu vzniknúť nepresnosti.

⁴ Tomková, 2013, s. 7.

⁵ Kropáček, 2006.

⁶ Tomková, 2013, s. 8.

⁷ Tieto prepisy používa napríklad Drozdíková vo svojom *Lexikóne islámu*, ktorý som obsahovo využívala. Paradoxne používala napríklad doslovný prepis samotného slova *islam*, ktoré je v gramatickej slovenčine ustálené ako *islam*, kým Drozdíková v tomto prípade používa *islám*.

2 VZNIK ŠÍ'ĽE A JEJ VÝVOJ

Ithná'ášaríja, ktorá patrí k najrozšírenejšej odnoži ší'Ľe a spolu s ideológiou mahdizmu prechádzali počas storočiami od svojho vzniku až po súčasnú formu, aká je rozšírená najmä v dnešnej Iránskej islamskej republike, rozsiahlym vývojom, kde na počiatku stál rozkol medzi stúpenkami islamu po smrti Proka Muhammada. Preto je na úvod dôležité podniknúť historicko-náboženský exkurz k jej koreňom.

Vznik ší'Ľe je možné datovať už k smrti Proroka Muhammada v roku 632 n.l., kedy otázka jeho nástupníctva nadobudla dôležitú a rozhodujúcu úlohu.⁸ *Umma*, ako nábožensko-politické spoločenstvo moslimov, čelila ako duchovnej tak i politickej hrozbe rozpadu. Nástupca musel byť nielen svetským ale tiež duchovným lídrom.

Keďže Muhammad zomrel bez toho, aby po sebe zanechal syna či politický závet, jeho smrť spôsobila krátku krízu. I keď ihneď po Prorokovej smrti sa ustanovilo niekoľko skupín, z ktorých každá požadovala na čelo ummy svojho nástupcu. Riešenie prišlo relatívne krátko na to, v roku 632, keď prvým nástupcom, zvoleným qurajšovskými *muhádžirún*,⁹ sa stal Abú Bakr, Muhammadov priateľ a otec jeho manželky Aíše. Ako nová hlava moslimskej obce, Abú Bakr, prijal titul *chalífat rasúl Alláh*.¹⁰ Istý čas sa uplatňoval vzor, kedy *chalífom*¹¹ môže byť len Qurajšovec zvolený prednými predstaviteľmi obce. Takéto usporiadanie uznala a dodnes uznáva veľká väčšina moslimov ako súčasť tradície, sunny.¹²

⁸ Hasan, 2011, s. 113.

⁹ „presídlení“ do Medíny, Kropáček, 2006. s. 16.

¹⁰ „nástupca Posla Božieho“, Kropáček, 2006, s. 26.

¹¹ „zástupca Boha“, pl. *chulafá*. Titul chalífa sa vzťahuje na sunnitský islam, podľa ktorého výkonná moc v moslimskej obci po smrti proroka Muhammada prešla do rúk jeho zvoleného nástupcu. Drozdíková, 2005, s. 121.

¹² Kropáček, 2006, s. 26.

Časť obce však požadovala dosadiť na jej čelo Alí ibn Abí Táliba, ktorý bol bratrancom a zaťom Proroka Muhammada,¹³ a pretože pred svojou smrťou ho Muhammad určil ako svojho nástupcu. Tejto skupine, ktorá ihneď žiadala dosadenie Alího sa hovorilo Alího strana, *šíc'at Alí*¹⁴ - *šíc'a* - a tá dodnes stojí v protiklade voči tzv. sunnitskému islamu postavenému na tradícii. *Sunna* tiež hovorí, že Prorok neurčil svojho nástupcu pred smrťou, ale ustanovil Abú Bakra ako vedúceho modlitieb¹⁵ počas obdobia priebehu Muhammadovho posledného ochorenia. Na základe tohto precedensu si ho časť obce presadila ako lídra a politického nástupcu Proroka Muhammada.¹⁶

Chalífa Abú Bakr sa okamžite po svojom zvolení musel vyrovnáť s odtrhnutím mnohých kmeňov. Vystúpenie z Muhammadovej koalície definoval ako nevďak či popretie Boha,¹⁷ čím dal odtrhnutiu význam odpadlícva¹⁸ postihnuteľného trestom smrti.¹⁹ Po dvojročnej vláde Abú Bakra sa nástupcom v Medíne stal Umar ibn al-Chattáb,²⁰ za ktorého vlády sa islam dočkal najvýznamnejšej expanzie, keď jeho vojská zvíťazili nad perzskými a byzantskými armádami a obsadili Egypt, Palestínu, Sýriu, Irak a Irán.²¹

Už prvá voľba nasledovníka Muhammada mala byť len dočasným riešením. Pri tejto voľbe chýbal Alí ibn Abí Tálib, i keď časť obce, neskôr označená ako *šíc'a*, ho hneď po smrti Muhammada presadzovala na pozíciu lídra - nie len ako dočasnú hlavu obce (chalífa) ale tiež ako

¹³ Podľa tradície bol druhý, kto uznal Muhammada za Proroka a stal sa moslimom (ako prvý prijala islam Muhammadova manželka Chadídža) – Drozdíková, 2005, s. 25. Tiež sa jedná o polemiku medzi sunnou a šíc'ou, či druhým moslimom nebol Abú Bakr. Newby, 2002, s. 25.

¹⁴ Kropáček, 2006, s. 1986.

¹⁵ *salát* – modlitba, Newby, 2002, s. 122.

¹⁶ Newby, 2002, s. 122.

¹⁷ neverectvo, bezbožnosť či nevďačnosť a nechota uznať dobro, ktoré Boh udeľuje človeku. Nositeľ tohto atribútu sa označuje termínom *káfir* (plur. *káfirún*, *kuffár*) – Drozdíková, 2005, s. 132.

¹⁸ arabsky *ridda*

¹⁹ Constable & Robinson, 2009, s. 91.

²⁰ Umar ibn al-Chattáb vládol v období 634 až 644 n.l. – Kropáček, 2006, s. 26.

²¹ Tamtiež.

duchovného vodcu (imám²²).²³ Alího stúpenci naliehali, že právo stáť na čele ummy a byť jej imámom, má jedine Alí a jeho potomkovia.²⁴ Predurčoval ho k tomu jeho priateľský a príbuzenský vzťah k Muhammadovi ako i to, že bol jeho veľmi blízkym pobočníkom, jeho manželstvo s Prorokovou dcérou Fátimou a tiež to, že počas návratu z poslednej Muhammadovej púte, mal Muhammad Alímu na mieste zvanom *Ghadír Chumm*, medzi Mekkou a Medínou, oznámiť, že práve Alí sa stane jeho nástupcom podľa niektorých hadíthov.²⁵

2.1 Prvý imám a jeho nasledovníci

Ako nástupca po smrti tretieho chalífu Uthmána bol v roku 656 na čelo ummy zvolený nakoniec Alí.²⁶ Jeho vláda však trvala veľmi krátko a už po piatich rokoch bol zavraždený Uthmánovým príbuzným Mu^cáwijom roku 661.²⁷ Alího dvaja synovia, poslední mužskí príbuzní Proroka, sa neujali chalífátu, pretože starší syn Hasan sa ho zriekol a mladší syn Hosejn bol zabitý umajjovským vojskom v bitke pri Kerbelá roku 680.²⁸ Jeho smrť predstavovala začiatok transformácie v ší^citskej tradícii z politického hnutia na hnutie čisto náboženské a mala priniesť osoh pre jeho nasledovníkov a veriacich. Za prekonané utrpenie Hosejna a ďalších martýrov pri Kerbelá bolo za nich orodované, *šafá^ca*,²⁹ u Boha. Táto interpolácia sa vzťahuje hlavne na tých veriacich, ktorí si získavajú *saváb*³⁰ smútením za Hosejnom cez Muharram.³¹

²² „ten, ktorý stojí vpredu“; spolu s termínom *chalífa* sa v sunnitskom islame používa na označenie politickej hlavy štátu, kým v ší^ctskom islame sa jedná o Bohom ustanoveného nástupcu Proroka Muhammada - Drozdíková, 2005, s. 102.

²³ Momen, 1985, s. 11.

²⁴ „rod Prorokovho domu“ – *áhl al-bajt* - Kropáček, 2006, s. 180.

²⁵ Lewis, Pellat, Schacht, 1991, s. 993; Newby, 2002, s. 65.

²⁶ Bol štvrtým chalífom podľa sunnitskej tradície a Prvým imámom podľa ší^citskej. Newby, 2002, s. 25.

²⁷ Kropáček, 2006, s. 27.

²⁸ Tamtiež, s. 180.

²⁹ Viac viz Bosworth, Donzel, 1997, s. 177.

³⁰ „odmena“ alebo náboženská zásluha – Hughes, 1885, s. 624.

³¹ Martin, 2004, s. 625.

Hosejnov pravnuke, Dža'far as-Sádiq je v ší'itskej tradícii šiestym imámom.³² Rok narodenia nie je jednotný, pohybuje sa medzi 699 až 705. Dža'far bol najstarší zo synov piateho imáma Muhammada al-Báqira a jeho matkou bola pravnučka Abú Bakra. Bol mimoriadne rešpektovaný sunnou i ší'iou. Keď mu bola ponúknutá pozícia chalífu zo strany Abbásovcev, odmietol ju. K jeho žiakom patrili Abú Hanífa, zakladateľ hanáfijскеj právnej školy, ku ktorej sa hlási sunnitská časť moslimov či Málík ibn Anas. Sádiq formuloval ší'itsku doktrínu *imámátu* a tiež vyzýval k tolerancii sunnitov. Nakoniec bol údajne otrávený chalífom Mansúrom patriaceho k Abbásovskej dynastii roku 765.³³ O dve generácie neskôr ôsmy imám, Alí ar-Rezá,³⁴ bol tiež podľa ší'itskej tradície zavraždený.

Na výročný deň násilnej smrti Hosejna, 10. muharrama, sa konajú každý rok procesie, ktoré sa vyznačujú scénami sebatrýznenia a iných prejavov smútku.³⁵ Práve ší'iti kladú dôraz na púte k hrobkám príslušníkov Muhammadovej rodiny.³⁶ Násilné smrti v ší'itskom prostredí rozšírili myšlienky o vykupiteľskom utrpení, pašiový motív.³⁷ K viere v jediného Boha a zjavený Korán sa pridružila viera v Bohom vyvoleného imáma ako jediného povolaneho vodcu obce a vykladača zákona a vodcu na ceste k spáse.³⁸ V imámovi je prítomný i božský prvok, ktorý prejde po jeho smrti na jeho syna. Tento prvok je svetlom, ktoré od Adama prechádza na Muhammada a ďalej na Alího a členov jeho rodiny.

Všetky ší'itske skupiny sa zhodujú v názore, že ho s Bohom spája zvláštne mystické puto, *wilája*, ktorá predstavuje blízkosť Bohu a v politickej a náboženskej rovine znamená vládu či vodcovstvo.³⁹ Tento

³² Po jeho smrti dochádza k sporom o nástupníctvo a ďalšie štipenie – Newby, 2002, s. 111; Jestice, 2004, s. 415

³³ Momen, 1985, s. 38-39.

³⁴ V ší'itskej tradícii je ôsmym imámom a údajne otrávený chalífom Ma'únom roku 818. Bol práve na výprave do Iraku, keď náhle ochorel a zomrel. Vo veku sedem rokov prebral imámát jeho syn, v poradí deviaty imám, Muhammad at-Taquí - Gibb, Kramers, 1986, s. 399, Momen, 1985, s. 42.

³⁵ Lewis, Ménage, Pellat, Schacht, 1986, s. 610.

³⁶ Tamtiež, s. 208-209.

³⁷ Kropáček, 2006, s. 180.

³⁸ Tamtiež.

³⁹ Bearman, Bianquis, Bosworth, Donzel, Heinrichs, 2002, s. 208.

termín sa v ší'izme užíva v spojitosti s pozíciou Alího, ktorá je výslovne určená pre neho ako dediča a nasledovníka Muhammada, ktorému bola všetka táto zodpovednosť za vedenie moslimov priamo zverená.⁴⁰ Preto v ší'itskej šaháde⁴¹ pridávajú vyznanie, že Alí je „priateľ Boží“, *walíju-lláh*.⁴²

2.1.1 Štiepenie na Zajdíjů a Ismá'ílíju

Ešte počas života Dža'fara as-Sádiqa dochádza k štiepeniu, keď jeho strýc Zajd, syn štvrtého imáma Alí Zajnul'ábídína, sa vzbúril v Kúfe roku 740 a založil ďalšiu odnož ší'ce zvanú *zajdíja*.⁴³

Podľa tejto vetvy ší'izmu je Zajd piatym imámom, kým podľa ithná'ášarije je piatym imámom Muhammad al-Báqir, otec Dža'fara. Zajd organizoval ozbrojené povstanie proti Umajjovcom v Kúfe roku 740, pri ktorom zomrel,⁴⁴ pretože al-Báqir odmietol konfrontáciu s Umajjovcami. Zajd odmietol myšlienku skrytého imáma, pretože imámom podľa neho nemôže byť dieťa.⁴⁵ Podľa zajdíje má každý potomok Fátimy a Alího nárok na imámát. Prijímajú legitimitu chalífátu Abú Bakra, Umara a Uthmána. Vo vierouke zaujímajú mu'ctazilovské stanoviská a neuznávajú islamskú mystiku, *súfismus*. Snažili sa o ustanovenie vlastného štátu v severnom Iráne a Hidžáze. Podarilo sa im však založiť zajdovský štát v Jemene na začiatku 10. storočia, kde ich dynastia vládla až do republikánskej revolúcie v roku 1962.⁴⁶

Po Dža'farovej smrti sa jeho nasledovníci rozštiepili. Časť nasledovala jeho najstaršieho syna Ismá'íla, podľa ktorého sa táto vetva

⁴⁰ V *hadíthoch*, uznaných aj Ibn Hanbalom, sa zmieňuje miesto Ghadír Chumm, kde Prorok zveril zodpovednosť za ummu Alímu. Tamtiež, s. 209.

⁴¹ slovensky „modlitba“.

⁴² Kropáček, 2006, s. 180; Drozdíková, 2005, s. 208.

⁴³ Encyclopaedia Britannica, Inc., 2009, s. 102.

⁴⁴ Drozdíková, 2005, s. 231.

⁴⁵ Viac viz kapitola 2.2.1. Al-Mahdí a ší'itsky koncept skrytého imáma.

⁴⁶ Drozdíková, 2005, s. 231.

šícizmu označuje ako *ismá'ílíja*. Je označovaná aj ako hnutie siedmich, *sab'íja*, podľa počtu „viditeľných imámov“.⁴⁷

Sádiq najskôr poveril nástupníctvom svojho syna Ismá'íla, ten však zomrel skôr než jeho otec. Podľa niektorých častí ismá'ílíje je práve Ismá'íl posledným imámom a očakávaným Mahdím, väčšia časť však toto postavenie až jeho synovi Muhammadovi.⁴⁸ Poznatky o počiatkoch sú veľmi stručné, informácie o ismá'ílíji sa objavujú po polovici 9. storočia.⁴⁹ Venujú sa ezoterickému učeniu, *bátin*, teda najskrytejšiemu, vnútornému, významu Koránu a tiež jeho exoterickej časti, *záhir*.⁵⁰ Práve vnútorné pravdy majú pre ismá'ílíju kľúčový význam, preto ju neskôr označovali aj ako *bátiníju*.⁵¹

2.2 Ithná'ašaríja – šíc'a dvanástich imámov

Ithná'ašaríja, nazývaná aj *imámovská šíc'a*, či *šíc'a dvanástich imámov*, je najpočetnejšou a teologicky najvyváženejšou náukou medzi exoterickými a ezoterickými prvkami islamu v rámci celého komplexu šíc'e.⁵² Podľa ithná'ašaríja je Korán zoslané slovo Božie. Boh dal ľuďom slobodnú vôľu, aby ho mohli spoznať.⁵³ Nielenže odkryl knihy prorokov, ale je tiež neomylným sprievodom v náboženských záležitostiach v interpretácii ich skutočného významu.⁵⁴ Ich charakteristickým prvkom je rozlišovanie dvanástich po sebe idúcich imámov, ktorí boli členmi či potomkami, Muhammadovej rodiny, *ahl al-bajt*.⁵⁵ Ich autorita je odovzdávaná po línii Muhammadovej dcéry Fátimy a jej manžela Alího,

⁴⁷ Kropáček, 2006, s. 191.

⁴⁸ Donzel, Lewis, Pellat, 1997, s. 198.

⁴⁹ Tamtiež.

⁵⁰ Bearman, Bianquis, Bosworth, Donzel, Heinrichs, 2002, s. 389.

⁵¹ Gibb, Kramers, Lévi-Provencal, Schacht, 1986, s. 1098.

⁵² *ithná 'ašar* - arabská číslica „dvanásť“ – línia dvanástich imámov začínajúca Alím a končiac Muhammadom al-Mahdí. Al-Mahdí – viac viz kapitola 2.2.1. Donzel, Lewis, Pellat, 1997, s. 277.

⁵³ Williams, 1994, s. 192.

⁵⁴ Tamtiež.

⁵⁵ „ľud domu“ alebo *ahl al-nabí* – Prorokova rodina – významovo sú takmer identické označenia preislámskych Arabov, u ktorých termín *al-bajt* označoval alebo bol prisudzovaný najvplyvnejšej rodine či kmeňu – viac viz Gibb, Kramers, Lévi-Provencal, Schacht, 1986, s. 17.

štvrtého chalífu.⁵⁶ Ší'ca dvanástich imámov identifikuje ako prvého imáma Muhammadovho bratranca a za'a, Alího ibn Abí Táliba, keď ho podľa tradície Prorok krátko pred svojou smrťou menoval za svojho nástupcu.

Princíp náboženstva, *usúl ad-dín*, v ší'izme zahŕňa päť atribútov ako (1.) *touhíd*, jedinosť Božiu, (2.) *ád*, spravodlivosť, (3.) *nobovvat*, proroctvo a tiež (4.) *imámát* a (5.) *maád*, vzkriesenie.⁵⁷ Pre sunnu si významné len tri atribúty a to sú *touhíd*, *nobovvat* a *maád*.⁵⁸

Imámát z arabského *imáma* znamená „najvyššie vedenie“ moslimskej obce po smrti Proroka v roku 632 a ktoré popisuje úrad *imáma*.⁵⁹ V ithná'ášaríja je termín *imám* mimoriadne dôležitý, pretože predstavuje kľúčovú rolu vo vierouke. Imámom môže byť iba člen *ahl al-bajt*, ktorý je skutočným duchovným vodcom moslimskej komunity bez ohľadu na politické vyznanie. Autorita imáma pochádza z jeho určenia jeho predchodcom do tohto duchovného úradu a jeho pozícia je časovo neobmedzená. Nemusí byť uznaný väčšinou moslimov, čo je v rozpore so sunnitskou pozíciou chalífu, ktorého autorita je spojená s všeobecným uznaním.⁶⁰

Počiatky imámátu siahajú k prvej voľbe chalífa po smrti Muhammada, keď bol Abú Bakr zvolený na čelo ummy.⁶¹ Koncept sunny spočíva vo vedení chalífátu, obce, na čele s vodcom, ktorému vzdajú hold, *ba'á*, poprední predstavitelia obce a chalífa je zvolený najlepšie po konsenze, i keď neskôr sa dedičný princíp stal normou.⁶² Qurajšovci odopreli vedenie obce postavené na pokrvnom princípe. Chalífa tiež nemal autoritatívnu právomoc v otázkach viery a práva. V náboženskej praxi nie sú markantnejšie rozdiely. Ší'itska teológia nevidí imámát ako inštitúciu spojenú výhradne s islamom. Od čias prvého proroka, Adama,

⁵⁶ Martin, 2004, s. 624.

⁵⁷ *maád* – doslova „návrat na miesto“ – viac viz Bosworth, Donzel, Lewis, 1986, s. 892.

⁵⁸ Ali, Leaman, 2008, s. 125.

⁵⁹ Lewis, Méneage, Pellat, Schacht, 1986, s. 1163.

⁶⁰ Tamtiež.

⁶¹ Tamtiež.

⁶² Momen, 1985, s. 147.

existovalo nepretržité nástupníctvo imámov.⁶³ Niektorí z nich, ako napríklad Noe, Abrahám, Mojžiš, Ježiš alebo Muhammad zlučovali úlohy prorocstva a imámátu a ktorí boli *Vodcami a Dôkazom* od Boha.⁶⁴

Imámát je podľa ší'ce obecnou autoritou v náboženských i svetských otázkach a je určený pre osobu, ktorá vychádza od Proroka.⁶⁵ Tá predstavuje vodcu, ktorý pomôže utlačovaným a jeho správanie privedie ľudí bližšie k nemu a vzdiali od skazenosti.⁶⁶ Imámovia sú považovaní za predurčených, *mansús*, bezhriešnych, *ma^csún* a najvhodnejších spomedzi ľudí, *afdal an-nás*.⁶⁷

Jeden z dôležitých princípov ší'itskeho islamu je, že imámát môže prechádzať len z jedného imáma na druhého, ktorý je Bohom predurčený, *nass*.⁶⁸ Obdobie 12. imámov⁶⁹ bolo významné tým, že počas neho imámovia žili medzi svojimi nasledovníkmi a viedli ich. Zanechali za sebou veľký počet učeníkov ale tiež veľké množstvo zbierok výrokov nielen Prorokových ale tiež výroky imámov. Dve najväčšie a najdôležitejšie zbierky správ, *achbár*,⁷⁰ sú *Nahdž al-balága*,⁷¹ ktorá zachytáva Alího kázania, aforizmy a listy a druhá významná zbierka je *Sahífa sadžždžádíja*⁷² a je prisudzovaná štvrtému imámovi, Alímu Zajnul^cábidínovi.

⁶³ Momen, 1985, s. 147.

⁶⁴ *hádí*, prípadne *dá'í* alebo vzácné *dá'íja* – označenie pre vodcov. Výraz prebraný z učenia mu^ctazily. Viac viz Lewis, Pellat, Schacht, 1991, s. 97; *hudždža* – dôkaz. Koránsky termín- viac viz Lewis, Ménage, Pellat, Schacht, 1986, s. 543; Momen, 1985, s. 147.

⁶⁵ Williams, 1994, s. 197.

⁶⁶ Tamtiež.

⁶⁷ Momen, 1985, s. 153.

⁶⁸ Momen, 1985, s. 153. *Nass* – termín odkazujúci najmä na Alího určenie ako nástupcu Proroka. Viac viz Bosworth, Donzel, Heinrichs, Pellat, 1993, s. 1029.

⁶⁹ Datované od zvolenia Alího v roku 656 až do zmiznutia 12. imáma Muhammada al-Mahdího v roku 940. Donzel, Lewis, Pellat, 1997, s. 277.

⁷⁰ Ší'ca dáva prednosť označeniu *achbár* – „správy“ pred termínom *hadíthy*, ktoré označujú správy o činoch a výroky Proroka a Muhammada a jeho druhov. Drozdíková, 2005, s. 208.

⁷¹ Slovensky „Cesta výrečnosti“.

⁷² Slovensky „Zoznam modlitieb“.

Podobne ako *zajdíja*, *ithná^cašarija* nasleduje teológiu stredovekej *mu^ctazily*,⁷³ z ktorej prebrali do svojej doktríny i spravodlivosť, *adl*. Tak ako *ithná^cašarija* aj *mu^ctazila* obhajovala slobodu ľudskej vôle ako nevyhnutný predpoklad Božej spravodlivosti.

2.2.1 Al-Mahdí a ší^citsky koncept skrytého imáma

Označenie *mahdí* sa v Koráne priamo nenachádza, ale názov je odvodený od arabského koreňa *h-d-j* bežne používaného vo význame „Božie vedenie“.⁷⁴

Zásadný zlom pre ší^citsku históriu prišiel po smrti desiateho imáma Hasana al-Askarího v roku 873 v irackom Sámarrá.⁷⁵ Po jeho smrti prichádza jedna z najzložitejších otázok v ší^citskej teológii, pri ktorej pravdepodobne neexistuje zhoda. Je možné, že zomrel bez toho, aby zanechal po sebe syna ako svojho nástupcu. Abbásovský chalífa Mu^ctamid sa snažil nájsť jeho nasledovníka. Jednou z možností preto bolo, že imám Askarí počas svojho života zámerne neukázal svojho mužského potomka.⁷⁶ Jeho smrť však spôsobila rozdelenie ší^ce do ďalších subsekcíí.⁷⁷

Pravdepodobne žiadna časť histórie ší^citskeho islamu nie je tak nejasná a historicky nepodložená, než je 12. imám Muhammad Abú-l-Qásim známy tiež pod menom *al-Mahdí*.⁷⁸ Podľa väčšiny zdrojov sa

⁷³ *mu^ctazila* – hnutie založené v druhej polovici 8. storočia. Vo vieroučných otázkach používali ako kritérium aj rozum, a to i pri objasňovaní Božej jednosti (*tawhídu*). Viac viz Drozdíková, 2005, s. 160.

⁷⁴ Bosworth, Donzel, Lewis, Pellat, 1986, s. 1231.

⁷⁵ Lewis, Ménage, Pellat, Schacht, 1986, s. 247.

⁷⁶ Sachedina, 1981, s. 39.

⁷⁷ Počet novovzniknutých skupín sa líši, ale napríklad al-Nawbaqtí uvádza 14 subsekcíí. Ich doktríny sa môžu líšiť – skupiny, ktoré tvrdia, že následník neexistuje; ďalšie že Desiaty imám, Alí an-Naqí, označil za nástupcu nie Hasana al-Askarího, ale syna Muhammada; ďalší veria, že al-Askarí bol *mahdí*m; štvrtá skupina verila, že nástupcom má byť brat Jedenásteho imáma, Dža^cfar a posledná skupina verí, že Hasan al-Askarí zanechal syna. Viac viz Sachedina, 1981, 42-53 a Bosworth, Donzel, Heinrichs, Pellat, 1993, s. 443.

⁷⁸ Používa sa tiež prepis mena Muhammad al-Qá^cím. Bosworth, Donzel, Heinrichs, Pellat, 1993, s. 443.

narodil v roku 869 otrokyni menom Nardžis.⁷⁹ Abbásovský chalífát bol v ší'itskom poňatí symbolom nespravodlivosti a utláčania v tom čase⁸⁰ a Abbásovci v ňom podporovali brata zosnulého imáma al-Askariho, Dža'fara, ktorý po jeho smrti usiloval o imámát ako dvanásty imám.

Z obáv perzekúcií bol syn imáma Askariho ukázaný len veľmi úzkemu okruhu osôb a z dôvodu obáv o jeho život ithná'ášarija verí, že okamžite po smrti otca odišiel do ústrania, *ghajba*,⁸¹ vo veku piatich rokov a je chránený Bohom pred nepriateľmi.⁸² Počas prvého obdobia neprítomnosti, *al-ghajba al-qasíra* alebo *al-ghajba al-sughrá*, vykonával povinnosti imáma cez štyroch po sebe nasledujúcich reprezentantov, *sufará*,⁸³ ktorí pokračovali v presviedčaní, že existuje syn imáma Askariho, ktorý sa uchýlil do dočasnej neprítomnosti a objaví sa opäť až keď mu to Boh prikáže. Tento názor sa stal oficiálnou vierou ithná'ášarija.

Smrť posledného zo *sufará* roku 940 znamenala počiatok druhej, veľkej, absencie, *al-ghajba al-kubrá*, ktorá trvá až do súčasnosti.⁸⁴ Imám Mahdí, *skrytý imám*, v nej bude čakať až do parúzie, *radž'ca* a jeho moc dovtedy neprináleží nikomu inému a je základnou eschatologickou vierou ithná'ášarija.⁸⁵ Mahdí sa v Súdny deň, *jawm ad-dín*, vráti na Zem, *ma'ád*, bude pánom meča, *al-qá'im bi'l sajf* a s jeho pomocou nastolí spravodlivosť.⁸⁶ Táto myšlienka, že len neprítomný, *skrytý*, imám je jediným a neomylným prameňom zákonodarstva a správneho vedenia, sa premietla i do iránskej ústavy šáhovských režimov a porevolučného

⁷⁹ Bosworth, Donzel, Heinrichs, Pellat, 1993, s. 443; Momen uvádza rok 868 a zmieňuje, že rok narodenia sa líši v zdrojoch v rozmedzí piatich rokov od roku 868. Meno matky sa tiež líši – Nardžis, Chátún, Saqíl, Sajqal, Sawsan či Rajhána – viac viz Momen, 1985, s. 161.

⁸⁰ Mu'tamid sa ujal chalífátu v roku 870 a vláda chalífu al-Muqtadira skončila v roku 932. Sachedina, 1981, s. 41.

⁸¹ *ghajba* – doslova „absencia“, „neprítomnosť“, resp. *ghajb* indikuje niečo, čo je skryté a neprístupné zmyslom a rozumu a zároveň je ukryté v Božej múdrosti. Viac viz – Lewis, Pellat, Schacht, 1991, s. 1025.

⁸² Jestice, 2004, s. 531.

⁸³ Uthmán bin Sa'íd al-'Amrí; Muhammad bin Uthmán al-'Amrí, al-Husajn ibn Rúha l-Nawbaqtí a Alí ibn Muhammad al-Sámarrí. Bosworth, Donzel, Heinrichs, Pellat, 1993, s. 443.

⁸⁴ Jestice, 2004, s. 531.

⁸⁵ Momen, 1985, s. 166.

⁸⁶ Sachedina, 1981, s. 39.

Iránu.⁸⁷ Islamský štát nesmie tvoriť zákony, môže len vykladať tradovaný *šar^c* v duchu požiadaviek doby.⁸⁸

⁸⁷ Už v 16. storočí za vlády šáha Ismáíla II. z dynastie Safjovcov, neskôr za vlády Mohammeda Reza Pahlavího v 20. a za Mahmúda Ahmadínežáda v 21. storočí. Rahnema, 2011, s. 17.

⁸⁸ *šar^c* – Boží zákon, Kropáček, 2006, s. 190.

3 MOHAMMAD-BÁQER MADŽLESÍ

Kto je Mohammed-Báqer Madžlesí a prečo sú jeho spisy východiskom pre mahdizmus 21. storočia v politicko-náboženskom diskurze Mahmúda Ahmadínežáda a jeho *mardža^c-e taqlíd* Mesbáh-Jazdího?

Spolu s príchodom Mahmúda Ahmadínežáda do prezidentského úradu v 21. storočí sa opäť vrátila aj téma povier, *choráfát* a okultizmu do politicko-spoločenskej sféry. Mesianizmus a ľudové povery sa do iránskej spoločnosti začali rozširovať spolu s Ahmedínežádovou prezidentskou kampaňou v roku 2005 a nový verejný politický diskurz sa začal venovať mesianistickej a apokalyptickej propagande.⁸⁹

Ší'ca dvanástich imámov sa stala na území Iránu oficiálnym štátnym náboženstvom na začiatku vlády dynastie Safíjovcov v 16. storočí.⁹⁰ Počas vlády Safíjovcov zaznamenal Irán výraznú intelektuálnu obrodu obzvlášť v oblasti náboženstva a filozofie. Predpoklad pre túto výraznú obrodu je možné vidieť priamo u panovníkov, z ktorých väčšina holdovala pitiu alkoholu, ako napríklad šáh Tahmásp v 16. storočí a tiež jeho nástupca Ismá'íl II. a i dvaja ďalší nástupcovia šáhovia Safí a Abbás II.⁹¹ Ší'itske duchovenstvo si tak začalo budovať vlastný vplyv, i keď si postupne na dvore vládnucej dynastie Safíjovcov vybudoval silné postavenie ší'itsky duchovný Mohammed-Báqer Madžlesí⁹² najmä pri vláde šáha Soltána Hosejna, ktorý sa chopil moci v roku 1694.⁹³

Madžlesí sa stal najslávnejším a najvzdelanejším učencom svojej doby. Svoje náboženské vzdelanie získal vďaka svojmu otcovi Mohammadovi-Taqí a za Soltána Hosejna sa tešil výraznej úcte a autorite v otázkach politických, sociálnych a právnych záležitostí.⁹⁴

⁸⁹ Tomková, 2013, s. 139.

⁹⁰ Curtis, Hooglund, 2008, s. 119.

⁹¹ Axworthy, 2009, s. 111-112.

⁹² Významný safíjovský ší'itsky učenec narodený roku 1628 za vlády na sklonku vlády šáha Abbása – Newby, 2002, s. 136-137.

⁹³ Momen, 1985, s. 114.

⁹⁴ Bosworth, Donzel, Lewis, Pellat, 1986, s. 1086-1087.

Úspešne študoval islamský *fiqh*, *usúl al-fiqh*, komentáre ku Koránu, filozofiu, mystiku atď. Neskôr sám začal vyučovať už v relatívne mladom veku. Viac ako náboženský, zanechal skôr sociálny a politický odkaz.

V priebehu učiteľských rokov výuky Madžlesí opustil filozofiu, *hekmat*, a teoretickú teológiu, *kalám* a racionalitu a individuálne chápanie, *‘aql*, postavil mimo náboženský rámec. Počas svojho života sa zamerával na zhromažďovanie textov, ktoré mu pomôžu pri tvorení vlastnej systematickej práce popularizácie ší‘izmu. Zameriaval sa primárne na výroky imámov, *achbár*.

Dá sa predpokladať, že Mohammad-Bagér bol značne ovplyvnený školou jeho otca, Mohammada-Taqího, keď obaja svoje učenie postavili na glorifikácii imámov a šíreniu idey imámátu. Čo však mal otec i syn spoločné, bola identifikácia seba samých s nadprirodzenými skúsenosťami a okultizmom. Už Mohammed-Taqí vo svojej dobe vyhlásil, že Boh ho požehnal možnosťou nadprirodzeného zážitku pri stretnutí s imámom Alím v sne.⁹⁵ Alí mu v Nadžafe oznámil, že sa musí vrátiť do Esfahánu, aby po smrti Abbása I. zabránil kríze a vyvolil ho viesť ľudí v ťažkých časoch, ktoré by mohli krajinu uviesť do chaosu. Tieto prehlásenia o stretnutiach so skrytým svetom však už v tom čase neboli ničím novým a už šáh Ismá‘íl II. počas svojej vlády v druhej polovici 16. storočia inklinoval k podobným vyhláseniam o svojich zážitkoch so skrytým svetom.⁹⁶ Obaja Madžlesí i šáh Ismá‘íl II. sa hlásili k nadprirodzeným zážitkom spojených s návštevami imámov v snoch, ktorí im mali dávať informácie o budúcnosti, ktorá bola viditeľná len skrytému svetu. Podobne ako otec i syn, Mohammad-Báqer, si vybudoval postupne obraz človeka, ktorý má kontakty so skrytým svetom, ktorými si získaval náboženský a politický rešpekt medzi bežným obyvateľstvom.

V roku 1679 sa Madžlesí tešil mimoriadnemu rešpektu a obľube u šáha Solejmána a bol menovaný do najvyššieho úradu justície

⁹⁵ Rahnema, 2011, s. 173.

⁹⁶ Tamtiež.

v Esfaháne.⁹⁷ Hlava justície mala značný justičný a náboženský vplyv a pozícia bola určená len pre najvyššie cenených klerikov, ako to určovali zákony šari'ce.⁹⁸ Ten istý rok Madžlesí dosadený do úradu vedúcich piatkových modlitieb.⁹⁹ V priebehu niekoľkých rokov sa tak dostal na významné pozície, vďaka ktorým dosiahol významný vplyv na úrovni náboženskej i justičnej. V roku 1686/1687 mu šáh Solejmán pridelil najvýznamnejší náboženský úrad a titul *šejch al-eslám* a túto pozíciu zastával až do svojej smrti v roku 1699/1700.¹⁰⁰ S pozíciami, ktoré zastával Madžlesí, sa mu prakticky podarilo v istom zmysle ovládnuť celé safijovské impérium. Pozíciu duchovných, *ulamá*, definoval ako cestu do raja – uraziť ich, znamenalo vyvolať hnev Boží, pretože skrz *ulamá* bolo možné mať prístup k imámom.¹⁰¹ Využíval svoj vplyv a moc na potlačenie čohokoľvek, čo vnímal ako heréziu a zradu – prikázal zničiť indické idoly v Esfaháne v roku 1686 a tiež prenasledoval všetkých, ktorí sa pridružovali k inováciám a sektárstvu.¹⁰² Staval sa tiež proti židom a i keď jeho odpor sa dal len ťažko definovať, pretože ich prenasledovanie nemalo trvalý charakter. K menšinám sa vyjadril v diele „Blesky proti židom“.¹⁰³

I keď dynastia Safíjovcov nespĺňala predpoklady silných panovníkov, obzvlášť šáh Solejmán, Madžlesí im v predhovoroch venoval významnú pozornosť a v mešitách sa mal modliť za večnosť jeho vlády.¹⁰⁴ Madžlesí podobne glorifikoval Solejmánovho nástupcu Hosejna, ktorého v predslove svojej práce *Haqq al-Jaqín*, označil za „pána a vládcu všetkých kráľov“, ktorý „velí armáde anjelov“ a je „stelesneným Božieho požehnanía“ či „Božím tieňom“ na Zemi.¹⁰⁵ Madžlesí sa tak mohol tešiť mimoriadne priazni safíjovských šáhov.

⁹⁷ Rahnema, 2011, 173.

⁹⁸ Islamské náboženské právo.

⁹⁹ Rahnema, 2011, s. 180.

¹⁰⁰ Newby, 2002, s. 137.

¹⁰¹ Takim, 2006, s. 36.

¹⁰² Bosworth, Donzel, Lewis, Pellat, 1986, s. 1087.

¹⁰³ Axworthy, 2009, s. 113.

¹⁰⁴ Rahnema, 2011, s. 194.

¹⁰⁵ Tamtiež.

K Madžlesího najväčším a najvýznamnejším dielam patrí kompendium *Bihár al-Anvár*, „Oceány svetla“, ktoré pozostáva z najdôležitejších výrokov imámov podľa Madžlesího a ktoré sú používané dodnes.¹⁰⁶ Jeho cieľom bolo popularizovať ší'izmus, ktorý ešte v tom čase bol stále len veľmi povrchovo rozšírený medzi obyvateľstvom. Keďže väčšina ší'itskej literatúry bola písaná arabsky, Madžlesí písal knihy v značnej miere perzsky s cieľom rozšíriť ich medzi čo najširšie masy ľudí.

Ithná'ášaríja prebrala časť doktríny z mu'ťazily, keď rozumová zložka predstavovala dôležitú súčasť teológie a sloboda ľudskej vôle nevyhnutný predpoklad na Božiu spravodlivosť. Preto je zjavné, že zbieraním a vyberaním rôznych správ, *achbár*, ktoré svedčili najmä o nadprirodzených vlastnostiach imámov, sa Madžlesí pokúšal zvrátiť a napokon i vyvrátiť trend racionalizácie, ktorý prišiel s príchodom mu'ťazily a jej postupným prenikaním do ší'itskeho islamu.¹⁰⁷

Zámerom Madžlesího prác bolo čo najviac a čo najjednoduchšie priblížiť náboženstvo ľuďom, pretože dovtedy bola značná časť náboženskej literatúry dostupná len v arabskom jazyku. Písal jednoducho a zrozumiteľne pre obyčajných ľudí a jeho jazyk im bol blízky. Jeho snahou zároveň bolo, aby ukončil rôzne dohady a debaty tvorených najmä *súfi*¹⁰⁸ a filozofmi.

Väčšina prekladov bola z jeho najsystematickejšieho diela *Bihár al-Anvár*, ktoré predstavovalo kľúčovú úlohu pri šírení ší'izmu v Perzii. Jeho snahou bolo prekonať bariéry medzi nejasným a zložitým náboženským jazykom právnikov, aby sa stal zrozumiteľným aj pre najnižšie vrstvy. Ako nástroje používal generalizáciu, stereotypy a esencializmus, ktorý mal priblížiť náboženstvo a jeho prax.¹⁰⁹ V priebehu storočí sa tak jeho knihy stali medzi všetkými vrstvami obyvateľstva každodennými nástrojmi a sprievodcami a tieto pravidlá pre ší'itsku vierouku sa nazývajú

¹⁰⁶ Rahnema, 2011, s. 167.

¹⁰⁷ Tamtiež, s. 186.

¹⁰⁸ Predstavitelia islamskej mystiky – *súfizmu*.

¹⁰⁹ Rahnema, 2011, s. 191.

zarúrjaj.¹¹⁰ *Bihár al-Anvár* sa stal akousi doktrínou pre súčasný ší'izmus, ktorá vstúpuje veriacim pravidlá vierouky. Práve v tomto diele sú použité texty svedčiace o nadprirodzených vlastnostiach a zážitkoch a ezoterike. Je preto možné predpokladať, že kým veriaci sa budú držať jeho diel, Madžlesího práca bude mať rovnaký socio-politický vplyv než akékoľvek iné pretrvávajúce ideologické dogmy.¹¹¹

Väčšina súčasných autorov sa stotožňuje s názorom, že najväčší podiel na propagácii ší'itskeho islamu v Perzii patrí práve Madžlesímu. Podľa Alího Šarí'atího je najvýraznejšou a najväčšou postavou obdobia vlády Safijovcov práve Madžlesí, ktorého Šarí'atí so sarkazmom označuje za „trinásteho imáma“ ší'e.¹¹²

3.1 *Choráfát* ako nábožensko-politický nástroj a madžlesizmus

Madžlesího práca demonštruje jedinú myšlienku, ktorou je propagácia nadprirodzených zážitkov a povier, ktoré úplne postavia do úzadia racionálnu zložku náboženstva. Svoj dôraz kladie na nadprirodzené zážitky, povier, *choráfát* a islamskú tradíciu a jej spisy, *achbár*. Tie majú pomôcť uchopiť prežitú skúsenosť so skrytým svetom a premeniť ich na niečo hmatateľné a svetské, aby táto ideológia mohla naďalej pracovať s verejnou mienkou a politickým zriadením.

Pri svojej rozsiahlej publikačnej činnosti sa Madžlesí radí k najvýznamnejším ší'itským osobnostiam. Publikoval viac než šesťdesiat kníh a podarilo sa mu získať snáď najrozsiahlejšie texty a správy, *achbár*, o skutkoch a výrokoch Proroka a imámov. Jeho najhlavnejším dielom však dodnes zostáva *Bihár al-Anvár*, „Oceány svetla“. Z tohto diela vychádzal aj Mesbáh-Jazdí pri svojich prejavoch. Madžlesí zbieral texty a spisy do tejto kompilácie niekoľko desaťročí, kým ich zverejnil v jednom a ucelenom diele. Jedná sa o kompendium vybraných ší'itských tradícií, ktoré Madžlesí zostavil ako najdôležitejšie pre ší'itsku vierouku. Nejedná

¹¹⁰ *Zarúrjaj* – nutnosti, pridružené nevyhnutnosti. Tomková, 2013, s. 131.

¹¹¹ Rahnema, 2011, s. 189.

sa však len o čisto jeho prácu, ale pomáhali mu ním vybraní študenti. Zo všetkých zozbieraných *achbár* vyčlenil asi dvesto, ktoré použil vo svojom najrozsiahlejšom diele. Množstvo z nich má však spochybňovanú autenticitu a mnohokrát tiež boli kritikmi označené za falzifikáty.¹¹³

Absolútnym zdrojom pravdy a poznania sa tak stávajú *achbár* pripisované imámom. Ľudské chápanie nie je schopné dospieť k skutočnej pravde, a preto by sa šířiti nemali vyjadrovať k náboženským záležitostiam, ktoré ležia za hranicou ľudskej mysle.¹¹⁴ Madžlesí tak využil dôveru v tieto správy o skutkoch a výrokoch imámov, aby bežné obyvateľstvo upustilo od záležitostí verejnej správy a intelektuálnych a sociálnych otázok a prenechali všetky záležitosti znalcom týchto *achbár*. Madžlesí staval na silných náboženských odporúčaní v každej ľudskej sfére, ktoré mali najskôr presvedčiť ľudí zriecť sa racionálnych úvah v oblasti náboženstva a neskôr i v oblasti politických záležitostí. Jeho predstava nezahŕňala len vládu v otázkach náboženských, ale pokračovala k zriadeniu absolutistickej politickej nadvlády založenej na *choráfát*.

Dôležité však bol i správny výber textov do svojich diel. V mene náboženskej pravdy pokračoval v podopieraní svojej ideológie, *madžlesizmu*, založenej na nadprirodzenom zážitku, len na základe autority imámov a Proroka a tak mohol systematicky vylučovať *ratio* z verejného a politicko-náboženského diskurzu. Ideológia Madžlesího bola v podstate veľmi jednoduchá. Jeho konkrétnym cieľom bolo vychovať ľudí k dôvere v platnosť *choráfát* v mene náboženskej pravdy, čo pomáhalo režimom podopierať svoju autoritu v očiach ľudí.¹¹⁵

Choráfát nie sú založené na logike alebo rozumovom poznaní. Madžlesí staval na nelogickosti a iracionálnej zložke. Taktiež snaha zakryť tieto povery a nadprirodzené zážitky vedie veriacich k často

¹¹² Rahnema, 2011, s. 19.

¹¹³ Turner, 2000, s. 171.

¹¹⁴ Rahnema, 2011, s. 195.

¹¹⁵ Tamtiež, s. 196.

svojoľnómu chovaniu poónú spoloónským správaním až po politickú sféru. Ak sa pokúsime nahradiť *ratio* nelogickosťou, nevysvetliteľným alebo čisto *choráfát*, môže to viesť k názoru, že kontrola a rovnováha v spoločnosti a politickom zriadení sa stane zbytoónou a nepotrebnou.¹¹⁶ Jedinec v takomto prípade neprijíma zodpovednosť za svoje skutky, nevenuje pozornosť následkom činov.

Mohammed-Báqer Madžlesímu sa podarilo systematickou prácou, publikovaním a využitím svojho postavenia na safíjovskom dvore presadiť svoje myšlienky do politicko-náboženského diskurzu, ktoré sa v relatívne krátkom čase zmenili v štátnu ideológiu – *madžlesizmus*.¹¹⁷ Ten panovníkom a lídrom zaručuje, že budú oslobodení od zodpovednosti za svoje činy a skutky. *Choráfát* majú za cieľ učiť a propagovať všetko neodôvodniteľné, či nevysvetliteľné vo vzťahu k autokratickému režimu. Nadprirodzené zážitky sa tak stávajú nástrojom v rukách panovníkov a vládcov, ktorí ich využívajú k rozhodovaniu. Svoje skutky tak odôvodňujú s prepojením na skrytý svet, či už ako sprostredkovatelia medzi pozemským svetom a Božími príkazmi. Panovníci tiež zvyknú o sebe prehlasovať, že majú právo a schopnosť interpretovať slovo Božie, slová Proroka a tiež imámov a zároveň majú prístup k pravde, ktorá nie je viditeľná pre ostatných.¹¹⁸

Zložky ako rovnováha, kontrola a transparentnosť patria do sféry *ratio*, ktorá je v ostrom nesúlade s ideológiou madžlesizmu, ktorý sa stavia do protikladu rozumového a individuálneho chápania a ktoré má byť protiváhou režimov. Ak sa *choráfát* raz stanú pevnou súčasťou nábožensko-politického diskurzu a teda aj spoločnosti, vládnuca elita, či už v politickej alebo náboženskej oblasti, môže za týmto poľom tajomna a nejasnosti skryť akékoľvek rozhodnutie s akýmikoľvek dôsledkami.

Madžlesího pozícia *šejch al-eslám* a tiež jeho vysoká pozícia v justícii mu umožnili získať postavenie, ktoré ho identifikovalo ako

¹¹⁶ Rahnema, 2011, s. 197.

¹¹⁷ Tomková, 2013, s. 134.

¹¹⁸ Rahnema, 2011, s. 197.

sprostredkovateľa medzi Bohom a ľuďmi. Jeho pozícia mu tiež zaručila právo, ktoré mu dovoľovalo vykladať Korán, *achbár* od Proroka a imámov, čo bežným ľuďom neprináleží. Madžlesího náboženské postavenie a autorita mu tiež dávali príležitosť publikovať a vydávať všeobecno-záväznú nariadenia, príkazy a rozhodnutia.

Madžlesizmus ako ideológia je založená na tom, že bežní ľudia nie sú schopní vykladať náboženstvo a jeho záležitosti, a preto potrebujú sprostredkovateľa v duchovných a pozemských záležitostiach. Zároveň staval na potrebách ľudí, ktorí potrebujú poznať svoje povinnosti v každodenných záležitostiach a svojom chovaní. Madžlesí tiež určoval, aké sú náboženské záležitosti, obrady a rituály. Madžlesímu sa tak podarilo redefinovať ší'itsku vierouku, v ktorej zaviedol nutnosti a manuály, ktoré musí veriaci ovládať a ktoré sú pre vykonávanie náboženskej praxe nevyhnutné – *zarúrjaj*.¹¹⁹

3.2 Ithná'ášaríja a Madžlesí

Podľa ithná'ášaríja je Korán zoslané slovo Božie. Boh dal ľuďom slobodnú vôľu, aby ho mohli spoznať. Ako však vníma Korán Madžlesí a stavia niečo nad úroveň Koránu ako jedinej pravdy?

Zdá sa, že Madžlesí prisudzoval *achbár* o skutkoch imámov vyššiu autoritu a autenticitu než dokonca samotnému Koránu. Nedá sa jednoznačne určiť, či sám veril ich autenticite, alebo výber týchto správ robil zámerne, aby podoprel svoju autoritu pred bežným obyvateľstvom. Podobne ako rozum, *aql*, tak súhlasný názor, *idžmá'*, sa v Madžlesího pojatí stáva nedôležitým atribútom pri výklade Koránu. Korán sa stáva nespochybniteľným, len ak má podporu v správach a skutkoch imámov, preto len *achbár* môžu mať najvyššiu autoritu pre veriacich. Podobnou argumentáciou podložil aj poznanie, *vádžeb*. Boh miluje každého, kto sa

¹¹⁹ Rahnema, 2011, s. 198.

ženie za poznáním pravdy. Túto pravdu je však možné obsiahnuť len v správach *ahl al-bajt* alebo imámov.¹²⁰

Madžlesí vo svojom diele *Bihár al-Anvár* venoval i detailne tradíciám spojeným s návratom Mahdího a podarilo sa mu ich skompletizovať v priebehu dekády.¹²¹ Ôsmy zväzok jeho práce sa venuje výhradne ithná'ášarija. Pre ší'cu dvanástich imámov sú dôležité dva koncepty – *entezár*, čakanie na návrat skrytého imáma a *radž'a*, parúzia.

3.2.1 Entezár

Entezár sa vzťahuje na obdobie veľkej okultácie, *al-ghajba al-kubrá*, kedy veriaci čakajú na návrat Mahdího. Toto obdobie je ťažkou skúškou pre vieru ší'itov a tradície zozbierané v Madžlesího diele vyzývajú veriacich k trpezlivosti, kým budú vykúpení z tohto utrpenia. Madžlesího idea v zozbieraných správach odkazuje ší'itským veriacim, aby zotrvali na svojej ceste a neodkláňali sa od nej.¹²² To môže vytvárať priestor pre duchovných a politických lídrov k manipulácii bežného obyvateľstva. *Entezár* podľa vybraných tradícií z diela *Bihár al-Anvár* napáda veriacich aj v zotrvaní tyranie, ktorá je súčasťou skúšky.¹²³ Otázka je s akým ohľadom a cieľom, Madžlesí vyberal a určoval dôležitosť týchto správ vo svojom kompendiu. Jeho práca bola dlhodobá, systematická a cielená a mala jasne dokazovať, že podriadenosť vládcom je súčasťou ich viery. Na druhej strane však stojí fakt, tak ako napríklad Hodždžatíje i Šarí'atí v 20. storočí, ktorý hovorí, že jedine Mahdí môže nastoliť správne vedenú islamskú vládu a teda všetky vlády, ktoré tu dovtedy budú, nie sú legitímne. Dokonca ani tie, ktoré prevezmú vládu v mene ší'itskeho náboženstva. *Fuqahá'* ší'ce dvanástich imámov tak boli postavení pred

¹²⁰ Rahnema, 2011, s. 205.

¹²¹ Turner, 2000, s. 193.

¹²² Turner, 2000, s. 200.

¹²³ Turner, 2000, s. 206.

dilemu ako by mala byť spoločnosť spravovaná do príchodu imáma počas safíjovskej vlády.¹²⁴

Madžlesí tak hľadal *achbár*, ktoré by podopreli ideu dočasného panovníka počas obdobia neprítomnosti skrytého imáma. Pri svojom skúmaní prišiel k záveru, že ak by mal niekto držať dočasnú vládu, mali by to byť náboženský vzdelanci.¹²⁵ Je možné, že Madžlesího hľadanie odpovede, kto by mal vládnuť, ovplyvnila skutočnosť jeho silného vplyvu na panovníckom dvore Safíjovcov a ich vzájomná podpora počas života Madžlesího. Madžlesí sa snažil nájsť východisko, ktoré by podporilo legitimitu Safíjovcov. V predslove niekoľkých zväzkov *Bihár al-Anvár* Madžlesí venuje pozornosť panovníkovi Solejmánovi (1666-1694), ktorého označuje za „šíriteľa spravodlivosti“ a zároveň vyslovuje želanie, aby Boh dovolil šáhovi vládnuť až do návratu Mahdího.¹²⁶

Všeobecná zhoda tak na to, kto by mal viesť islamskú spoločnosť počas neprítomnosti skrytého imáma, neexistuje až do súčasnosti. V ší'ci sa tak neustále polemizuje, kto má unikátnu kvalifikáciu zastupovať imámov. Vyžaduje si to unikátny Boží dar a znalosť, ktorá nie je prístupná ostatným členom komunity a len skutoční imámovia si mohli robiť nároky na pozíciu náboženskej autority po Prorokovi a boli zároveň v spojení s Prorokom a Bohom.¹²⁷ Madžlesí sa názorovo nepriradil k žiadnej zo škôl a razil vlastnú názorovú líniu. Preto existuje možnosť, že Madžlesí sa snažil pripísať *achbár* vyššiu autoritu než samotnému Koránu.

Odchodom do ústrania dvanásteho imáma, nástupnícka línia bola dočasne pretrhnutá. Ší'ca tak stratila legitímneho nasledovníka, ktorý by ju naďalej viedol. Komunitu tak, zdá sa, mohla viesť len osoba, ktorá mala prepojenie na skrytý svet.¹²⁸ Nájsť prijateľné vysvetlenie a argumentáciu pre ší'itských veriacich, znamenalo označiť duchovenstvo za možných

¹²⁴ Tamtiež, s. 208.

¹²⁵ Rahnema, 2011, s. 220.

¹²⁶ Tamtiež, s. 230.

¹²⁷ Rahnema, 2011, s. 221.

¹²⁸ Tamtiež, s. 229.

zástupcov, i keď kvalifikovať sa na túto pozíciu znamenalo mať dostatočné náboženské vzdelanie a žiť asketickým životom.¹²⁹

Madžlesí sa snaží obhájiť vládu panovníkom tým, a preto hľadal tentoraz oporu i v Koráne, ktorého verš zo súry Ál ʿImrán neskôr interpretoval ako Božiu vôľu pri výbere panovníkov a vládcov a ukazuje aj na ich prepojenie s Bohom.¹³⁰ Jeho cieľom tiež bolo zabezpečiť oddanosť ľudí panovníkovi. Jeho autorita tak neležala v jeho zbožnosti, spravodlivosti či milosti ale v jeho vojenskej moci, keď ovláda armádu, čo indikuje jeho moc a autoritu, ktorá je vôľou Božou.¹³¹

3.2.2 Radžʿa

V raných prácach sa v súvislosti s návratom Mahdího spomínali tiež termíny *zohúr*, zjavenie, *qijám*, vzostup, prípadne *churúdz*, „prichádzajúci z vonku“.¹³² Spolu s mesianistickými nádejami šíʿitski veriaci už nežiadali okamžitú politickú akciu, napokon spolu s Mahdíom mala prísť spravodlivosť a rovnosť.¹³³ *Radžʿa*, parúzia, tak v šíʿitskej doktríne podľa niektorých tradícií predstavuje vieru v návrat mŕtvych pred Súdnym dňom.¹³⁴ Komentátori tohto konceptu sa však rozchádzajú v názore, kto konkrétne sa vráti.¹³⁵

Madžlesí vo svojom diele *Bihár al-Anvár* sa v ôsmom zväzku detailne venuje i návratu Mahdího a konceptu *radžʿa*. Očakáva, že jedenásti imámovia sa vrátia a spolu s Mahdíom nastolia spravodlivosť a rovnosť.¹³⁶ V tejto časti o návrate Mahdího sa Madžlesí zameril na predpisy, *zarúrjāt*, pre tých, ktorí si želajú návrat z okultácie skrytého

¹²⁹ Rahnema, 2011, s. 229-230.

¹³⁰ Madžlesí vychádzal zo súry Ál ʿImrán (3:26): „Povedz, Bože, vlastník všetkého, čo sa vlastní, dávaš to, čo vlastníš, komu chceš a odnímeš vlastníctvo, komu chceš, dávaš moc, komu chceš a ponížiš, koho chceš. V Tvojej ruke je dobro. A Ty máš moc nad všetkým.“ Al-Sbenaty, 2013, 31; Rahnema, 2011, s. 233.

¹³¹ Rahnema, 2011, s. 237.

¹³² Sachedina, 1981, s. 150.

¹³³ Tamtiež.

¹³⁴ Bosworth, Donzel, Heinrichs, Lecomte, 1995, s. 371-372.

¹³⁵ Turner, 2006, s. 177.

¹³⁶ Turner, 2000, s. 215.

imáma.¹³⁷ Madžlesí zdôrazňuje neprávosť, keď Alímu boli odopreté práva na chalífát; mučenícku smrť Husajna pri obrane práv ší'itov a následné utláčanie práv nasledovníkov ší'ce dvanástich imámov, a preto je nutné sa modliť a veriť v návrat Mahdího, ktorý prinavráti veriacim ich práva.¹³⁸

3.3 Madžlesizmus a význam *zarúrját*

Už predošlé kapitoly poskytli detailnejší popis práce Mohammada-Báqer Madžlesího, jeho ideologické zmýšľanie a jeho zámery, ktoré premietol pri zbieraní a zostavovaní svojich diel a prác.

Madžlesí si v 17. storočí vydobyl takpovediac monopol pri zbieraní, publikovaní a propagácii nábožensko-ideologickej literatúry.¹³⁹ Jeho práca sa zameriavala na získavanie *achbár*, ich triedenie a následne publikovanie pre širokú verejnosť vo vtedajšej Perzii. Madžlesí bol v danej dobe autoritou nielen duchovnou ale kvôli jeho vzťahu so safíjovskými vládcami a jeho zastávaním úradu *šejch al-esláma* a justičného úradu, bol i svetskou.

Jeho najväčšie kompendium *Bihár al-Anvár* je zbierkou, podľa Madžlesího, najdôležitejších správ o skutkoch a výrokoch Proroka a imámov a súborom vieroučných praktík v oblasti ší'itskej praxe, ktoré každý veriaci má dodržiavať. Tieto pravidlá a ich význam určil Madžlesí a jeho encyklopedické dielo je dodnes rozšírené medzi veriacimi Ší'ce dvanástich imámov a Mesbáh-Jazdí spolu s Ahmadínežádom z neho vychádzali.¹⁴⁰

Madžlesizmus ako ideológia obsahuje právne, filozofické, kultúrne a náboženské predpisy, ktoré však Madžlesí charakterizuje ako povinnosti veriaceho a ktoré podľa neho definujú „správneho“ ší'itskeho veriaceho.¹⁴¹ Jeho najvýznamnejšie dielo v perzštine, ktoré obsahuje

¹³⁷ Turner, 2006, s. 176.

¹³⁸ Turner, 2000, s. 231.

¹³⁹ Rahnema, 2011, s. 240.

¹⁴⁰ Tamtiež, s. 66.

¹⁴¹ Tamtiež, s. 240.

všetky najdôležitejšie *zarúrját* sa nazýva *Helíjat al-Mottaqín*, „Ozdoby bohabojnosti“.¹⁴² Toto kompendium bolo napísané v priebehu prvých rokov vlády šáha Solejmána a primárne pozostáva z pokynov pre veriacich, ktoré určujú individuálne chovanie v každom aspekte života, ako napríklad pokyny pre obliekanie, obúvanie; konzumáciu jedla a nápojov; svadbu, pohlavný styk, vzdelávanie detí; spanie, zobúdzanie sa, používanie toalety; správanie sa v spoločnosti; príchod a odchod z domu; chôdzu, nákup atď.¹⁴³ Napriek širokej popularizácii diela, nie sú dostupné informácie o akejkoľvek kritike tohto diela.¹⁴⁴ *Helíjat al-Mottaqín* sú príručkou, ktorá stanovuje individuálne chovanie jedinca a jeho sociálny status. Ľuďom tak sám určil a stanovil, čo je správne, nesprávne, ako sa chovať a ako zmýšľať. Každé svoje odporúčanie sa snažil podoprieť vhodným výberom *achbár* a následne dielo popularizovať medzi bežným obyvateľstvom ako doktrínu.

Madžlesí sa snažil presadiť autoritu *achbár* nad neomylnosť Koránu, keď len imámom pripisoval ich dokonalosť a neomylnosť a aby úplne nepoprel najvyššiu autoritu Koránu, vždy sa tieto správy snažil kompletizovať tak, aby mali oporu aj v Koráne. Ak je podstatou islamu jeho päť pilierov,¹⁴⁵ tak Madžlesí dokonca dáva vyššiu dôležitosť pravidelným púťam k hrobkám a svätyniam imámov, *imámzáde*.¹⁴⁶ Aby preukázal blízkosť svojej ideológie širokým vrstvám obyvateľstva, Madžlesí poukazuje i na nástroj, ktorý je podľa neho i „účinnnejší“ pri snahe zabezpečiť si miesto v raji, ak veriaci roní slzy pri smútení za imámmi.¹⁴⁷ Dodržiavaním týchto predpísaných úkonov a obradov si veriaci zabezpečí do budúcnosti šťastie a blaženosť. Obzvlášť sa to týka návštev hrobky imáma Hosejna, vzdaním holdu a ronením sĺz podľa ideológie Madžlesího a tieto atribúty sú kľúčom k získaniu milosti alebo

¹⁴² Dostupné online: <http://www.iranicaonline.org/articles/helyat-al-mottaqin>

¹⁴³ Rahnema, 2011, s. 241.

¹⁴⁴ Dostupné online: www.iranicaonline.org/articles/helyat-al-mottaqin

¹⁴⁵ Päť pilierov islamu: (1.) *šaháda* – vyznanie viery; (2.) *salát* – modlitba; (3.) *zakát* – náboženská daň; (4.) *sawm* – pôst počas mesiaca ramadán; (5.) *hadždž* – púť do Mekky. Viac viz Kropáček, 2006, s. 91-116.

¹⁴⁶ Rahnema, 2011, s. 275.

¹⁴⁷ Tamtiež, s. 275-276.

pokáním za vykonané hriechy a zaručením cesty do raja.¹⁴⁸ Využíval tiež argument, že za každú uronenú slzu čaká veriaceho materiálna odmena po smrti v podobe zlata, šperkov, dostatku jedla, pitia a fyzického potešenia. Tieto argumenty tak mohli pôsobiť na špecifickú vrstvu ľudí, ktorú na pozemskom svete trápil hlad alebo nedostatok materiálnych zdrojov či iných potrieb a všetku svoju pozornosť tak sústredili už len na prechod na druhý svet a vieru v návrat Mahdího v Súdny deň.

Madžlesí vyhlásil, že ani prísne dodržiavanie *ʿibádát*, okultných povinností, podľa Ašʿarískej školy, nezabezpečí miesto v raji pre tých, ktorí odmietnu vládu, *velájat*, imámov a nad rámec tiež požadoval veriť, že prví traja chalífovia si uzurpovali moc od šíʿitských imámov a podľa neho sú zdrojom zla a hriechu a všetci ich nasledovníci skončia v pekle.¹⁴⁹

Madžlesizmus tak staval na odmietaní individuálneho rozmyšľania a vlastného chovania. *Ratio* v tejto ideológii nemalo žiadne miesto a presadzovala sa úplná submisívnosť jedinca a jeho podriadenosť vládcom – svetským i duchovným, vo všetkých oblastiach života a dokonca podstata Madžlesího konceptu spočívala v prevýšení šíʿitskeho konceptu spravodlivosti, *ʿadl*, ktorá patrí k fundamentom princípom náboženstva, *usúl ad-dín* a tento koncept vzišiel z debaty medzi muʿtazilou a Ašʿarískou školou medzi 10. a 11. storočím.¹⁵⁰

Madžlesí presne a vhodne zvoleným výberom *achbár* vo svojich dielach našiel značnú oporu pre svoje myšlienky. Svoju ideológiu formuloval ako jedinú a správnu cestu v šíʿitskej vierouke. Mnohé tradície tak vychádzajú aj z veľmi pochybných zdrojov a od autorov, ktorých šíʿitske autority označili za extrémistov využívajúcich *ghulluw*, hyperboly a Madžlesí ich zaradil do svojho monumentálneho diela *Bihár al-Anvár*

¹⁴⁸ Tamtiež, s. 278.

¹⁴⁹ Kropáček, 2006, s. 73; Rahnema, 2011, s. 279.

¹⁵⁰ Muʿtazila reprezentovala myšlienku individuálnej zodpovednosti za vlastné činy a ideu, že Boh bude človeka následne súdiť za jeho skutky. Ašʿaríska škola, ktorej koncept prevzali sunniti, kládla dôraz na to, že Boh určil ľuďom ich poslanie a činy a nedal im slobodnú vôľu. Koncept Božej spravodlivosti sa tak stal súčasťou šíʿitskej doktríny. Momen, 1985, s. 177-178.

a sú známi pod označením *ghulát*.¹⁵¹ Neustálym vyzývaním k oddanosti imámom tak Madžlesí upevňoval význam svojich diel pre veriacich. Jeho práca obsahovala mnoho *choráfát*, ktoré pripisoval i samotnému Prorokovi, ako napríklad (1.) svetlo vychádzajúce z jeho čela; (2.) svetlo vyžarujúce z jeho prstov ako desať sviec; (3.) rozdelenie Mesiaca na dve časti; (4.) prinavrátenie zraku nevidiacim; (5.) naplnenie vysušenej studne naplúťím do nej; (6.) prorokovanie budúcnosti či oživenie mŕtvych skrz modlitby.¹⁵²

Madžlesizmus je ideológia postavená na ústupe od individuálneho a racionálneho chápania a ich miesto zaberajú *choráfát* a nelogické vysvetlenia. Madžlesí dokonca vyzýva k podriadenosti a odovzdanosti veriacich v prospech vládnuceho svetského či duchovného režimu a vyzýval tiež k *taqíjji*.¹⁵³ To mu umožňovalo široký záber propagácie a uplatnenia svojich myšlienok medzi bežným obyvateľstvom, ktoré prijalo Madžlesího doktrínu ší'ce. Presadzoval nekritické nasledovanie uznaných autorít a svoju odmenu tak veriaci mali nájsť na onom svete, kde ich bude čakať blahobyť, hojnosť a uspokojenie všetkých túžob, vrátane sexuálnych.

Madžlesímu sa podarilo vybudovať si silné postavenie vo svetských i duchovných kruhoch a tak kritika jeho diel bola na nízkej úrovni. K jeho významnejším kritikom patrila významný ší'itský učenec Mohammad Sejjed

¹⁵¹ Sg. „*ghálí*“ – extrémisti. Termín odvodený od arabského *ghulú* – zveličenie. V praxi termín pôvodne označoval všetky odnože ší'ce až po Ithnáášaríju s výnimkou Zajdíje či Ismá'ílíje. Príkladom jedného z prvých *ghulát* je Abdalláh ibn Saba', ktorého spisy obsahujú popretie smrti Alího a predpovedajú jeho návrat, *radž'ca*. Existujú ďalšie postoje, *ghulú*, raných autorov, ktorí dôrazne odsúdili uzurpovanie moci Abú Bakrom a Umarom od Alího spolu s názorom, že skutoční imámovia sú Božou mocou chránení od chýb a hriechov. Viac viz Lewis, Pellat, Schacht, 1991, 1093-1095.

¹⁵² Rahnema, 2011, s. 289. Madžlesího kompilácia *achbár* s názvom *Haqq al-Jaqín*, „Skutočnosť istoty“ je dielom zaoberajúcim sa vierou a je jednou z jeho posledných prác. Madžlesí primárne vychádzal z raných diel zbierok *achbár* ako napríklad *Kitáb al-Káfí*, ktorá je tiež zdrojom kritiky a spochybnení. Newman, 2000, s. 126.

¹⁵³ Koncept *taqíjje*, náboženskej pretvácky, sa vyvinul za vlády Šiesteho imáma as-Sádiqa, kedy nasledovníci Alího línie čelili rozsiahlym represiam zo strany abbásovského chalífu Mansúra v 8. storočí a našiel tiež oporu v Koráne- súra Včely, *an-Nahl* (16:106): „Kto odmietol veriť v Boha, po tom, ako v Neho uveril – s výnimkou toho, kto bol donútený, ktorého srdce ale ostáva vierou pokojné – na tom, ktorého hruď sa odmietaniu viery poddala, spočinie hnev od Boha zoslaný a dostane sa mu trápenie obrovské.“ Al-Sbenaty, 2013, s. 126. Esenciou ší'izmu je trpezlivé zotrvanie v tyranii,

Hosejn Tabátáb'í, ktorý bol prizvaný napísať komentár k Madžlesího novej edícii diela *Bihár al-Anvár*. Mal však niekoľko vážnych výhrad k Madžlesího výkladu. Tabátáb'í sa domnieval, že Madžlesího dezinterpretácie vychádzajú z jeho ignorancie filozofie, ktorá je nevyhnutná k výkladu *achbár* a tak dochádzalo k skresľovaniu významu. Po kritike Qomu boli vyňaté niektoré Tabátáb'ího kritické komentáre k Madžlesího dielam a jeho práca na reedícii *Bihár al-Anvár* tak skončila po šiestom zväzku.¹⁵⁴ Tabátáb'í varoval, že i v 20. storočí je Madžlesího odkaz a myšlienky hlboko zakorenené v iránskom duchovenstve a nie je možné ho kritizovať.¹⁵⁵

Madžlesizmus vo svojej podstate nabáda k opusteniu nezávislého a racionálneho premýšľania v prospech povier a nelogických vysvetlení.¹⁵⁶ Je ideológiou prijatia utrpenia, akceptácie akéhokoľvek osudu a prípravou na to, čo bude po smrti. Ďalšou podstatou madžlesizmu sa stáva strach z racionality, fatalizmus a rezignácia.¹⁵⁷ Preto vo svojich výkladoch Madžlesí sľubuje najmä materiálnu odmenu na druhom svete, aby ľudia nemuseli očakávať nič od života na zemi, ale len si plnili svoje ší'itske povinnosti, *zarúrjaj*, ktoré im stanovil vo svojich kompendiách. Človek sa má zmieriť so svojím postavením a akceptovať akúkoľvek duchovnú a neduchovnú autoritu, ktorá stojí v čele vlády. Človeku neprináleží kritizovať alebo hodnotiť, jeho úlohou je prijímať svoj osud v takej podobe, v akej prichádza. Sáfijovskému šáhovi prisúdil Madžlesí všetky dôležité atribúty správneho panovníka, ktorý pevne stojí v čele krajiny, požehnaný Bohom a vládne mečom a zároveň blízko spolupracuje s ší'itskymi duchovnými.¹⁵⁸ Sáfijovskí panovníci však boli

mazlúmijaj, pretože i imámovia vydržali pod vládou Umajjovcov a Abbásovov. Momen, 1985, s. 39 a 186.

¹⁵⁴ Algar, 2006, s. 15. Tabátáb'í však často využíval *achbár* z Madžlesího diela *Bihár al-Anvár*. Viac viz jeho dielo *Shí'ite Islam*.

¹⁵⁵ Rahnema, 2011, s. 291.

¹⁵⁶ Tamtiež.

¹⁵⁷ Tamtiež.

¹⁵⁸ Tamtiež.

známi svojou obľubou alkoholu a harémov, preto Madžlesího popis Sáfijovcov môže vyznieť značne protikladne.¹⁵⁹

¹⁵⁹ Axworthy, 2009, s. 115.

4 MAHDIZMUS AKO POLITICKÁ IDEOLÓGIA V IRÁNE V 20. A 21. STOROČÍ

Apokalypsa, koniec sveta, je v islame spojená s náukou o vzkriesení, *qijáma* a Súdnom dni, *al-jawm ad-dín* a vzťahuje sa k eschatológii o vzkriesení mŕtvych a *džinov* spojených s procesom spásy a zatratenia.¹⁶⁰ V súdny deň príde s Božou spravodlivosťou aj očakávaný Mahdí. Eschatologické nádeje moslimov na príchod Božej spravodlivosti sa rozšírili nie s príchodom nového milénia ale s príchodom 20. storočia.¹⁶¹ Viera v návrat Mahdího, ktorý v deň súdu povedie veriacich k vykúpeniu, sa nazýva *mahdizmus*.

Následkom koloniálnej expanzie v Indii, Severnej Afrike a Blízkom východe počnúc 18. storočím a kolonizáciou v 19. a 20. storočí, sa moslimovia na tomto území, ktorých štáty boli týmto procesom zasiahnuté, snažili nájsť adekvátnu odpoveď na svoju situáciu.¹⁶² Jedným z možných východísk sa stal po sociálnej, politickej i ekonomickej stránke – islam. Politický islam¹⁶³ sa postupne dostal do popredia a stal sa nástrojom k rôznym účelom, pri ktorom významnú úlohu zohráva otázka spravodlivosti, rovnosti a nezávislosti.¹⁶⁴ Pred počiatkami kolonizácie nebol islam ohrozený ne-islamským náboženským, filozofickým a ekonomickým systémom okrem križiackych výprav a mongolského vpádu v polovici trinásteho storočia.¹⁶⁵ Naprieč storočiami sa vyvinula predstava o potrebe správcu či autorite, ktorá bude dohliadať a brániť hodnoty islamu, ktoré propagoval prorok Muhammad.¹⁶⁶ Výrazný vplyv na

¹⁶⁰ Amanat, 2009, s. 41.

¹⁶¹ Landes, 2000, s. 336.

¹⁶² Rahnema, 2013, s. 2.

¹⁶³ Rahnema odlišuje „politický islam“, ktorý slúži ku konkrétnemu účelu a „duchovný islam“, ktorý je charakterizovaný ako intímny vzťah k Bohu. Snaha implikovať islam do politiky sa rozšírila najmä v období kolonializácie, kedy sa islam stal nástrojom k oslobodeniu a hľadaniu východiska z vtedajšej situácie. Rahnema, 2011, s. 2-3.

¹⁶⁴ Tamtiež.

¹⁶⁵ Tamtiež, s. 3.

¹⁶⁶ Tamtiež.

očakávaní mal tiež iracko-iránsky konflikt,¹⁶⁷ jeho dĺžka a počet obetí zvýšilo nádeje v návrat Mahdího, ktorý konečne nastolí spravodlivosť a mier.¹⁶⁸

V Iránskej islamskej republike sa k islamu hlási 99% obyvateľstva, z ktorého 91% tvoria ší'iti a 8% sunniti.¹⁶⁹ V rámci ší'itskeho náboženstva je najrozšírenejšia ší'a dvanástich imámov, ithná'ašarija, ktorá je ako oficiálne náboženstvo zakotvená aj v iránskej ústave.¹⁷⁰ Už v článku 1 je jasne naznačená úloha náboženstva v islamskom štátnom zriadení, schválená na základe vôle ľudí v referende, ktoré sa uskutočnilo v decembri 1979 po tom, čo po islamskej revolúcii prebral moc v krajine ájatolláh Chomejní.¹⁷¹

Svoju ideu islamskej vlády, začal presadzovať ihneď ako sa vo februári 1979 vrátil naspäť do Iránu.¹⁷² Podľa Chomejního musí byť vláda prenesená na *faqíhov*¹⁷³ a nie na tých, čo sú z dôvodu neznalosti zákona nútení počúvať faqíhov.¹⁷⁴ Tiež trvá na tom, že ten, kto chce vykonávať *hudúd*,¹⁷⁵ spravovať štátnu pokladnicu, výdaje a príjmy štátu a Boh mu zverí právomoci spravovať záležitosti svojich tvorov, nesmie byť hriešnik.¹⁷⁶ Ší'itske poňatie spôsobu vlády je, podľa Chomejního v dobe po smrti Proroka Muhammada až do návratu skrytého imáma, zrejmé.

Iránski politickí lídri používali náboženstvo ako nástroj na udržanie a rozšírenie politickej moc a podpory viac než niekoľko storočí. Iránsky panovník Muhammad Rezá Šáh, na čele krajiny od roku 1941, počas

¹⁶⁷ Vojská Saddáma Husajna zaútočili v septembri 1980 na Irán v oblasti Šatt al-Arab. Vojnový konflikt trval do prijatia rezolúcie Organizácie spojených národov č. 598 v júli 1988. Viac viz Farhang, 1993, s. 143.

¹⁶⁸ Rahnema, 2013, s. 46.

¹⁶⁹ Axworthy, 2009, s. 249.

¹⁷⁰ Dostupné online: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/government/constitution-1.html>

¹⁷¹ Arjomand, 1988, s. 151.

¹⁷² „*Velájat-e faqih – hokúmat-e islami*“ je súbor trinástich prednášok imáma Chomejního, ktoré boli zaznamenané v irackom Nadžafe počas jeho exilu a v ktorom predstavil svoju ideu islamskej vlády počas neprítomnosti Mahdího. Axworthy, 2009, s. 192-194.

¹⁷³ *faqih*, pl. *fuqahá'* - právnici.

¹⁷⁴ Chomejní, 2004, s. 56.

¹⁷⁵ *hadd*, pl. *hudúd* – tresty určené Koránom .

¹⁷⁶ Chomejní, 2004, s. 56.

svojho panovania vo svojej knihe „Misia mojej krajine“¹⁷⁷ opísal niekoľko svojich zážitkov z detstva, kde opísal ako v snoch videl imáma Alího, čo malo zapríčiniť, že sa mu náhle podarilo vyliečiť z týfusu.¹⁷⁸ Pri ďalších podobných zážitkoch, mal dokonca vidieť dvanásteho imáma.¹⁷⁹ Pokus o atentát v roku 1949 na teheránskej univerzite, keď ho zasiahlo niekoľko výstrelův, tak svoje prežitie opäť pripísal k svojmu silnému vzťahu k Bohu.¹⁸⁰

Čo spája Muhammada Rezá Šáha a bývalého iránskeho prezidenta Mahmúda Ahmadínežáda je, že obaja sa počas svojich vlád priznali k niekoľkým podobným zážitkom. Avšak len v prípade Mahmúda Ahmadínežáda boli tieto spirituálne zážitky výrazným znakom jeho vlády počas dvoch funkčných období, počas ktorých zastával post prezidenta Iránskej islamskej republiky a zároveň aktívne propagoval mahdizmus.

4.1 Mahmúd Ahmadínežád

Mahmúd Ahmadínežád sa stal významnou verejnou postavou proklamujúcou politický mahdizmus v Iránskej islamskej republike počas jeho dvoch funkčných obdobiach na poste prezidenta krajiny. Kto je Mahmúd Ahmadínežád a ako sa prepracoval takto ďaleko? Pomáhal mu Mahdí ako sám vyhlásil?

Mahmúd Ahmadínežád sa narodil 28. októbra 1956 v meste Aradan ako štvrté zo siedmych detí.¹⁸¹ Aradan sa nachádza blízko mesta Garmsár približne 80 kilometrov od hlavného mesta Teherán.

Krehká ekonomika Aradanu vychádza z chovu oviec a dobytka a preto pravdepodobne Ahmadínežádov záujem o chudobných pramení z prostredia jeho pôvodu a tiež vplyvu jeho otca. Je napríklad známe, že Ahmadínežád odmieta jesť pri stole s človekom, ktorý neplatí zakát. Aj

¹⁷⁷ Perzsky *Mámúrjât baráj-e vatanam*.

¹⁷⁸ Axworthy, 2009, s. 178; Rahnema, 2013, s. 115.

¹⁷⁹ Rahnema, 2013, s. 118.

¹⁸⁰ Tamtiež, s. 122.

¹⁸¹ Naji, 2008, s. 3.

toto sa považuje za dôkaz vplyvu prostredia a výchovy, z ktorého pochádza. Otec, Ahmad, prevádzkoval obchod s potravinami a neskôr holičstvo a v Teheráne, kam sa presťahovali, keď mal Mahmúd jeden rok, sa živil jeho otec ako kováč.¹⁸² Rodina Mahmúda zmenila pôvodné priezvisko Sabaghian¹⁸³ („farbiar kobercov“) na súčasné Ahmadínežád znamenajúce „Prorokov rod“.¹⁸⁴ Zmena je pripisovaná náboženským a ekonomickým dôvodom.¹⁸⁵ V tom čase bolo veľmi bežné sťahovanie z vidieka do väčších miest a zároveň zmena priezviska. Matka, Sejjed Chánom, je považovaná za veľmi nábožensky založenú ženu.¹⁸⁶

Mahmúd Ahmadínežád navštevoval základnú školu v teheránskej časti Narmak. Potom, ako sa rodine začalo dariť a navýšila svoj majetok, poslal otec Mahmúda do prestížnej súkromnej školy Dánešmand.¹⁸⁷ Počas stredoškolského obdobia bol Ahmadínežád apolitický a pod silným náboženským vplyvom otca.¹⁸⁸

Ahmadínežád vstúpil do politického diania počas štúdia na univerzite v roku 1975, štyri roky pred Islamskou revolúciou.¹⁸⁹ Po vysokom hodnotení v testoch sa rozhodol pre *University of Science and Technology*, obor strojárstvo, ktorá sa nachádza v Narmaku. V čase tretieho roku štúdia Ahmadínežád už patril k podporovateľom ájatolláha Chomejního, ktorý bol už v tom čase v exile a pomáhal tajne rozširovať nahrávky Chomejního prejavov a rozhovorov zo zahraničia.

Na univerzite sa Ahmadínežád zoznámil s dielami doktora Alí Šarífatího, ktorý bol významnou osobnosťou a ľavicovo orientovaným

¹⁸² Naji, 2008, s. 3.

¹⁸³ Robert Tait vo svojom článku uvádza prepis mena Saborjhian. Tait, Robert, *A humble beginning helped to form Iran's new hard man*. 2. 7. 2005, The Guardian. Dostupné online: <http://www.guardian.co.uk/world/2005/jul/02/iran.roberttait>

¹⁸⁴ Naji, 2008, s.4

¹⁸⁵ Zweiri, Ehteshami, 2007, s.51.

¹⁸⁶ Tait, Robert, *A humble beginning helped to form Iran's new hard man*. 2. 7. 2005, The Guardian. Dostupné online <http://www.guardian.co.uk/world/2005/jul/02/iran.roberttait>

¹⁸⁷ Jafarzadeh, 2007, s. 4.

¹⁸⁸ Naji, 2008, s. 10

¹⁸⁹ Naji, 2008, s. 11.

mysliteľom a venoval sa najmä sociológii náboženstva.¹⁹⁰ Vytvoril si okolo seba veľký okruh poslucháčov najmä na univerzitách, ktorí volali po zmene. Vo svojej knihe *Islamológia, Eslámšenásí*, povýšil islam z náboženstva na politickú ideológiu. Jeho učenie sa snažilo skĺbiť myšlienky ší'izmu s marxizmom, avšak podriaďoval ho *tawhídu* a revitalizovanému, revolučnému, ší'izmu.¹⁹¹ Šarí'atí odmietal pasívne duchovenstvo, ale vyzýval spoločnosť k reakcii pri očakávaní Mahdího, *entezár*.¹⁹² Pri absencii dvanásteho imáma podľa Šarí'atího duchovní prijali oddelenie náboženstva a politiky, pretože podľa neho náboženský lídri akceptovali legitimitu dočasných panovníkov a monarchov počas neprítomnosti skrytého imáma. Šarí'atí dôrazne odmietal spájanie klericizmu s politickými a ekonomickými záležitosťami, a preto sa zásadne rozchádzal s Chomejního myšlienkou *velájat-e faqíh*.¹⁹³ Šarí'atí sa vyjadroval mimoriadne kriticky k ose Chomejní-Madžlesí-Motahharí a snažil sa o návrat k ší'í imáma Alího, ktorý nebude založený na *choráfát* a na korupcii klerikov, ktorí sa v záujme zachovania svojich privilégií a autorite, spoja i so svetskými panovníkmi.¹⁹⁴ Keďže Šarí'atí zomrel tesne pred revolúciou, tak už klerikom nestál v ceste.

Mahmúd Ahmadínežád bol tiež členom študentskej organizácie *Daftar-e Tahkím-e Vahdat*,¹⁹⁵ ktorá bola založená v roku 1979 ájatolláhom Sajjedom Mohammadom Hosejním Beheštím ako centrálna organizácia združujúca študentov islamských študentských organizácií, ktorá bola opozičnou zložkou voči vplyvu marxistických, resp. marxisticko-islamských študentských skupín rozšírených na iránskych univerzitách.¹⁹⁶

¹⁹⁰ Bhadrakumar, M. K., *Ahmdinejad held hostage to bazaar politics*. 3. 2. 2007, Asia Times. Dostupné online: http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/IB03Ak02.html

¹⁹¹ Šarí'atí bol výborný rečník, ktorý dokázal prilákať veľa mladých vzdelaných Iráncov. Je možné ho považovať za najvýznamnejšiu osobu v Iráne 70. rokov 20. storočia. Pochádzal z nábožensky založenej rodiny a študoval v Sorbonne vo Francúzku filológiu a zaujímal sa tiež o existencializmus a marxizmus. Axworthy, 2007, s. 189, Mirsepassi-Ashtiani, 1994, s. 76

¹⁹² Hanson, 1983, s. 14.

¹⁹³ Esposito, 1984, s. 205.

¹⁹⁴ Fisher, Abedi, 1990, s. xxviii.

¹⁹⁵ Office for Strengthening Unity (OSU)

¹⁹⁶ Iran Data Portal, Princeton. Dostupné online: <http://www.princeton.edu/irandataportal/parties/tahkimevahdat/The-Office-for-Strengthening-Unity.pdf>

Vedenie organizácie sa pravidelne stretávalo s ájatolláhom Chomejním, kde ho informovali o svojich aktivitách a vypočuli si inštrukcie.¹⁹⁷

Niekoľko študentov OSU bolo priamymi účastníkmi útoku na Americkú ambasádu 4. novembra 1979 a sami sa označili za *Študentov nasledujúcich Imámovu líniu*.¹⁹⁸

4.1.1 Hodždžatíje (*Andžoman-e Hodždžatíje*) a mahdizmus

Náboženské základy ultrakonzervatívneho a málo známeho hnutia *Hodždžatíje*¹⁹⁹ zasadil vo svojich spisoch Mírzá Mahdí Isfahání v 30. rokoch 20. storočia, ktorý argumentoval, že dvanásty imám je neomylný a jeho osobnosť nemôže byť nahradená žiadnym moslimom, ktorý môže byť považovaný nanajvýš za jeho zástupcu.²⁰⁰ Zakladateľom hnutia sa stal v roku 1953 Isfaháního žiak šejch Mahmúd Halabí.²⁰¹ Pôvodný názov hnutia je *Andžoman-e Charíje Hodždžatíje Mahdívíje*.²⁰² Halabí zvykol vysielat' v štátnom rádiu v Mašhade, čo mohlo znamenať založenie hnutia potenciálne už ku koncu 40. rokov.²⁰³ Cieľom Hodždžatíje bolo odstrániť „heretických“ bahájistov a „bezbožných“ komunistov.²⁰⁴

Mohammad Rezá Šáh povolil založenie organizácie Hodždžatíje, pretože vznikala ako opozícia voči bahájskemu hnutiu,²⁰⁵ ktoré si na území Iránu veľmi rýchlo získavalo priazeň a šáh si želal jeho odstránenie.²⁰⁶ Najmä uprostred 50. rokov 20. storočia Hodždžatíje darilo

¹⁹⁷ Naji, 2008, s. 17. Stretnutia sa uskutočnili viac ráz a nie je preto vylúčené, že Ahmadínežád mal niekoľko príležitostí sa stretnúť s ájatolláhom Chomejním. Chomejnínominoval ájatolláha Chámene'ího a Rafsandžáního ako možných lektorov pre študentov organizácie, ktorí si zvolili Chamene'ího, ktorý v tej dobe ešte nedosiahol titulu ájatolláha.

¹⁹⁸ Mashayekhi, 2001, s. 291.

¹⁹⁹ odvodzované od *Hodždžat al-Alláh* – „dôkaz Alláhov“ derivácia k Mahdímu – Amanat, 2009, s. 222.

²⁰⁰ Moaddel, 1993, s. 250.

²⁰¹ <http://www.iranica.com/articles/halabi-shaikh-mahmud>

²⁰² Cohen, 2013, s. 68.

²⁰³ Tamtiež.

²⁰⁴ Schahgaldian, 1999, s. 61.

²⁰⁵ Zakladateľom Bahájskeho spoločenstva sa stal Mírzá Husajn-'Alí Núrí (1817-1892) známy ako Bahá'ulláh. Spoločenstvo verí v Bahá'ulláha, ktorý naplnil slová o príchode skrytého imáma. Bahájska viera je samostatným náboženstvom, i keď má veľa prvkov spoločných s islamom. Viac viz Palmer, Hartz, 2002, s. 38.

²⁰⁶ Rubin, 2010, s. 256.

rozširovať svoju pôsobnosť a založila pobočky v Teheráne, Mašhade, Širáze a v tých mestách, kde členovia útočili na bahájske rodiny.²⁰⁷ Halabímu sa podarilo presvedčiť *mardža^c-e taqlíd* ájatolláha Borúdzerdího, aby vydal fatwu zakazujúcu obchodovanie s bahájistami a uzatvorenie všetkých ich inštitúcií a v štátnych médiách bola zahájená kampaň proti nim.²⁰⁸ Podpora Šáha však netrvala dlho, pretože jeho politika smerovala k minimalizácii účasti duchovných na politike štátu.

Dôvod, prečo Hodždžatíje nedokázala akceptovať bahájistov je prozaický - bahájisti veria, že Mahdí sa na svet vrátil ako Bahá'ulláh, kým členovia Hodždžatíje sú presvedčení, že skutočná islamská vláda musí počkať na návrat Mahdího.²⁰⁹ Hodždžatíje tiež oponovalo Chomejního myšlienke o islamskej vláde a vláde *faqíha*. Vláda neprináleží duchovnému ale jedine Mahdímu. Hodždžatíje verí, že v dobe jeho neprítomnosti sa má náboženská komunita viesť spoločne a neprináleží len jedinému lídrovi.²¹⁰ Ájatolláh Borúdzerdí dohliadal na nový preklad rozsiahleho kompendia hadíthov *Bihár al-Anvár*, ktoré sú venované neprítomnosti a návratu Mahdího. Práca bola priamou odpoveďou na kritiku bahájistov diel Madžlesího.²¹¹

Ku koncu 60. rokov 20. storočia už mnohí z členov Hodždžatíje boli študentmi univerzít a členmi študentských organizácií či spolkov a v priebehu 70. rokov hnutie prekročilo hranice Iránu do okolitých krajín ako Pakistan a India. Napriek rozdielnym doktrínam Halabí odporučil všetkým svojim stúpencom, aby v referende, ktoré prebehlo v decembri 1979, podporili vznik novej ústavy, pretože sa obával možného získania moci komunistami po Islamskej revolúcii.²¹² Mnoho ďalších klerikov bolo po revolúcii členmi alebo sympatizantmi hnutia.²¹³ Verejne to nik z Hodždžatíje nepriznal, avšak mali otvorené vzťahy so *Society of Islamic*

²⁰⁷ Tamtiež, s. 62.

²⁰⁸ Moin, 1999, s. 67.

²⁰⁹ Rubin, 2010, s. 256.

²¹⁰ Moslem, 2002, s. 59.

²¹¹ Amanat, 2009, s. 223.

²¹² Rubin, 2010, s. 257.

Coalition, ktorá sa aktívne zúčastňovala politického života.²¹⁴ Kľúčovú úlohu v spolupráci medzi organizáciami, stranami a spolkami zohrával ájatolláh Beheští, ktorý bol zakladateľom OSU, členom hnutia Hodždžatíje, lídrom *Society of Islamic Coalition* a pracoval i v ústrednom výbore strany IRP.²¹⁵

Iránska islamská revolúcia nemala byť vo svojej podstate racionálnou alternatívou k možnému zjaveniu, *zohúr*, Imáma, ale Chomejní bol vnímaný skôr ako predzvesť mesiášskej osobnosti postavy a revolúcia ako znamenie ďalšieho vývoja, ktoré malo prispieť k naplneniu vyšších cieľov.²¹⁶

Počas rokov 1981 – 1984 zamerala Hodždžatíje svoju činnosť okrem polotajných politických aktivít tiež na edukačnú, kultúrnu a sociálnu činnosť. Svoju kritiku však zamerala aj na Chomejního režim, okrem zásadného rozdielu v doktrínach, Hodždžatíje zásadne nesúhlasila so znárodnením priemyslu a zasadovala sa za voľnú ekonomiku a možnosť súkromného podnikania, čím si získala silnú finančnú a politickú podporu od podnikateľov, obchodníkov či bohatých klerikov.²¹⁷ Chomejní cítil tlak i potom, čo sa členovia hnutia vyjadrili proti doktríne *velájat-e faqíh*, ktorá je základným kameňom Islamskej republiky. Rozbehol kampaň proti hnutiu, ktoré nakoniec v roku 1983 rozpustil.²¹⁸ Jednalo sa len o formálne rozpustenie a hnutie vo svojej činnosti pokračovalo polotajne a nevzdalo sa ani angažovania v politike.

V 90. rokoch došlo k odštiepeniu krídla *Mahdivíjat*, ktoré začalo využívať nielen verbálne útoky v literatúre, ale tiež násilie pri akciách, ktoré podľa nich oddiaľovali príchod Mahdího.²¹⁹ V polovici 90. rokov sa

²¹³ K členom a sympatizantom patrili: Ahmad Azarí Qomí, Alí Akbar Parvareš, Mohammad Rezá Mahdavi Kaní, Abolqasám Kášání, Alí Akbar Náteq-Núrí. Tamtiež, s. 257.

²¹⁴ Society of Islamic Coalition – Džáme'at-e Motalef-e Eslámí - vznikla v roku 1963 na podporu ájatolláha Chomejního. Viac viz Jones, Lane, Schulte, 2010, s. 101.

²¹⁵ Strana islamskej republiky – IRP – Islamic republican party – *Hezb-e Džomhórí-e Eslámí*, ktorú sformoval v lete 1979 ájatolláh Chomejní. Axworthy, 2007, s. 195.

²¹⁶ Amanat, 2009, s. 224.

²¹⁷ Schahgaldian, 1989, s.64.

²¹⁸ Melman, Javedanfar, 2007, s. 45.

²¹⁹ Cohen, 2013, s. 132. Viac viz Rubin, 2010, s. 257-258.

mesiášske očakávanie opäť začali zvyšovať, na čo mohlo mať vplyv zvolenie reformistu Mohammada Sajjeda Chátamího za prezidenta v Iránskej islamskej republike roku 1997.²²⁰ Cieľom hnutia sa tak stala nie anti-bahájska propaganda, ale snaha vybudovať silné štruktúry v teokratickom systéme. Dve významné náboženské školy *Madrase-je Haqqání* a *Madrase-je Alawí* v Teheráne, z ktorých vyšlo neskôr aj mnoho vysokopostavených činiteľov vlády Iránskej islamskej republiky, ukázalo množstvo prepojení na hnutie.²²¹

Smrť Mahmúda Halabího 16. januára 1998, na výročie odchodu Rezá Šáha do exilu, spôsobila odkazu Hodždžatíje medzi širšie vrstvy ďalšími klerikmi.²²² Nového mesiánskeho diskurzu v hnutí sa ujal ájatolláh Mohammad Taqí Mesbáh-Jazdí, zakladateľ *Madrase-je Haqqání* a významná postava konzervatívneho okruhu klerikov obdobia po smrti Chomejního.²²³ Bol známy svojimi komentármi najmä k doktríne *velájat-e faqíh* a opozíciu voči myšlienkam Mohammada Chátamího. Rozkol medzi klerikmi a laikmi začal veľmi rýchlo v otázke mesiášskeho pohľadu. Bolo možné sledovať jeho snahu o znižovanie postavenia Chomejního ako Najvyššieho duchovného vodcu, *rahbara*,²²⁴ a faqíha. Zvýšil snahu propagovať Mahdího ako absolútny a posvätný zdroj autority, ktorý je nadradený predstave republiky a inštitútu voleného parlamentu.²²⁵ Počas druhého štvorročného funkčného obdobia Mohammada Chátamího od roku 2001 sa mahdistický kult začal rozširovať ešte výraznejšie z mešít a islamských asociácií.²²⁶ Chátamího moc bola v tomto čase oslabovaná a v spoločnosti sa opäť rozšírilo mesiášske očakávanie, keď idey Islamskej revolúcie sa zdali byť nenaplnené. Invázia Spojených štátov

²²⁰ Amanat, 2009, s. 225.

²²¹ Tamtiež, s. 222.

²²² Tamtiež, s. 225; Cohen, 2013, s. 68.

²²³ Amanat, 2009, s. 225.

²²⁴ *Rahbar-e Mo'azzam-e Enqláb* je Najvyšší duchovný vodca, ktorého doživotne volí Madžles-e Chobregán a je najvyššou mocenskou zložkou na vrchole formálnej štruktúry a jeho autorita vychádza z Chomejního princípu *velájat-e faqíh*.

²²⁵ Madžles-e Šúrá-je Eslámí - členovia sú volení v priamej voľbe každé štyri roky. Všetkých kandidátov do Madžlesu schvaľuje Šúrá-je Negahbán – Rada strážcov.

²²⁶ Amanat, 2009, s. 225.

amerických do Iraku v roku 2003 podnietila Iráncov k návštevám hrobiek v Kerbelá a Nadžafe.²²⁷

Ideológia hnutia Hodždžatíje je primárne spojená s očakávaním návratu skrytého imáma, *entezár*, čo nečiní ich doktrínu unikátnu, avšak dávam im väčšiu dôležitosť než bola islamská revolúcia.²²⁸ Chomejní tiež očakával Mahdího, avšak jeho cieľom bolo urýchliť dosiahnutie správneho vedenia islamskej spoločnosti, kde klerici budú mať dosah na všetky aspekty života, vrátane toho politického.²²⁹ Hodždžatíje však nevidela podstatu v politike.

Členstvo Mahmúda Ahmadínežáda v hnutí Hodždžatíje ostáva otáznou, avšak nie je pochýb o jeho silnom prepojení s ním. Po prvom zvolení Ahmadínežáda za iránskeho prezidenta v roku 2005 sa objavili prvé vážnejšie dohady o jeho spojení s polotajnou organizáciou. Jeho prezidentský predchodca Chátamí po porážke vo voľbách 2005 verejne kritizoval podporovateľov Ahmadínežáda, ku ktorým patrili okrem iných aj Hodždžatíje, Revolučné gardy²³⁰ a šíitsky duchovný ájatolláh Mesbáh-Jazdí, člen Hodždžatíje a zakladateľ teologickej školy Haqqání v Qome.²³¹ Bývalý minister vnútra Alí Akbar Mohtašamí-Pur²³² po zvolení Ahmadínežáda sa vyjadril o Hodždžatíje ako o hnutí, ktoré sa snaží získať kontrolu nad Radou expertov²³³ a je hrozbou pre ľudí a systém.²³⁴

Ájatolláh Mesbáh-Jazdí ako duchovný poradca Mahmúda Ahmadínežáda opakovane prehlasoval, že je spojený so skrytým imámom, podobne ako to pred ním robil Halabí. S prvým zvolením

²²⁷ Richie, 2009, s. 63.

²²⁸ Cohen, 2013, s. 78.

²²⁹ Tamtiež.

²³⁰ Perzsky *Sepáh-e pásdárán-e enqeláb-e islámí* – anglicky Islamic Revolution Guards Corps (IRGC)-slovensky „Vojská strážcov islamskej revolúcie“. Príkaz k vzniku dal Chomejní v roku 1979 a ich hlavným veliteľom je *rahbar*. Axworthy, 2009, s. 194.

²³¹ Haynes, 2009, s. 303. Viac viz kapitola 5.

²³² Člen reformnej iránskej politickej strany Association of Combatant Clerics – Madžma‘-e Rúhánijún-e Mobárez, založená v roku 1988 členmi Combatant Clergy Association. Alí Akbar Mohtašamí-Pur bol ministrom vnútra 1985- 1989 za vlády prezidenta ájatolláha Alího Chámene‘ího. Rubin, 2010, s. 259, CQ Press, 2008, s. 161.

²³³ Madžles-e chobregán, - Islamské poradné zhromaždenie – Parlament - viac viz kapitola 7.3.

²³⁴ <http://www.rferl.org/content/article/1071565.html>.

Ahmadínežáda do prezidentského úradu v roku 2005 sa ich napojenie stalo oveľa viac viditeľné.²³⁵

4.1.2 Cesta k prezidentskému úradu a rýchly príchod Mahdího

Prvé skúsenosti s politickým prostredím získal Mahmúd Ahmadínežád počas svojich štúdií na univerzite. Členstvom v študentskej organizácii *Daftar-e Tahkím-e Vahdat* spolu s ďalšími študentmi mal možnosť priameho kontaktu s ájatolláhmi, napríklad Beheštím, ktorí priamo participovali na islamskej revolúcii a porevolučnom usporiadaní Iránu.²³⁶

V roku 1986 sa pridal k Islamským revolučným gardám, známym ako *Pásdárán*²³⁷ a po vojenskom výcviku sa dostal do špeciálnych jednotiek *Nírú-je Qods*, v ktorých nadviazal kontakty, ktoré využil v prezidentskej kampani a tiež ako prezident. Vo februári 2003 vo voľbách do mestských zastupiteľstiev v Teheráne dostala novovzniknutá skupina *Ábádgarán*, ktorá získala silnú podporu hlavne od chudobných ľudí a jej spoluzakladateľom bol práve Mahmúd Ahmadínežád.²³⁸ Zastupiteľstvo následne volilo primátora Teheránu, ktorým sa stal Mahmúd Ahmadínežád. Ten mal silnú podporu aj u predsedu zastupiteľstva, Mehdí Čamrána, ktorý je zároveň i hovorcom strany *Ábádgarán*.²³⁹ Ako starosta Teheránu Ahmadínežád mimoriadne podporoval aktivity *Basídž*, *Sepáh* a zameral sa na chudobných a pútnikov v meste. V roku 2003 sa začal

²³⁵ Ehteshami, Zweiri, 2007, s. 65.

²³⁶ *Daftar-e Tahkím-e Vahdat*, anglicky *Office for Strengthening Unity (OSU)*, je študentská organizácia, ktorá bola založená v roku 1979 ako centrálna organizácia združujúca študentov univerzitných spolkov. Viac viz. Roy, Sfeir, 2007, s. 160-161.

²³⁷ Ozbrojené sily Iránskej islamskej republiky majú dve zložky, ktorými sú *Sepáh-e pásdárán-e enqeláb-e eslámí* a *Arteš* – armáda. Príkaz k vzniku *Sepáh-e Pásdárán-e Enqeláb-e Eslámí*, známych ako *Sepáh* alebo *Pásdárán* („Vojsko strážcov islamskej revolúcie“) vydal v máji roku 1979 imám Chomejní. Ich úlohou, podobne ako úlohou *Arteš*, je ochrana pred vonkajšími hrozbami a *Sepáh* má na starosti aj ochranu princípov Islamskej republiky. Axworthy, 2009, 194-196.

²³⁸ *Ábádgarán - E'telaf-e Ábádgarán-e Írán-e Eslámí* – „*Aliancia staviteľov islamu*“ – táto skupina prvý raz výraznejšie na seba upozornila vo februári 2003 vo voľbách do mestských zastupiteľstiev. Radí sa k neokonzervatívnemu spektru a členovia slúžili hlavne v Revolučných gardách, militantných jednotkách *Basídž* alebo sú veteránmi Iracko-iránskeho konfliktu. Viac viz Roy, Sfeir, 2007, s.147-148 a CQ Press, 2008, s. 157-158.

²³⁹ Gheissari, 2009, s. 284.

sústrediť na nasledujúce parlamentné voľby.²⁴⁰ V kandidatúre na prezidentské kreslo však stále nemal dostatočnú verejnú podporu ďalších strán a i ako starosta bol málo známy, preto sa neočakávalo jeho víťazstvo. Ahmadínežád počas svojej kampane sa snažil navštíviť čo najväčšiu časť územia Iránu a svoje prejavy začínal modlitbou za návrat Mahdího a nevyhýbal sa kritike svojich oponentov.²⁴¹ Vo svojej kampani sa tiež zameril na chudobných a otázky ropy.

Ahmadínežád sa dostal do širokého povedomia ľudí počas predvolebnej kampane aj so svojim interview, kde ho v dome jeho rodiny v Teheráne navštívili redaktori a ostali zaskočení skromnými pomermi, v ktorých žil vtedajší starosta Teheránu, pretože medzi ľuďmi panovala všeobecne známa informácia o nákladných životoch iránskych ájatolláhov.²⁴² Ahmadínežád tak stelesňoval to, čo veriacim u ich duchovných vodcov vtedy chýbalo.

Z ôsmich kandidátov boli len dvaja reformisti, zvyšných *Šúra-je negahbán*²⁴³ z rôznych príčin zamietol a tak nebolo prekvapujúce, že v prvom kole 17. júna 2005 nezískal žiadny z kandidátov nadpolovičnú väčšinu hlasov.²⁴⁴ Jeden z kandidátov, reformista Mehdí Karrubí, obvinil Ahmadínežáda po prvom kole z falšovania výsledkov. Druhé kolo sa uskutočnilo 24. júna 2005 a v ňom získal 62% všetkých platných hlasov Mahmúd Ahmadínežád a stal sa tak prvým prezidentom Iránskej islamskej republiky, ktorý nie je klerikom.²⁴⁵ Ahmadínežádovi sa v kampani podarilo osloviť chudobných, pretože v Iráne sa neustále zväčšovali rozdiely medzi chudobnými a bohatými. Využil

²⁴⁰ Naji, 2008, s. 53.

²⁴¹ Naji, 2008, s. 69.

²⁴² Beranová, Lucie: *Malý Mesiáš*. 15.6. 2009, IHned. Dostupné online: <http://hn.ihned.cz/c1-37446790-maly-mesias>.

²⁴³ *Šúra-je negahbán* – Rada strážcov - skladá sa z dvanástich právnikov. Ústava im dáva rozsiahle kompetencie. Viac viz Alexander, Hoenig, 2008, s. 17.

²⁴⁴ Súhrnné výsledky dostupné online: <http://psephos.adam-carr.net/countries/i/iran/iran20052.txt>

²⁴⁵ Rafsandžání, ktorý postúpil s Ahmadínežádom do druhého kola volieb pre mnohých predstavoval obdobie výraznej korupcie, keď bol vo funkcii prezidenta v rokoch 1989 až 1997. Axworthy, 2009, s. 210.

socioekonomické témy, akými bola chudoba a nezamestnanosť, než ideologické a politické argumenty.²⁴⁶

Počas prvého funkčného obdobia Ahmadínežáda sa dominantnými témami zahraničnej politiky nukleárny program Iránu a tiež jeho popieranie holokaustu či útočné vyhlásenia voči Izraelu.²⁴⁷ Otázka nukleárneho programu zamestnávala svet od zvolenia Ahmadínežáda v prvom funkčnom období. V domácej politike Ahmadínežád čiastočne pokračoval v nastavených reformách po prezidentovi Chátamím. Ahmadínežád veril, že keď sa vráti Mahdí, na svete nezostane miesto pre židov ani ľudí zo Západu. Mesbáh-Jazdí sa tiež k židom i bahájistom stavia jasne negatívne, pretože ich postavenie nie je rovné s islamom.²⁴⁸ Mesbáh-Jazdího postoj a jeho propagácia pretrváva do súčasnosti.

4.2 Mohammad Taqí Mesbáh-Jazdí

Kedy sa mahdizmus stal pevnou súčasťou iránskej politickej scény v 21. storočí? Je dôležité objasniť kto sa skrýva za znovuobjavením mesianistických a apokalyptických tendencií v politike Mahmúda Ahmadínežáda.

Mohammad Taqí Mesbáh-Jazdí sa narodil 31. januára 1934 v iránskom meste Jazd. Základnú a strednú školu ukončil vo svojom rodnom meste a potom sa presťahoval do mesta Qom, kde pokračoval v štúdiách islamskej právnej vedy *fiqh* a tiež v štúdiu filozofie a exegéze s ájatolláhmi Chomejním a Sajjed Mohammad Tabátábá'ím.²⁴⁹ Spolu s ájatolláhom Beheštím a ájatolláhom Alí Akbar Hášemí Rafsandžáním

²⁴⁶ Zweiri, Ehteshami, 2007, s. 77.

²⁴⁷ Borger, Julian, *Mahmoud Ahmadinejad's attack on Israel triggers walkout at UN racism conference*. 21. 4. 2009, The Guardian. Dostupné online: <http://www.guardian.co.uk/world/2009/apr/21/ahmadinejad-geneva-speech-israel>

²⁴⁸ Iran Wire, *Ayatollah Mesbah Yazdi: „Equal Rights for the Bahais and the Jews are against Islam“*. 3. 3. 2014. Dostupné online: <http://sensday.wordpress.com/2014/03/03/ayatollah-mesbah-yazdi-equal-rights-for-the-bahais-and-the-jews-are-against-islam/>

²⁴⁹ Siavoshi, 2010, s. 124.

vydával časopis „*Misia Proroka Mohammada*“ a „*Odplata*“.²⁵⁰ Zaradil sa tiež k stúpencom ájatolláha Chomejního počas štúdií v Qome.²⁵¹

Mesbáh-Jazdí patril k mladej generácii, ktorú sa podarilo mobilizovať hnutiu *Hodždžatíje* v priebehu 50. a 60. rokov 20. storočia a mal blízke vzťahy s ájatolláhom Beheštím a zoznámil sa tiež s Ahmadom Džannatím.²⁵² Počas tohto obdobia sa zameriaval na diskusiu, výuku, šírenie islamských princípov; publikoval mnohé práce, z ktorých väčšina sa týkala sociálnych a politických dôsledkov islamského učenia.²⁵³ Jedna z významných prác sa nazýva *Guarding the Ideological Trenches*, kde pojednáva o nadradenosti islamu nad marxizmom.²⁵⁴ V roku 1975 tiež založil *Dar Rah-e Haqq* inštitút, ktorý viedol 10 rokov ako riaditeľ a po Islamskej revolúcii založil *Vzdelávací a výskumný inštitút ájatolláha Chomejního* v Qome.²⁵⁵ Potom ako sa Ahmadínezád stal prezidentom, sa inštitútu niekoľkonásobne navýšil rozpočet a čiastka, ktorá bola vyčlenená postupom času pre inštitút, sa vyšplhala na tri a pol milióna dolárov a napriek sankciám zo Západu v rokoch 2009 až 2010 sa rozpočet inštitútu vyšplhal až k siedmim miliónom dolárov.²⁵⁶ V roku 1990 bol zvolený do *Madžles-e chobregán-e rahbarí* za provinciu Chúzestán a znovuzvolený za provinciu Teherán a i vo voľbách v roku 2006.²⁵⁷

Ájatolláh Mesbáh-Jazdí vo svojich štúdiách poukazuje na dosah náboženstva na každú oblasť spoločnosti s výnimkou ekonómie. To ho stavia do pozície, keď sa diametrálne odlišuje od obhajcov náboženstva v politike, obzvlášť reformistov, ku ktorým napríklad patrí Abdalkarím Soróš či Mohammad Modžtahed Šábestarí, ktorí žiadajú oveľa menší podiel náboženstva v politike. Jazdí zároveň trvá na doslovnom výklade náboženstva, pretože Božia vôľa nemôže byť vykladaná podľa

²⁵⁰ Dostupné online: <http://www.mesbahyazdi.org/english/index.asp?biography/index.htm>

²⁵¹ Farhang, 2007, s. 172.

²⁵² Roy, 2008, s. 131.

²⁵³ Farhang, 2007, s. 173.

²⁵⁴ Tamtiež.

²⁵⁵ Tamtiež.

²⁵⁶ Rahnema, 2013. s. 59.

individuálneho chápania a teda *sunna* a Korán už nemôžu byť nikdy novo interpretované.²⁵⁸ Problém súčasného sveta vidí v ideologických pohľadoch modernity na humanizmus, sekularizmus a liberalizmus.²⁵⁹

Mesbáh-Jazdího myšlienky presne korešpondujú s Ahmadínežádovými vyhláseniami. Ideologická zhoda medzi ájatolláhom Mesbáh-Jazdí a bývalým iránskym prezidentom Mahmúdom Ahmadínežádom je veľmi veľká, a preto z postojov a názorov Mesbáh-Jazdího bolo možné predpokladať, akým smerom sa bude uberať vývoj Iránu.²⁶⁰ Mnoho Mesbáh-Jazdího žiakov pôsobilo ako Ahmadínežádovi ministri, boli členovia parlamentu a radili sa k veliteľským špičkám Basídž a *Sepáhu*.²⁶¹ Mesbáh-Jazdí tiež neskrýva, že voľby považuje za zbytočné a Boh vložil moc do rúk rahbara, čo značne odporuje Chomejního myšlienke vzniku Iránskej islamskej republiky vďaka sile a podpore ľudí, ktorí hlasovali v referende a vo voľbách.²⁶²

Mahdizmus so svojim mesiášskym odkazom dokázal dominovať aj zahraničnej politike, najmä voči západným mocnostiam v spojitosti s nukleárnym programom. Ájatolláh Mesbáh-Jazdí vo svojich prejavoch vyzdvihuje dôležitosť boja proti herézii, ktorá podľa neho oddaľuje príchod skrytého imáma a proti arogancii Západu, obzvlášť USA.²⁶³ Politizovanie šíitskeho mahdizmu našlo podporu medzi konzervatívnymi kruhmi, ktoré sa ideologicky radia k ájatolláhovi Mesbáh-Jazdímu, ozbrojené zložky nevynímajúc.²⁶⁴

Od zmeny režimu po Islamskej revolúcii v roku 1979 až po Ahmadínežádov nástup do prezidentského úradu v roku 2005 nebol

²⁵⁷ Rubin, 2010, s. 260.

²⁵⁸ Siavoshi, 2010, s. 126.

²⁵⁹ Tamtiež, s. 131.

²⁶⁰ Naji, 2008, s. 98.

²⁶¹ Tamtiež.

²⁶² Naji, 2008, s. 99.

²⁶³ Naji, 2008, s. 99.

²⁶⁴ Tamtiež.

mahdizmus politickým manifestom.²⁶⁵ I keď Chomejní začal ukladať moc do rúk klerikov, mahdizmus stále nespájal s politikou. Nástupom Ahmadínežáda sa to zmenilo a okamžite začal svoj úrad spájať s návratom Mahdího.

Do svojho kabinetu si vyberal ľudí, s ktorým si bol ideologicky blízky. Ahmadínežadovým *mardža^c-e taqlíd*²⁶⁶ bol už pred zvolením do prezidentského úradu ájatolláh Mohammad Mesbáh-Jazdí. Podľa Jazdího sa s Ahmadínežadom zoznámil počas jeho účinkovania na *University of Science and Technology*, kde Ahmadínežád pôsobil do roku 1993, takže je možné predpokladať, že sa poznali už viac než 16 rokov pred vstupom Ahmadínežáda do politiky.²⁶⁷ Mesbáh-Jazdí patrí k najbližším spolupracovníkom a mentorom Ahmadínežáda. Po prezidentských voľbách roku 2005 boli do administratívy nového kabinetu zvolení lojálni Mesbáh-Jazdího študenti.²⁶⁸

Myšlienková škola Mesbah-Jazdího propaguje názory, kedy skrytý imám zasiahne do akýchkoľvek záležitostí štátu a Ahmadínežád sa prezentuje ako jeho predĺžená ruka pri rozhodovaní. Je poverený v rozhodovaní vykonávať vôľu Imáma a pripraviť záležitosti spojeného s návratom z ústrania, *ghajba*. Ahmadínežád sa sám považuje, po svojom prvom zvolení do prezidentského úradu, za veliteľa armády dvanásteho imáma. Iránske revolučné gardy, jednotky *Basídž*²⁶⁹ a celý iránsky bezpečnostný systém sú potom armádou dvanásteho imáma.²⁷⁰ Mesbáh-Jazdí prezentuje svojho zverenca ako politickú osobnosť so zvláštnymi vlastnosťami, ktorá má určité prepojenie so skrytým svetom. Potvrdil to už pred prvými prezidentskými voľbami, keď vyhlásil, že Mahmúd Ahmadínežád je „vyvoleným“ imámom Mahdího a je povinnosťou každého veriaceho, dať mu svoj hlas vo voľbách.

²⁶⁵ Zweiri, Ehteshami, 2007, s. 77.

²⁶⁶ *mardža^c-e taqlíd* – vzor, prameň k nasledovaniu, resp. vzor k napodobňovaniu; náboženská hodnosť v ší'í. Axworthy, 2007, s. 132.

²⁶⁷ Rahnema, 2013, s. 57.

²⁶⁸ napríklad Mortezá Aghátehrání. Rahnema, 2013, s. 58.

²⁶⁹ Samostatné polovojenské oddiely Basídž, ktorú sú súčasťou iránskych ozbrojených síl.

²⁷⁰ Rahnema, 2013, s. 59.

4.2.1 *Madrased-je Haqqání*

Škola Haqqání bola založená v roku 1964.²⁷¹ Pri jej vzniku stáli ájatolláhovia Mesbáh-Jazdí, Beheští, Džannatí a Sadúqí.²⁷² Od svojho založenia fungovala najmä ako kultúrne centrum, čo sa zmenilo so začiatkom Islamskej revolúcie na prelome rokov 1978 a 1979, keď nadviazala kontakty s inštitúciami podporujúcimi revolúciu a Chomejního, ku ktorým patrili *Dar Rah-e Haqq*, *Maktab-e Eslámí* a ďalšie.²⁷³ Ájatolláh Mesbáh-Jazdí je so spoluzakladateľmi školy dlho spájaný s hnutím *Hodždžatíje*, čo však on sám odmieta.²⁷⁴ Absolventi školy Haqqání sú aktívni v iránskej vláde a ďalších zložkách aj po odchode Mahmúda Ahmadínežáda z úradu.²⁷⁵ Škola vyučuje nových klerikov, ktorí aj sekulárne vzdelaní, napríklad v medicíne, politológii, západnej a neislámskej filozofii.²⁷⁶ Mnohí z absolventov sa neskôr dostanú na pozície, ktoré nespádajú pod priamu voľbu.

4.2.2 *Madžlesího dedičstvo a jeho využitie Mesbáh-Jazdí*

Nábožensko-politická ideológia a jeho systematická propagácia k širokým vrstvám obyvateľstva sa zachovala v rôznych podobách či menších úpravách po niekoľko storočí až do súčasnosti. Ájatolláh Mesbáh-Jazdí a duchovní v Iránskej islamskej republike sú oddaní *rahbarovi*, ktorý je považovaný za zástupcu skrytého imáma a každý, kto sa s ním nestotožňuje alebo mu odporuje, je považovaný za heretika.²⁷⁷ Madžlesí presadzoval opustenie individuálneho myslenia a zodpovednosti a nebude to viesť k spáse a blaženosti jedinca, a preto je dôležité

²⁷¹ Samii, A. William, *Weapons of Mass Destruction*. 30. 4. 2001. Iran Report. Dostupné online: <http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iran/2001/17-300401.html>

²⁷² Zweiri, Ehteshami, 2007, s. 65:

²⁷³ Samii, A. William, *Weapons of Mass Destruction*. 30. 4. 2001. Iran Report. Dostupné online: <http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iran/2001/17-300401.html>

²⁷⁴ Guide to islamist movements, 2007, s. 260.

²⁷⁵ Príkladom je bývalý veliteľ Revolučných gárd, ktorý je absolvent školy Haqqání, ájatolláh Qoddúsí; súdnicvo viedol ájatolláh Beheští; v súdnej správe pracoval *hodždžatoleslám* Aí Razíní.

Samii, A. William, *Weapons of Mass Destruction*. 30. 4. 2001. Iran Report. Dostupné online: <http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iran/2001/17-300401.html>

²⁷⁶ Zweiri, Ehteshami, 2007, s. 65.

²⁷⁷ Rahnama, 2011, s. 301.

nasledovať duchovných a štátne autority. Obyvateľstvo nie je schopné zreteľného uvažovania alebo identifikovať skutočné problémy a rozlišovať dobré od zlého. Spolu s Madžlesím tak nepovažovali verejnú mienku za dôveryhodnú.²⁷⁸ Madžlesí si tak myslel, že verejnosť by nemala akokoľvek participovať na verejnom živote či v politickom alebo náboženskom a intelektuálnom diskurze, pretože im neprináleží hodnotiť a túto prácu môžu vykonávať jedine znalci v obore skúmania *achbár* a ktorými podľa Madžlesího sú duchovné autority alebo vládca.

Taktiež Mesbáh-Jazdí trvá na tom, že ľudia by mali nasledovať Božie slová a slová Proroka a ich zástupcu. Madžlesí bol tiež presvedčený o svojej neomylnosti výkladu *achbár*, a preto trval na nasledovaní ním zostavených *zarúrijat*, ktoré ší'itským veriacim stanovali vieroučnú prax a ktoré zasahovali aj do najintímnejších oblastí života jedincov.

Mesbáh-Jazdí sa dnes stavia výrazne proti akýmkoľvek novým interpretáciám *achbár* či Koránu, ktoré sú už uzatvorené.²⁷⁹ Preto je tiež dôležité, aby ľudia boli vedení vládou, ktorá ich nasmeruje k správnej ceste. To vysvetľuje jeho odpor k pluralite a akejkolvek ďalšej interpretácii náboženských textov, pretože môžu viesť k heréze či dokonca *fitne*.²⁸⁰ Termín *fitna* tiež užil v súvislosti s demonštráciami v júni 2009 po kontroverznej výhre Mahmúda Ahmadínežáda v druhom kole prezidentských volieb.²⁸¹ Rétorika Madžlesího i Mesbáh-Jazdího sa napriek rozdielu štyroch storočí významne podobá, keď obaja zastávajú názor, kedy ľudia nie sú schopní činiť zodpovedné rozhodnutia, a preto je nutné mať ich zástupcov, ktorí ich budú viesť. Madžlesí sa snažil intenzívne a masívne zásobovať ľudí ší'itskymi dielami v perzštine, obratne sa snažiť postaviť ich vieru na *choráfát* a iracionálnych vysvetleniach, podobne argumentuje i Mesbáh-Jazdí v 21. storočí. Už pred voľbami vyzýval ľudí, aby volili prezidentského kandidáta, ktorého

²⁷⁸ Tamtiež.

²⁷⁹ Siavoshi, 2010, s. 126.

²⁸⁰ *Fitna* – doslova „vystaviť skúške“ – skúška, pokušenie, neporiadok. Drozdíková, 2005, s. 70.

²⁸¹ Rahnema, 2011, s. 302.

podporuje i samotný dvanásty imám a tiež podporuje *rahbara*, ktorému pripisuje schopnosť prijímať Božie príkazy.²⁸²

Mesbáh-Jazdí si je vedomý dôležitosti udržať islamskú vládu a islamskú za každú cenu a zároveň neustále vyjadruje podporu *rahbarovi*. Kým Madžlesí sa modlil za čo najdlhšiu vládu safíjovských panovníkov, tak Mesbáh-Jazdímu leží na srdci udržanie bezpečnosti Iránskej islamskej republiky v milosti dvanásteho imáma a vedúcich autorít na svojich pozíciách teokratického štátu až do návratu Mahdího.

Z pohľadu Mesbáh-Jazdího je dôležité vidieť a poznať nepriateľa, ktorým je podľa neho práve heretický Západ a zároveň to môže prekryť vnútorné problémy a pôsobiť zvnútra stabilne. Madžlesí kategoricky odmietal každého, kto nesúhlasil s jeho víziou ší'izmu a Mesbáh-Jazdí vníma oponentov ako nepriateľov či polyteistov. Madžlesizmus tak v 21. storočí je propagovaný s rovnakou intenzitou, i keď v mierne obmenenej forme. Podstatou naďalej zostáva zotrvanie v islamskej spoločnosti, ktorá bude vedená zástupcom skrytého imáma a ktorej bude záležať na *zarúrjati* ako jedinej správnej vieroučnej praxi, ktorá zaistí veriacemu odmenu na druhom svete. Mesbáh-Jazdí patrí k strážcom Chomejního odkazu o islamskej spoločnosti a nutnosti ju viesť v rozsahu Madžlesího ideológie. To, čo Madžlesímu nevyšlo, keď síce mal rozsiahle právomoci, tak sa podarilo až Chomejnímu naplniť, keď po islamskej revolúcii duchovní prebrali úplnú moc v krajine, svetskú i duchovnú.²⁸³ Mesbáh-Jazdí tak prebral patronát nad uplatnením madžlesizmu i na prelome 20. a 21. storočia a ak to bude nutné, aj s použitím násilia. Podľa neho je násilie ospravedlniteľné a legitímne ak sa jedná o obranu islamu, čoho príkladom je i vyhlásenie, že všetci, ktorí boli zabití ako nasebi, nepriatelia *ahl al-bajt*, si zaslúžili smrť.²⁸⁴ Chámene'í podporil Mesbáh-Jazdího v jeho vyhláseniach, pretože Mesbáh-Jazdí sa stavia za oficiálne náboženstvo

²⁸² Tamtiež.

²⁸³ Zagorski, 2009, s. 249.

²⁸⁴ Rajae, 2007, s. 174.

v Iráne a ideológiu, na ktorej Chomejní postavil základy teokratického režimu vlády strážcov práva.

Držiac sa Madžlesího idey, Prorok a imámovia svojimi slovami a skutkami už zavreli dvere akémukoľvek ďalšiemu kognitívnemu úsudku a rozumovému výkladu, je ľuďom zakázané použitie ich nedostatočného úsudku. Prorok a imámovia nikdy nepoužívali *edžtehad*, vlastné myšlienkové úsilie a *ra'j*, názor, pretože poznanie obdržali od Boha a bolo odovzdávané po línii Proroka až po dvanásteho imáma. Podľa Madžlesího bude až po príchode dvanásteho imáma nedostatočné rozumové poznanie človeka napravené.²⁸⁵ Na tejto argumentácii stavia i Mesbáh-Jazdí, ktorý všetky reformné hnutia a liberálne myšlienky ľudí v Iráne, odsudzuje, pretože páchajú *edžehád a raj'a*.²⁸⁶ Islam je podľa neho tak uzavretým systémom, kde ľuďom neprináleží ho nanovo interpretovať. Madžlesí i Mesbáh-Jazdí postavili individuálne chápanie a rozum, *akl*, mimo rámec vierouky. Mesbáh-Jazdí tvrdí, že rozum nám prikazuje uvedomiť si potrebu vlády, ktorá v čase veľkej okultácie stanoví dodržiavanie islamských príkazov, ktorými je možné priblížiť sa k neomylným imámom a ich aplikácia pomáha v ich neprítomnosti.²⁸⁷ Preto Mesbáh-Jazdí prisudzuje všetku autoritu právnym znalcom a vyžaduje podporu od ľudí. Taktiež prirovnáva vládu *fuqahá'* vláde Bohu, takže vláda Iránskej islamskej republiky je vládou Boha, kde *fuqahá'* zastupujú v neprítomnosti dvanásteho imáma. Akákoľvek neposlušnosť vláde, je zároveň neposlušnosť k Bohu a tú Boh nikdy neodpustí.²⁸⁸

Preto zostavenie vieroučných praktík Madžlesím malo dať návod k náboženskému i svetskému chovaniu pre veriacich nielen v 17. storočí, ale *zarúrjaj* majú byť platným kódexom i pre 21. storočie. Počas vlády Ahmadínežáda medzi rokmi 2005 až 2013 propagácia iracionálnych zážitkov a komunikácie so skrytým svetom nadobudla masívnych rozmerov, čo Mesbáh-Jazdímu vyhovovalo a podporovalo jeho

²⁸⁵ Rahnema, 2011, s. 209.

²⁸⁶ Rajae, 2007, s. 174.

²⁸⁷ Tamtiež, s. 176.

²⁸⁸ Rajae, 2007, s. 177.

propagáciu ideológie Madžlesího a doktríny Chomejního o islamskej vláde, vláde *fuqahá'*. Preto je participácia ľudí na riadení štátu podľa Mesbáh-Jazdího vylúčená. Ak už raz akceptovali vytvorenie islamskej spoločnosti po islamskej revolúcii v roku 1979, musia to rešpektovať a riadiť sa príkazmi.²⁸⁹ To vysvetľuje tiež jeho postoj k nutnosti brániť a bojovať za Islamskú republiku bez ohľadu na množstvo obetí.

Nasleduje dôležitosť udržať význam povier, *choráfát* a politickej neodôvodniteľnosti, ktorých podstata stojí na verejnej rezignácii, akceptácii nelogickosti, nadprirodzenosti a nevysvetliteľnosti.²⁹⁰ I keď je jasné, že materiálny i duchovný rozvoj môže ohroziť tieto výrazné atribúty madžlesizmu v súčasnosti, vládnuce zložky sú si vedomé, že iracionalita, *choráfát* či ľubovôle môžu priviesť ľudí späť k nekritickým nasledovníkom režimu.²⁹¹

4.3 Mesianistické očakávania a príchod Mahdího po prvom zvolení Ahmadínežáda

Ahmadínežád viac ráz vyhlásil, že svojich výsledkov by nikdy nedosiahol bez požehnania poženia Pána vekov, *Sáheb-e Zamán* a slúži pod vedením, *mudúrjāt*, skrytého imáma.²⁹² Krátko po jeho inaugurácii v auguste 2005, sa začali objavovať jeho prepojenia na hnutia a osoby z radov klerikov. Preto jedným jeho krokov bolo okamžité vyčlenenie približne 20 miliónov dolárov z rozpočtu na rozvoj projektu pútnického miesta Džamkarán, kde sa mal do dvoch rokov objaviť aj skrytý imám.²⁹³

17. septembra 2005 priletel novozvolený iránsky prezident do New Yorku na 60. Valné zhromaždenie Organizácie spojených národov (skr. OSN), na ktorom vystúpil so svojím prejavom.²⁹⁴ Vo svojom prejave

²⁸⁹ Rajae, 2007, s. 209.

²⁹⁰ Rahnema, 2011, s. 304.

²⁹¹ Tamtiež.

²⁹² Ďalšie z alternatívnych mien Mahdího. Amanat, 2009, s. 240.

²⁹³ Amanat, 2009, s. 241.

²⁹⁴ Rahnema, 2011, s. 35. Prepis Ahmadínežádovho vystúpenia na pôde OSN dostupný online: <http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iran/2005/iran-050918-irna02.htm>

vyjadril svoju nádej a presvedčenie o tom, ako ľudstvo už oddávna očakáva, kedy svet bude obklopený spravodlivosťou, mierou a rovnosťou a všetky (monoteistické) náboženstvá budú zastúpené potomkom prorokov a svätých a ktorý povedie svet k spravodlivosti a mieru.²⁹⁵ Jeho mesianistické výroky vyvolali silné dohady o prepojení Ahmadínežáda a hnutia Hodždžatíje, ktoré jeho hovorca krátko na to poprel.²⁹⁶ Iránska islamská republika tak nabrala nový politický diskurz a návrat náboženstva na politickú scénu tak vytvorilo základ pre ďalšiu politiku.

Nejednalo sa z jeho strany o revivalizmus, nakoľko mesianistické idey sa začali postupne objavovať a narastať od polovice 90. rokov 20. storočia, ale nová agenda Ahmadínežáda sa výraznejšie zameriavala na iránsky ľud a jeho potreby, ktorým vtedy čelili. Riešením sa stalo volanie po návrate Mahdího, s ktorým príde spravodlivosť a mier a ktorý sa vysporiada so všetkými pozemskými problémami. Toto obdobie nespravodlivosti a bezbožnosti, v ktorom sa ľudstvo ocitlo po odchode Dvanásteho imáma do neprítomnosti. Ahmadínežádova reč mala za cieľ opäť prebudiť autoritu ší'izmu a potreby návratu Skrytého imáma. Jeho modlitba za návrat Mahdího na pôde OSN nemala výraznú odozvu na Západe, v Iráne však silno rezonovala medzi jeho podporovateľmi. Jeho prvá reč bola spojená tiež s duchovným zážitkom, keď, ako sám Ahmadínežád prehlásil, počas prejavu bol obklopený aurou, ktorý cítil pri prejave.²⁹⁷ O tomto zážitku, keď cítil, že jeho osobu a Islamskú republiku ochraňuje Božia sila, tiež informoval ájatolláhov v Qome, kam sa vybral okamžite po návrate z USA.²⁹⁸ Na Mahdího sa Ahmadínežád odvolával aj pri svojich rozhodovaniach. Keď sa Ahmadínežád zmienil o aure, svetle, narážal na niečo nadprirodzené a posvätné, čo sa malo spájať s mesiášskym očakávaním Skrytého imáma.²⁹⁹ Svetlo, o ktorom sa

²⁹⁵ Prepis Ahmadínežádovho vystúpenia na pôde OSN dostupný online:

<http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iran/2005/iran-050918-irna02.htm>

²⁹⁶ Rubin, 2010, s. 259.

²⁹⁷ Esfandiari, Golnaz, *Iran: President Says Light Surrounded Him During UN Speech*. 29. 11. 2005. Dostupné online: <http://www.rferl.org/content/article/1063353.html>

²⁹⁸ Naji, 2008, s. 94.

²⁹⁹ Rahnama, 2011, s. 42-43.

zmieňoval je súčasťou ší'itskej teológie a jeho koncept sa dá nájsť v učení Mohammada-Báqer Madžlesího.³⁰⁰

Je možné, že Ahmadínežád pri zverejňovaní viacerých svojich podobných zážitkov o prepojenosti so „skrytým svetom“ predpokladal, že si tým získa na svoju stranu zbožných ší'itských veriacich, keď sa prezentoval ako služobník Dvanásteho imáma.³⁰¹ Čo však spočiatku nemohol predpokladať, bolo, že si neskôr môže proti sebe otočiť ší'itských klerikov z Qomu, ktorým začne prekážať, že vstupuje na ich územie.³⁰²

Od ustanovenia Iránskej islamskej republiky v roku 1979 až po Ahmadínežádov nástup do prezidentského úradu v auguste roku 2005 bol mahdizmus vnímaný ako náboženská doktrína, ktorá sa nespájala s politickou sférou.³⁰³ Politický systém bol nastavený nezávisle na mesiášskych očakávaniach a až Ahmadínežád mahdizmus transformoval na politickú filozofiu, ktorá sa stala ústrednou témou politiky.³⁰⁴ Nedá sa však povedať, že za Chomejního by mahdizmus bol mimo verejnú sféru, pretože svoju filozofiu vlády *faqíhov* postavil na dočasnej neprítomnosti Imáma, ktorého je nutné zastúpiť. Chomejní prijal titul *imám*. Pasívny ší'izmus sa snažil transformovať na aktívny.³⁰⁵ Po jeho smrti sa mahdizmus vytratil z politickej úrovne, keď neskorší prezidenti Alí Akbar Hášemí Rafsandžání, bývalý prezident Iránu v rokoch 1989 až 1997 a neskôr Mohammad Sajjed Chátamí v rokoch 1997 až 2005 držali mahdizmus a politiku striktne od seba.

Počas Chátamího administratívy bolo úsilie smerované na ochranu ší'itskeho konceptu *‘aql*, rozumu, čo je dôležitým aspektom mu'fazilovskej teológie, ktorá je súčasťou ší'ce.³⁰⁶ Naopak, Ahmadínežád už po svojom nástupe zmenil diskurz a počas jeho funkčného obdobia sa

³⁰⁰ Rahnema, 2011, s. 43.

³⁰¹ Tamtiež, s. 40.

³⁰² Najj, 2009, s. 95.

³⁰³ Savyon, Mansharof, 2007, s. 4.

³⁰⁴ Savyon, Mansharof, 2007, s. 4.

³⁰⁵ V podobnom duchu sa vyjadroval Šarí'atí, keď vyzýval k revolučnému ší'izmu.

tento koncept úplne vytratil a vystriedala ho politická rétorika založená na poverách, *choráfát*,³⁰⁷ ktorá sa nabrala počas ôsmich rokov významných rozmerov. Propagácia Ahmadínežádových nadprirodzených zážitkov a povier nabrala obrovské rozmery počas oboch funkčných období. Aby sa odlíšil od Chátamího administratívy, ktorá bola charakterizovaná ako proreformná, *esláhgará*, Ahmadínežád o sebe vyhlásil, že svoju politiku zastáva v mene fundamentov a princípov ší'izmu, *osúlgará*.³⁰⁸ Chátamí a jeho spojenci podľa neho predstavovali odchýlenie sa od pravých princípov Islamskej revolúcie.³⁰⁹

V histórii sa pravidelne objavujú mesianistické požiadavky, ktoré reflektujú aktuálny vývoj spoločnosti. Ší'itska doktrína sa formulovala v priebehu 9. a 10. storočia, avšak až od 17. do 19. storočia bola zostavená a zjednotená ší'itskymi *ulamá*.³¹⁰ Literatúra sa viac venovala okultácii, *ghajba*, než návratu, *radž'a*, pretože bolo jednoduchšie stanoviť ší'itsku vierouku, než stanoviť predpoklady príchodu, *zuhúr*, Mahdího z veľkej okultácie.

Po prevzatí moci ájatolláhom Chomejním v roku 1979 a ustanovení vlády *fuqahá'* sa tiež zmenilo vyjadrenie túžob na skutočný ideologický nástroj, ktorý bol propagovaný samotným *establishmentom*.³¹¹ Neustále zastávanie sa kultu Mahdího sa tak mohlo rýchlo zmeniť na vedomú stratégiu manipulácie ľudí, ktorí po islamskej revolúcii mohli zostať sklamaní z nenaplnených cieľov a ideálov.³¹² Čo získali duchovní po zmene režimu sa stalo očividným, avšak koľko osohu priniesla revolúcia bežnému obyvateľstvu, ostáva otáznou.

Ahmadínežáda podporovalo množstvo hnutí a politických a duchovných elít už pred voľbami. Získal si i značnú podporu veteránov iracko-iránskeho konfliktu z Revolučných gárd či jednotiek *Basídž*,

³⁰⁶ Amir-Moezzi, 1994, s. 6.

³⁰⁷ Angl. *superstition*.

³⁰⁸ Arjomand, Irown, 2013, s. 150.

³⁰⁹ Rahnema, 2013, s. 37.

³¹⁰ Amanat, 2009, s. 244.

³¹¹ Tamtiež, s. 245.

u ktorých je predpoklad mesianistických túžob a nenaplnených želení z bojových polí, najvyšší a najžiadanejší a Ahmadínežád predstavoval možnosť priblíženia sa k ich splneniu.

Zrejme by nedošlo k tak rozsiahlemu rozšíreniu, keby sa tiež tieto apokalyptické tendencie nepriamo nedotýkali tiež antisemitských a antibahájskych vyjadrení a tiež spojenie príchodu Mahdího s ukončením politickej arogancie a nespravodlivosti zo strany USA a Izraela.³¹³ Americká invázia do Iraku v roku 2003 dala Ahmadínežádovi ďalšie argumenty v jeho protiamerickej politike.³¹⁴

4.3.1 Masdžed-e Džamkarán

Jedna z najvýznamnejších ší'itských mešít sa nachádza necelých 10 kilometrov východne od iránskeho mesta Qom. Bola postavená v roku 1003, keď počas noci sa miestnemu šejchovi Hassanovi ibn Masleh-e Džamkaránimu zjavil približne tridsaťročný muž sediaci na d'íváne, aby mu prikázal postaviť mešitu.³¹⁵ Mahdí mal v zjavení podobu proroka menom *Chidr*. Podľa tradície sa mu zjavil v utorok v noci, preto dnes pútnici prúdia k mešite obzvlášť počas utorka a i Ahmadínežád často navštevuje Džamkarán.³¹⁶

Množstvo pútnikov je chudobných a hlboko veriacich očakávajúc návrat Mahdího. Už v polovici 90. rokov sa s nárastom mesiášskych očakávaní zvýšil záujem o mešitu avšak až so zvolením Ahmadínežáda sa dá hovoriť o kulte.³¹⁷ Džamkarán je výnimočný práve kvôli údajnému zjaveniu Imáma a viere, že toto miesto môže ľudí vyliečiť alebo môžu cítiť blízkosť neviditeľného sveta. Práve preto môžu duchovní využívať potenciál kultu tohto miesta a mesiášskych očakávaní.

³¹² Amanat, 2009, s. 245.

³¹³ Tamtiež.

³¹⁴ Ashton, Gibson, 2013, s. 29.

³¹⁵ Bhimji, 2000, s. 7; Dostupné online: <http://www.iranvisitor.com/city-guides/masjid-e-jamkaran>

³¹⁶ Naji, 2008, s. 95.

³¹⁷ Amanat, 2009, s. 228.

Ahmadínežádova viera v návrat Mahdího značne prispela k návštevnosti tohto miesta. 9. septembra sa pri výročí narodenia Mahdího konajú veľké oslavy.³¹⁸ Počas dvoch funkčných období získal Džamkarán dominantnejšie postavenie než mešita imáma Rezá v Mašhade a *Hazrat-e Masúme* v Qome. Džamkarán je možné charakterizovať ako úspech propagácie Ahmadínežádom a jeho duchovným mentorom Mesbáh-Jazdí. Podľa Jazdího je zázrakom, ako sa podarilo transformovať význam mešity a podľa neho je miesto dôležité najmä preto, aby ľudia cítili kontakt so skrytým imámom.³¹⁹ Jazdí burcuje ľuď i opakovaním dôležitosti miesta pre ší'itsku teológiu a pripomína, že znovuobjavenie významu tohto miesta predpovedali dlho predtým i imámovia.

Značné politické úsilie zvolení Ahmadínežáda smerovalo k vybudovaniu z nijak výnimimožného miesta na miesto, ktoré bude centrom kultu Mahdího. Už krátko po inaugurácii v roku 2005 Ahmadínežád vyhlásil, že ekonomické, sociálne a politické úsilie musí byť smerované práve na prípravu na návrat Mahdího.³²⁰ V tom istom roku alokoval čiastku 17 miliónov dolárov na obnovu komplexu mešity.³²¹ Rozsah a výška investovaných peňazí nie je známe, ale predpokladá sa, že už od roku 2000 *rahbar* Alí Chámene'í pravdepodobne po dohode s klerikmi z Qomu určil poverenca a bolo vyčlenených niekoľko sto miliónov dolárov na rekonštrukciu a rozšírenie komplexu mešity Džamkarán.³²² V súčasnosti sa v komplexe mešity nachádzajú dva unikátne prvky, ktoré Džamkarán odlišujú od iných svätých miest. Prvým je, *qadámgáh*, známe ako *mahdíja*, skromne vyzdobený okruh, kde sa pútnici prechádzajú a tým druhým miestom je studňa Pána vekov, *čáh-e*

³¹⁸ Naji, 2008, s. 96.

³¹⁹ Rahnema, 2013, s. 65.

³²⁰ Arjomand, 2009, s. 156.

³²¹ Tamtiež.

³²² Amanat, 2009, s. 230.

sáheb al-zamán, ako sa niekedy tiež Mahdí označuje.³²³ Studne sú dve, jedna pre mužov a jedna pre ženy.

Džamkarán vydáva vlastné publikácie, usporadúva vlastné výstavy, má vlastný obchod i CD produkciu a tiež vlastné výskumné centrum, ktoré publikuje správy venujúce sa príchodu Mahdího a jeho neprítomnosti a samozrejme prepracovanú webovú stránku venujúcu sa Mahdímu a komplexu Džamkarán.³²⁴ Náboženská a politická propagácia mahdizmu nabrala masové rozmery, keď sa začala rozsiahla publikačná činnosť venovaná Mahdímu, jeho nadpozemskej existencii a udalostiam, ktoré budú predchádzať jeho príchodu. Vznikol vysoký počet webových stránok venujúcim sa mahdizmu, pravidelne sa konajú konferencie venujúce sa doktríne mahdizmu a 10. výročná konferencia bola naplánovaná na rok 2014.³²⁵

Džamkarán sa stal významným mesianistickým projektom Iránskej islamskej republiky obzvlášť počas dvoch funkčných období Mahmúda Ahmadínežáda. Politické privlastnenie mahdizmu najvyššími mocenskými autoritami s vlastnými záujmami, tak pomáhalo prekryť vnútorné problémy a otázky týkajúce sa krajiny.

K najvýznamnejším príkladom politizácie mahdizmu a kultu Mahdího sa zaraďuje mesačník *Ma'ád*, ktorý je publikovaný od roku 1996 a ktorý sa venuje Mahdímu a udalostiam pred jeho príchodom.³²⁶ Často vychádza z Madžlesího diela *Bihár al-Anvár* a jeho učení o apokalypse, ktorá bude predchádzať príchodu skrytého imáma z veľkej okultácie.

Spôsob, akým Mahmúd Ahmadínežád propaguje mahdizmus nie je novým a jeho korene pochádzajú zo 17. storočia.³²⁷ Myšlienka, že Mahdího je možné správnymi rituálmi a obradmi privolať sa nachádza v prácach Mohammada-Báqer Madžlesího. Ten detailne opisuje, ako

³²³ Amanata, 2009, s. 228.

³²⁴ Amanat, 2009, s. 234. www.jamkaran.info

³²⁵ Dostupné online: <http://www.mahdaviat-conference.com/>

³²⁶ Amanat, 2009, s. 236.

³²⁷ Rahnema, 2013, s. 159.

majú byť prosby pre skrytého imáma pútnikov napísané, uzatvorené, zavinuté a hodené do studne. Keď raz Mahdí prijme prosbu veriaceho, bude na ňu odpovedať. Tieto inštrukcie sa nachádzajú takmer v každej publikácii, ktorá bola vydaná k téme komunikácie so skrytým imámom. Z Madžlesího prác následne vychádza jedna z najvplyvnejších osobností v blízkosti Mahmúda Ahmadínežáda, ktorou je ájatolláh Mohammad Taqí Mesbáh-Jazdí.

4.4 Ahmadínežád opäť prezidentom

Predtým než popíšem druhé funkčné obdobie Ahmadínežáda a mahdizmu v Iránskej islamskej republike, je dôležité sa stručne venovať okolnostiam pred voľbami v júni 2009.

Ahadínežádova zahraničná útočná politika mala jasné kontúry a pri svojich vyhláseniach sa staval jasne proti existencii Izraela a proti USA. Podľa domácich oponentov tak porušil súčasť ší'itskej vieroučnej praxe súboru *zarúrját*, ktorá zahŕňa i koncept *taqíjje*, popierania, ktorý propagoval aj Madžlesí v 17. storočí. Otázkou teda zostáva, či Irán a ší'itski veriaci sa nachádzajú v permanentnom nebezpečenstve a je nutná náboženská, resp. v súčasnom pojatí *taqíjje*, politická, pretváarka.

Ahadínežád už počas prvého funkčného obdobia postupne prekročil neviditeľnú hranicu, kde sa už nachádza moc a vplyv *rahbara* Chámene'ího.³²⁸ Ten síce môže tvrdiť, že zastupuje Mahdího, avšak v konečnom dôsledku sa musí vyrovnáť s rôznymi frakčnými záujmami a musí hľadať ich rovnováhu vplyvu.³²⁹ Ak by Ahmadínežád Chámene'ímu nevyhovoval z rôznych príčin už pred voľbami, tak by nemal problém mu zamedziť kandidovať druhý raz na post prezidenta Iránskej islamskej republiky. *Rahbarova* moc leží i Ahmadínežádova politika, ktorá bola nasmerovaná najmä na bežné vrstvy obyvateľstva,

³²⁸ Chámene'í ako *rahbar* má podľa ústavy najväčšie právomoci a jeho úlohou je dohliadať na správne vykonávanie moci.

³²⁹ Ahdiyyih, Mohebat, *Ahmadinejad and the Mahdi*. jeseň 2008. Middle East Quarterly. Dostupné online: http://www.meforum.org/1985/ahmadinejad-and-the-mahdi#_ftnref43

mala medzi klerikmi v Iráne rôzne reakcie. Na jednej strane sa objavovala kritika, ktorá Ahmadínežádovi vyčítala prílišnú angažovanosť v náboženských záležitostiach a na druhej strane stáli jeho prívrženci, ktorí vítali znovuprebudenie ší'itskej viery, ktorá bola počas Chátamího vlády v pozadí verejnej sféry.³³⁰

V nasledujúcich prezidentských voľbách, ktoré sa uskutočnili v júni 2009 schválila *Šúra-je negahbán* štyroch kandidátov a medzi nimi bol i Mahmúd Ahmadínežád. Ahmadínežád sa tak pred voľbami stále mohol spoliehať na podporu chudobných a ľudí z vidieckych oblastí podobne ako podporu z radov *Basídža* a Revolučných gárd, ktorí boli zoskupení pod názvom *Ábádgarán*.³³¹

Za reformistov opäť kandidoval reformista Mehdí Karrubí, ktorého kampaň sa niesla v duchu zmeny a kritiky Ahmadínežáda za poškodzovanie iránskych záujmov na medzinárodnej politickej scéne, napríklad skepticizmom ohľadom holokaustu.³³² Chamene'í opäť zachoval verejne neutralitu, keď odmietol favorizovať ktoréhokoľvek z kandidátov. Mahmúd Ahmadínežád bol znovuzvolený, keď získal 62,63% všetkých platných hlasov, kým jeden z jeho oponentov, Mír Hossejn Músaví získal, ako druhý v poradí, 33,75%.³³³ Mnohí označili voľby za sfaľované a v Iráne vyšli do ulíc protestovať státisíce ľudí, ktorých symbolom sa stala zelená farba, ktorá charakterizuje *Džanbaš-e sabz-e Írán*, Zelené hnutie, stranu neúspešného kandidáta Míra Hossejna Músavího.

Demonštrácie však boli režimom násilne potlačené. To poukazuje na Mesbáh-Jazdího filozofiu udržania Islamskej vlády za každú cenu a v tomto prípade je násilie podľa neho legitímne, keďže sa podľa jeho slov jednalo o *fitnu*, s ktorou sa režim musel vyrovnáť. Ahmadínežádovi

³³⁰ Rahnema, 2011, s. 71.

³³¹ *E'teláf-e Ábádgarán-e Eslámí* – Aliancia staviteľov islamu – táto skupina tiež združuje veľké množstvi veteránov z iracko-iránskeho konfliktu. CQ Press, 2008, s. 157-158.

³³² Jones, Steinfeld, 2009, s. 6.

³³³ Súhrnné výsledky dostupné online:

<http://moi.ir/Portal/Home/ShowPage.aspx?Object=News&CategoryID=832a711b-95fe-4505-8aa3-38f5e17309c9&LayoutID=dd8faff4-f71b-4c65-9aef-a1b6d0160be3&ID=5e30ab89-e376-434b-813f-8c22255158e1>

sa tak v novom mandátnom období otvorili dvere, keď mohol pokračovať vo svojej domácej a zahraničnej politike tak, ako si ju zvolil od svojho prvého nástupcu do prezidentského úradu v roku 2005.³³⁴

³³⁴ *Violence in Iran Over Election Controversy*. 14. 6. 2009, Sky News. Dostupné online: <http://news.sky.com/skynews/Home/World-News/Iran-Election-2009-Mahmoud-Ahmadinejad-Wins-Rioters-And-Police-Clash-Over-Disputed-Vote/Article/200906215303344>

5 AHMADÍNEŽÁDOV STRET S KLERIKMI

Už prvé roky prezidentského úradu Ahmadínežáda ukázali, že prekročil hranicu, za ktorou územie patrilo duchovným v Iráne. Postupne sa začali vytvárať rôzne frakcie opozície voči politizovanému mahdizmu, ktorý poskytoval Ahmanídežádovej administratíve legitimitu pri rozhodovaní a vykonávaní politickej činnosti v očiach verejnosti.

Jeho snaha pripísať všetky svoje kroky a činy ako činy odsúhlasené samotným Mahdím, sa stretla s rôznymi reakciami medzi duchovnými v Iráne. Postupom času od Ahmadínežádovho prvého nástupu do prezidentského úradu a jeho masívnej propagácii *choráfát* a nadprirodzených zážitkov sa klerici začali dohadovať, či Ahmadínežád má právo ich zastupovať či nahradzovať v duchovných záležitostiach. Prezident sa tešil podpore Mesbáh-Jazdího, avšak jeho politika vážne mohla ohroziť duchovných v republike. Ak by ľudia úplne rezignovali na pozemský život a upli by sa len k čakaniu na príchod Mahdího, znamenalo by to destabilizáciu pozícií klerikov.

Klerici, ako napríklad ájatolláh Júsef Sáne'í, začal vyzývať k ústupe od narastajúcich *choráfát* a spiatočnických myšlienok.³³⁵ Trval na tom, aby ľudia mali možnosť skúmať exaktné vedy alebo filozofiu, ktoré sú cestou k islamu. Proti sebe tak stáli spolu s Mesbáh-Jazdíom, kým množstvo ďalších zaujalo pozíciu *status quo*. Väčšina reformných klerikov zastávala názor, že Ahmadínežádova administratíva sa vedome snaží rozširovať náboženstvo založené na rôznych preludoch, ktoré majú spôsobiť rezignáciu ľudí a ich odovzdanosť osudu, ktorú si želá samotný skrytý imám.³³⁶ Opoziční klerici vnímali Ahmadínežádovu politiku ako pokus o infiltrovanie sa do náboženstva, ktoré od čias založenia Iránskej

³³⁵ Rahnema, 2011, s. 72.

³³⁶ Tamtiež, s. 74.

islamskej republiky bolo výhradnou doménou klerikov.³³⁷ Hrozilo tak, že by sa mohli stať vo verejných otázkach nadbytoční a stratili by svoj vplyv.

Konštantné prípravy na príchod Mahdího spôsobili odovzdanosť nielen do vôle Mahdího, ale postavili Ahmadínežáda do úlohy zástupcu, ktorý ich môže pripraviť na príchod. Takže vznikla otázka, kto by z ľudí potom nasledoval klerikov. Ľudia by tak stratili záujem o pozemské záležitosti a jediný zmysel pre nich by malo očakávanie návratu Mahdího.

Ďalšia skupina klerikov sa sústredila na iný aspekt kritiky Ahmdínežádovho mahdizmu a apokalyptických očakávaní. Snažili sa poukázať na to, čo je podľa nich skutočnou ší'ou a čo bolo umelo pridané. Pokúsili sa dokázať neopodstatnenosť *choráfát*, ktorá by mladým ľuďom zabránila sa úplne vzdialiť od samotného náboženstva.³³⁸ K tomu sa vzťahuje aj vyhlásenie *mardža^c-e taqlíd* Hosejn-Alí Montazeriho, ktorý vyhlásil, že viera v návrat Mahdího je neoddeliteľná súčasť ší'ce, avšak nesmie byť zneužívaná na politické ciele, čo môže odvieť mladú generáciu od náboženstva.³³⁹

Napriek relatívne širokej kritike klerikov, ktorí nesúhlasili s tak masívnou propagáciou *choráfát* a uzavretých myslí, klerici, blízki ájatolláhovi Chámene'ímu, stále držali súhlasnú líniu s touto politikou. Mesbáh-Jazdí opakoval vyhlásenia, že voľba Ahmadínežáda bola voľbou Božou a Mahdího. Kroky Ahmadínežádovej administratívy nesúviseli s ničím iným, než prípravou spoločnosti na príchod Mahdího, *mahdavíjat*.

Kritika tiež prišla priamo z Qomu už v roku 2006 publikovaním dvoch článkov v náboženskom denníku *Džumhúrí-je Eslámí*, keď ájatolláhovia vyjadrili znepokojenie a obavy nad nebezpečenstvom vyzdvihovania mesiánstva, ktoré môže znamenať dezinterpretáciu šíitskeho mahdizmu a môže oponovať názorom rahbara a ďalších

³³⁷ Alfoneh, Ali, *Ahmadinejad versus the Clergy*. 21. 8. 2008, AEI Online. Dostupné online: <http://www.aei.org/article/foreign-and-defense-policy/regional/middle-east-and-north-africa/ahmadinejad-versus-the-clergy/>

³³⁸ Rahnema, 2011, s. 74.

³³⁹ Tamtiež.

vysokopostavených duchovných.³⁴⁰ Ájatolláh Mohsen Kadívar patrí k náboženským reformistom a kriticky poukazuje na Ahmadínežádove využitie mahdizmus v politickú platformu.³⁴¹ Články dokonca vyjadrili obavy, či priradenie najvyššieho štatútu dôležitosti mešite Džamkarán nie je postavené na zlých základoch. Článok kriticky poukazuje na Ahmadínežádove vyhlásenia o jeho stretnutiach, či kontaktoch s Mahdí: „...*Viera v zasľúbeného Mahdího, ako je vyjadrená v ší'itskej kultúre a vierouke, je povýšená najvyššie miesto a má najvyšší duchovný význam zo všetkých náboženských vier. Iránsky ľud sa zanietene pripravuje na veľký deň...Avšak aký je úžitok z týchto všetkých príprav v otázke duchovného rastu a vývoja ich náboženského zmýšľania a kultúry?...Táto kritika prichádza ako varovanie s cieľom vysvetliť, že propagácia povrchnosti a povier – obzvlášť v otázke náboženského poznania – vystavuje spoločnosť nebezpečenstvu duchovnej slabosti a vedie k strate viery v jej náboženských základoch...*“³⁴² Klerici pokračujú vo svojich pochybnostiach ohľadom mešity Džamkarán, ktorej význam v propagácii prerástol i význam púte do Mekky a ďalších významných hrobiek svätcov.³⁴³

Napriek širšej kritike z radov duchovných Ahmadínežád pokračoval v nastolenom politickom trende propagácie mahdizmu a svojich nadprirodzených zážitkoch a spojeniach so skrytým svetom. Podporu mal nielen u Mesbáh-Jazdího ale napriek kritike duchovných, si udržoval naďalej podporu i ájatolláha Chámene'ího. Ani tu sa však Ahmadínežád nevyhol bezproblémovým vzťahom. Postupne dochádzalo k naštrbeniu vzťahov i s *rahbarom*, keď mu musel Ahmadínežád vysvetliť, prečo v roku 2005 vyhlásil, že do dvoch rokov sa objaví Mahdí a jeho odpoveďou bolo, že mu tak povedali tí, ktorí sú v kontakte s dvanástym imámom.³⁴⁴ Väčšinou však platilo pravidlo, že Chámene'í sa k Ahmadínežádovým výrokom nevyjadroval a tak mu vyjadroval prakticky tichý súhlas.

³⁴⁰ Savyon, Mansharof, 2007, s. 7.

³⁴¹ Tamtiež, s.8.

³⁴² Tamtiež, s. 7.

³⁴³ Madžlesí priradľoval vyšší význam púťam k hrobkám a svätým imámom, *imámzáde*.

³⁴⁴ Rahnema, 2011, s. 81.

K ďalším kritikom z radov klerikov patrili Hasan Rúhání, ktorý je súčasným iránskym prezidentom od augusta 2013 a vo funkcii nahradil práve Mahmúda Ahmadínežáda, ktorému vypršalo jeho dvojnásobné funkčné obdobie.³⁴⁵ Rúhání patril k blízkym spolupracovníkom Alí Akbar Hášemi Rafsandžáního, ktorý stál na čele krajiny v rokoch 1989 až 1997 a potom ho vo funkcii prezidenta nahradil Mohammad Chátamí taktiež na dve funkčné obdobia a všetci traja sa radili k proreformne orientovaným prezidentom.³⁴⁶ Rúhání varoval pred rozširovaním a propagovaním *choráfát* a doktrín a nepriamo označil už v prvom roku funkčného obdobia Ahmadínežáda za klamára, pretože vyhlásil, že každý kto vyhlasuje, že vidí imáma, je klamár a falošník.³⁴⁷ Rafsandžání bol neúspešným oponentom Mahmúda Ahmadínežáda v druhom kole prezidentských volieb konaných v roku 2005.³⁴⁸

Kritika pokračovala i v roku 2008, keď ájatolláh Mahdavi Kaní a líder *Combatant Clergy Association*, jednej z najvplyvnejších organizácií v Iráne, sa dištancoval svojimi výroky od Ahmadínežádovho a Mesbáh-Jazdího mesianistického diskurzu.³⁴⁹ V tichosti nezostala ani *Association of the Militant Clergy*, ktorej hovorca otvorene kritizoval Ahmadínežádovu politiku mahdizmu a dodal, že si je istý, že dvanásty imám s najväčšou pravdepodobnosťou neschválil dvadsaťjeden percentnú infláciu v krajine.³⁵⁰

³⁴⁵ Degghan, Saeed Kamali, *Hassan Rouhani sworn in as president of Iran, urging moderation and respect*. 4. 8. 2013, The Guardian <http://www.theguardian.com/world/2013/aug/04/hassan-rouhani-sworn-in-president-iran>

³⁴⁶ Axworthy, 2009, s. 205-209.

³⁴⁷ Rahnema, 2011, s. 82-83.

³⁴⁸ Vzťahy medzi Ahmadínežádom a Rafsandžáním sa postupne zhoršovali. Rafsandžání v roku 2011 sa vzdal funkcie v čele *Šúra-je negahbán*, pretože Ahmadínežád rozbehol kampaň, kde žiadal jeho odstúpenie kvôli podpore hnutia *Džanbaš-e sabz-e Írán (Zelené hnutie)*. Degghan, Saeed Kamali, *Iran's former president Rafsanjani steps down from assembly role*. 8. 3. 2011, The Guardian. Dostupné online: <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/08/iran-president-rafsanjani-assembly>, Axworthy, 2009, s. 210.

³⁴⁹ Mahdavi Kaní je člen Revolučnej rady v roku 1979, premiér v roku 1981 a podporovateľ prezidentského kandidáta Alí Akbar Náteq-Núrího v roku 1997 proti Chátamímu. Dnes stojí na čele *Combatant Clergy Association*, *Džáme-e-je Rúháníját-e Mobárez*, ktorá mala cez ájatolláha Beheštího prepojenie na hnutie Hodždžatíje. Rahnema, 2011, s. 83.

³⁵⁰ *Association of the Militant Clergy*, *Madžma-e Rúháníján-e Mobárez* sa odčlenila v roku 1988 od *Combatant Clergy Association*. Rahnema, 2011, s. 84; CQ Press, 2008, s. 161.

Ahmadínežád však stále tvrdil, že všetky jeho rozhodnutia smerujú k príprave návratu Mahdího a týmto argumentom dokázal prekryť i prípadné nesprávne rozhodnutia svojho kabinetu. Alí Akbar Náteq-Núrí, spájaný tiež s hnutím Hodždžatíje a bývalý hovorca *Madžles-e Šúra-je Eslámí*,³⁵¹ sa vyjadril, prisudzovať niekoho činy a skutky Mahdímu je veľmi nebezpečné, pretože by tieto nedostatky mohli prisúdiť skrytému imámovi a môže ohroziť národ.³⁵²

Z tohto pohľadu sa stalo, že Ahmadínežád stráca podporu z hora pred prezidentskými voľbami v roku 2009. Zdá sa však, že počas prvého funkčného obdobia ešte nestratil podporu *rahbara* a i keď Irán bojoval s ekonomickými problémami ako inflácia, vysoká nezamestnanosť, klesajúce príjmy z ropy, vysoké výdaje parlamentu a pod., Ahmadínežád si udržal tiež podporu vidieckých oblastí a chudobných.³⁵³ Po svojom víťazstve v druhom kole nad reformistom Mírom Hossejnom Músavím sa zdvihla vlna demonštrácii, keď ľudia obviňovali režim zo sfaľovaných volieb.

Chámene'í vo svojom prvom verejnom príhovore na teheránskej univerzite sa vyjadril, že podpora demonštrácii je cieľom západných a sionistických tajných služieb.³⁵⁴ Mesbáh-Jazdí ich označil za *fitnu* a režim ich násilne potlačil za cenu akýchkoľvek obetí, pretože sa v tomto prípade jedná o obranu islamu. Sám Mesbáh-Jazdí, v kontexte s madžlesího ideou, vyhlásil: „*Správa moci bola odovzdaná z rúk imámov najvyššieho faqíha... Jeho úlohou je dohliadať správu islamského systému na základe islamských zákonov a nie na základe osobných názorov.*“³⁵⁵

³⁵¹ *Madžles-e Šúra-je Eslámí* – parlament.

³⁵² Rubin, 2010, s. 257; Rahnama, 2011, s. 85., Ahdiyyih, Mohebat, *Ahmadinejad and the Mahdi*. jeseň 2008, Middle East Quarterly. Dostupné online: http://www.meforum.org/1985/ahmadinejad-and-the-mahdi#_ftnref43

³⁵³ Q&A: *Iran's presidential election*. 15. 6. 2009, BBC News. Dostupné online: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8081440.stm

³⁵⁴ *Khamenei's Speech on the Iranian Elections, June 2009 (summary)*. 20. 6. 2009, Council on Foreign Relations. Dostupné online: <http://www.cfr.org/iran/khameneis-speech-iranian-elections-june-2009-summary/p19680>

³⁵⁵ Meyer, Bill, *Discontented Muslim Clergy challenge Iran's supreme leader behind scenes*. 8. 7. 2009, Clevelend.com. Dostupné online: http://www.cleveland.com/world/index.ssf/2009/07/discontented_muslim_clergy_cha.html

Dokonca vyjadril podporu aj jednotkám *Sepáh*: „*Neobávajte sa týchto udalostí a zemetrasení, ktoré sa udiali. Vezte, že Boh stvoril tento svet ako skúšku. Najvyšší vodca obdržal mnoho požehnaní od Boha a v čase toľkej neistoty ho naše oči musia sledovať.*“³⁵⁶

Kým Ahmadínežád si proti sebe stavia klerikov, naopak, Mesbáh-Jazdí okolo seba stavia široký rad svojich prívržencov. Ak by malo dôjsť k prejavu dešpektu voči duchovných, môže to znamenať príchod bezverectva a zrady a to je neakceptovateľné obzvlášť v neprítomnosti skrytého imáma, kedy je vláda duchovných s dostatočným vzdelaním nevyhnutná.³⁵⁷ Proti Ahmadínežádovi sa však počas druhého funkčného obdobia postavil už i Chámene'ího. Voľby do *Madžles-e Šúra-je Eslámí* sa v roku 2012 stali súperením o moc medzi Ahmadínežádom a Chámene'ím.³⁵⁸ Kým v otázkach mahdizmu sa Chámene'í staval na stranu Ahmadínežáda väčšinou tichým súhlasom, tak v otázkach mocenskej prevahy sa jednalo o čoraz výraznejšie mocenské súperenie, keďže ústava dáva prezidentovi po *rahbarovi* druhé najrozsiahlejšie právomoci. Ahmadínežád odstránil postupne zo svojho úradu ľudí verných *rahbarovi* a mnohokrát sa s ním dostal i verejne do konfliktu.³⁵⁹

Napriek ochladzovaniu vzťahov medzi Chámene'ím a Ahmadínežádom, mali jednu vec spoločnú a to bol fakt, že ani jednému sa nepodarilo vyviesť krajinu z ekonomickej nestability a riešiť problémy. Z celkových problémov tak mohol ťažiť ďalší významný muž na scéne, ktorým tak bol Mesbáh-Jazdí.

Na fakt, že z vnútorných mocenských konfliktov ťaží tretia osoba na politicko-náboženskej scéne, upozornil člen *Association of Combatant*

³⁵⁶ Meyer, Bill, *Discontented Muslim Clergy challenge Iran's supreme leader behind scenes*. 8. 7. 2009, Cleveland.com. Dostupné online:

http://www.cleveland.com/world/index.ssf/2009/07/discontented_muslim_clergy_cha.html

³⁵⁷ Rahnema, 2011, s. 85.

³⁵⁸ Dehghanpisheh, Babak, *The Ayatollah vs. The President*. 5. 3. 2012, Time. Dostupné online: <http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,2107494,00.html>

³⁵⁹ Reuters, *Ahmadinejad Vs. Ayatollah Khamenei: Iran's President, Supreme Leader Clash Over Political Authority*, 8. 2. 2013, The World Post. Dostupné online: http://www.huffingtonpost.com/2013/02/08/ahmadinejad-vs-ayatollah-khamenei_n_2647337.html

Clergy, Alí Akbar Mohtašamí-Pur, bývalý minister vnútra za vlády vtedajšieho prezidenta Chámene'ího v rokoch 1985 až 1989, keď poukázal Mesbáh-Jazdího.³⁶⁰ Mohtašamí-Pur vyhlásil: „*Mesbáhího kult, pred ktorým som varoval už pred rokmi nesedí nečinne; toto je veľmi nebezpečná a násilná skupina, ktorá nebude mať s nikým zľutovanie, dokonca ani s imámom či ájatolláhom Chámene'ím. Využívajú ho na dosiahnutie svojich cieľov a keď ich uskutočnia, zbavia sa i jeho....Som si istý, že Mesbáh-Jazdí neverí v najvyššieho vodcu ani v imáma. Po revolúcii sa nezúčastnil ani vojny ani inej pozície, ktorá pomôže imámovi.*“³⁶¹ Podľa vyhlásení Mohtašamí-Pura samotný Chámene'í si je vedomý vzrastajúcej moci Mesbáh-Jazdího. Mesianistický kult Ahmadínežáda a Mesbáh-Jazdího postavil klerikov proti sebe. Verejnosť, ktorá ich má nasledovať, si to všimla a zostala bezradne stáť zmätená.³⁶² Všetko sa vyhrotilo po prezidentských voľbách v roku 2009, keď vzrástla skupina duchovných, ktorí odmietli ako Ahmadínežáda tak aj Chámene'ího.³⁶³ Mesbáh-Jazdí sa však navonok stavia za Chámene'ího a duchovných. Podľa neho každý, kto podrobí kritike *fuqahá'*, je proti ší'ci.

Posledné roky vlády Ahmadínežáda boli poznamenané politickým a mocenským bojom medzi ním a ájatolláhom Chámene'ím. Ahmadínežád sa snažil vytesniť ľudí lojálnych *rahbarovi* a z druhej strany čelil obvineniam z korupcie a zatýkaniu prezidentovi blízkych ľudí.³⁶⁴ Postupne sa i Mesbáh-Jazdí začal vyhraňovať voči Ahmadínežádovi. Či účelovo alebo principiálne, je ťažké určiť. Je pravdepodobné, že Ahmadínežád sa už necítil pod toľko pod tlakom záujmových skupín, keďže sa mu končilo druhé funkčné obdobie a ústava mu nedovoľovala opäť kandidovať.

³⁶⁰ Alí Akbar Mohtašamí-Pur spájaný tiež so stranou *Ansár-e Hezbollah*. Taheri, 2008, s. 268.

³⁶¹ *Mesbah Yazdi's Danger for Khamenei*. 13. 5. 2010, Democratic Republic of Iran. Dostupné online: <https://droi.wordpress.com/2010/05/13/mesbah-yazdi%E2%80%99s-danger-for-khamenei/>

³⁶² Rahnema, 2011, s. 86.

³⁶³ Tamtiež.

³⁶⁴ Dehghan, Saeed Kamali, Borger, Julian, *Ahmadinejad's enemies scent blood in Iran power struggle*. 19. 5. 2011, The Guardian. Dostupné online: <http://www.theguardian.com/world/2011/may/19/ahmadinejad-iran-power-struggle?guni=Article:in%20body%20link>

Konflikty sa v závere Ahmadínežádovej vlády stupňovali najmä kvôli nomináciám a odvolávaniu ľudí blízkych *rahbarovi*. Dokonca i Mesbáh-Jazdí vyjadroval verejne kritiku k politike Ahmadínežáda.³⁶⁵ Trňom v oku Mesbáh-Jazdímu, Chámene'ímu a dokonca ájatolláhovi Ahmadovi Džannatímu, ktorý je na čele *Šúra-je negahbán*, sa stalo Ahmadínežádovo odvolanie ministra bezpečnosti Hejdara Moslehího, keď sa prevalila kauza odpočúvania Ahmadínežádovho náčelníka štábu Esfandijára Rahím Mašájího v roku 2011.³⁶⁶ Chámene'í využil svojich privilégii *rahbara* a neprijal rozhodnutie o odvolaní ministra bezpečnosti.

Ahmadínežád sa nikdy nevzdal imidžu zástupcu skrytého imáma, najmä pokiaľ sa jednalo o domácu politiku. Sám seba prezentoval ako bojovníka proti korupcii. I keď Ahmadínežád zrejme veriach nedokázal presvedčiť, že príchod Mahdího sa neodkladne blíži, ich viera zostáva silnou, pretože dúfajú, že príchod Mesiáša pomôže ukončiť všetky krivdy a bude konečne nastolená spravodlivosť.³⁶⁷

Chomejní síce ustanovil vládu *faqíhov*, avšak ak by Ahmadínežád narábal obratnejšie s mahdizmom, mohol sa stať najväčšou hrozbou pre duchovných, ktorí majú zastupovať imáma až do jeho návratu. Duchovní museli tiež rozumne narábať s obvineniami proti Ahmadínežádovi, pretože by sami čelili otázkam, či sa nesnažia poprieť vieru v Mahdího v súčasnej dobe.³⁶⁸ Pár mesiacov pred vypršaním mandátu Ahmadínežáda, hovorca *Madžlesu* vyhlásil, že Ahmadínežád sa vráti spolu so skrytým imámom a bude nastolený skutočný islam.³⁶⁹

³⁶⁵ Radio Zamaneh, *Ahmadinejad criticized by his chief supporter amongst clergy*. 15. 5. 2011, Payvand Iran News. Dostupné online: <http://www.payvand.com/news/11/may/1143.html>

³⁶⁶ *Trouble at the Top*. 5. 5. 2011, Economist. Dostupné online: <http://www.economist.com/node/18652027>

³⁶⁷ Keck, Zachary, *Why Iran's Mullahs Fear Ahmadinejad's Messianism*. 16. 5. 2013, The Diplomat. Dostupné online: <http://thediplomat.com/2013/05/why-irans-mullahs-fear-ahmadinejads-messianism/>

³⁶⁸ Tamtiež.

³⁶⁹ Etedaal, Fars, *Spokesman Says Iran's President 'Will Return With Hidden Imam'*. 29. 4. 2014, Radio Free Europe. Dostupné online: <http://www.rferl.org/content/ahmadinejad-hidden-imam-spokesman-return/25026784.html>

Nástupcom Ahmadínežáda v prezidentskom úrade sa v júni 2013 stal podľa západných médií umiernený klerik, blízky spojenec Rafsandžáního, Hasan Rúhání.³⁷⁰ Ten hneď na začiatku vyhlásil, že sa bude snažiť o reformy, ktoré neohrozia iránsku islamskú vládu. Keďže *rahbar* má priamy dosah na schvaľovanie kandidátov pre prezidentské voľby, ťažko očakávať, že Rúhání bude konať proti vôli *rahbara*. Ahmadínežád opustil prezidentský úrad k augustu 2013 a vynára sa otázka, či spolu s ním opustia verejnú sféru i *choráfát* a nepretržitá príprava na príchod Mahdího.

³⁷⁰ Bozorgmehr, Shirzad, Martinez, Michael, *Hassan Rouhani is Iran's next president after appealing to tradition, reform*. 16. 6. 2013, CNN. Dostupné online: <http://edition.cnn.com/2013/06/15/world/meast/iran-elections/>

6 ZÁVER

Viera v návrat Mahdího, ktorý na svete nastolí spravodlivosť, sa stala neoddeliteľnou súčasťou iránskej (prípadne v 17. storočí ešte perzskej) spoločnosti v priebehu 21. storočia počas vlády Mahmúda Ahmadínežáda v rokoch 2005 až 2013. Podarilo sa mu povýšiť ideológiu mahdizmu na kult, ktorý nadobúdal obrovské rozmery a neváhal ho aplikovať do svojej každodennej domácej či zahraničnej politiky. Nukleárny program Iránskej islamskej republiky obhajoval Ahmadínežád ako prípravu na návrat Mahdího a s tým predchádzajúcou apokalypsou, ktorá má v ší'ci svoje pevné miesto, avšak v očiach Západu predstavoval bezpečnostnú hrozbu pre medzinárodný systém. Či sa jednalo o program mierový alebo o bezpečnostné riziko, nie je podstatou tejto práce.

Táto práca mala za cieľ poskytnúť komplexný a ucelený obraz vývoja mahdizmu a jeho podobu, ktorú nadobudol počas vlády Mahmúda Ahmdínežáda v 21. storočí. Politika založená na *choráfát* bola typickou pre vládu bývalého prezidenta, ktorý vo svojom úrade skončil v roku 2013. Práca predstavila podstatu a korene mesianistických očakávaní návratu Mesiáša, ktorým je v ší'itskej vierouke Mahdí.

Dôležitou úlohou bolo spočiatku vytvoriť obraz človeka, ktorý ešte v 17. storočí zozbieral a určil dôležitosť nutností, *zarúrját*, ktoré sa vďaka propagácii stali neoddeliteľnou súčasťou ší'itskej ortopraxe a ktorá je známa v tejto podobe až do súčasnosti. Mohammad-Báqer Madžlesí využil duchovné vákuum počas vlády dynastie Safíjovcov, ktorí na počiatku 16. storočia určili ší'cu dvanástich imámov oficiálnym náboženstvom a chopil sa presadzovania politicko-náboženského vplyvu ší'itských duchovných pri správe ríše. ktorých panovanie síce znamenala relatívnu stabilitu počas storočí ich vlády. Ihneď na začiatku ich vlády na počiatku 16. storočia sa ší'ca dvanástich imámov stala oficiálnym náboženstvom.

Keďže safíjovskí panovníci boli známi svojimi svetskými radosťami najmä v 17. storočí, ich nedostatok pozornosti v záležitostiach

náboženských využili duchovní. Ší'itska doktrína sa síce sformulovala najmä v priebehu 9. a 10. storočia, avšak až Madžlesí ju dokázal pomocou *achbár* zozbierať a zostaviť tak, že nielen že sa mu podarilo stať vedúcou náboženskou osobnosťou v danom období, ale dokázal si na svoju stranu získať panovníkov, ktorí mu vložili do rúk i svetskú výkonnú moc.

Podarilo sa mu ovládnuť duchovnú i svetskú sféru, i keď formálne držali v rukách moc safíjovskí panovníci. Podstatou Madžlesího práce sa stalo pripisovanie absolútnej pravdy a poznania skutkom a výrokom Proroka a imámov, *achbár*. Čo však Madžlesí obratne vytvoril, bol obraz bežných ľudí, ktorí podľa neho nemajú schopnosť vyjadrovať sa primerane k náboženským záležitostiam a táto práca prináleží jedine právnym duchovným *fuqahá'*. Madžlesímu sa už tak v 17. storočí podarilo vytvoriť koncept vlády duchovných tak, ako ho Chomejní uplatnil po prevzatí moc podľa svojho konceptu *velájat-e faqíh* a ustanovení Iránskej islamskej republiky v roku 1979. Madžlesímu sa podarilo presvedčiť veriacich o absolútnej neomylnosti imámov a nemožnosti Kedže Prorok a imámovia nikdy nepoužívali *edžtehad*, vlastné myšlienkové úsilie a *ra'j*, názor, pretože oni obdržali poznanie od Boha a odovzdávali si ho po línii Proroka až po dvanásteho imáma Mahdího. Madžlesí si vo svojej dobe vydobyl tak významené postavenie ako u duchovných tak aj u safíjovských panovníkov, že takmer po celé štyri storočia sa voči nemu neobjavila skoro žiadna kritika.

Madžlesí tak využil dôveru v *achbár* o skutkoch a výrokoch imámov, aby bežné obyvateľstvo upustilo od záležitostí verejnej správy a intelektuálnych a sociálnych otázok a prenechali všetky záležitosti znalcom týchto *achbár*. Madžlesí staval na silných náboženských odporúčaní v každej ľudskej sfére, ktoré mali najskôr presvedčiť ľudí zriecť sa racionálnych úvah v oblasti náboženstva a neskôr i v oblasti politických záležitostí. Jeho predstava nezahŕňala len vládu v otázkach náboženských, ale pokračovala k zriadeniu absolutistickej politickej nadvlády založenej na *choráfát*.

Na takmer identickej argumentácii staval v 21. storočí aj Ahmadínežádov *mardža^c-e taqlíd* ájatolláh Mohammad Mesbáh-Jazdí, ktorý v Iráne dôrazne odsudzuje všetky reformné hnutia a liberálne myšlienky ľudí, pretože podľa neho tým páchajú *edžtehád a ra'j*.

Mahmúd Ahmdínežád sa stal dôležitou postavou vo verejnej politickej sfére, ktorá v 21. storočí pokračovala v ideológii založenej Madžlesím v 17. storočí. Politika založená na nelogickosti a spojená s nadprirodzenými zážitkami o kontakte so skrytým svetom a prijímaním správ od skrytého imáma, sa stala okamžite súčasťou politického diskurzu v Iránskej islamskej republike.

Snahou tejto práce bolo demonštrovať významnú až identickú podobu medzi ideológiami madžlesizmu v 17. a mahdizmu v 21. storočí. Termíny „izmov“ sú síce v názvoch rozdielne, avšak ako uvádza i sám Rahnema vo svojom diele *Superstition as Ideology in Iranian Politics: From Majlese to Ahmadinejad*, jedná sa o rovnakú ideológiu, avšak aplikovanú v rôznych časoch na území dnešného Iránu. Snahou tejto práce bolo poukázať na súvislosti a logické návaznosti medzi oboma ideológiami, kde obe využívali náboženstvo na dosiahnutie politicko-mocenských cieľov.

Biografia Mahmúda Ahmadínežáda poskytla náčrt jeho duchovnej a svetskej minulosti, ktorá ho formovala a ktorá tak čiastočne objasňuje jeho náboženské presvedčenie uplatňovania v politike. Svoju popularitu postavil na idee skorého návratu Mahdího, na ktorého sa veriaci spolu s ním mali pripraviť. Znamenalo to odovzdanosť osudu a rezignáciu na pozemský život. Ideológia významne podobná s madžlesizmom.

Spolu s Ahmadínežádom bolo dôležité spomenúť hnutie *Andžoman-e Hodždžatíje*, ktoré zohráva dôležitú ideologickú úlohu v ideologickom pojatí mahdizmu, ktoré je esenciou ich doktríny. Na jednej strane odmietajú spájanie náboženstva a politiky, na druhej strane, ako je v práci poukázané, na dosiahnutie svojich náboženských cieľov je mnoho ich propagátorov postavami na vysokých politických postoch.

Spolu s nástupom Ahmadínežáda do prezidentského úradu v roku 2005, sa začalo hovoriť aj o jeho prameňu k nasledovaniu, *mardža^c-e taqlíd*, ájatolláh Mesbáh-Jazdí. Síce Ahmadínežád bol najvýraznejšou osobou na politickej scéne, ale všetko nasvedčuje tomu, že práve Mesbáh-Jazdí prebral ideológiu madžlesizmu, ktorá stojí na iracionalite a nelogickosti ako nástrojov na zvýšenie moci *fuqahá'*.

Ahmadínežád však nevedel vyviesť krajinu z ekonomických problémov a medzinárodnej izolácie, naopak, zvyšovala sa nezamestnanosť, inflácia i medzinárodné odlúčenie. Popularitu mu však zaistovala podpora vidieka, kult Mahdího a mešity Džamkarán. Tu však narazil na klerikov, ktorým vstúpil do ich náboženskej sféry, kým Ahmadínžád, ako „ne-klerik“ sa mal držať len v sfére politickej. I keď si držal tichý súhlas *rahbara*, začala sa ozývať kritika ako náboženská tak i svetská zo všetkých strán. I keď sa napokon zvíťazil v prezidentských voľbách aj v roku 2009, jeho víťazstvo bolo viac než rozporuplné. Kritika sa z radov medzinárodného spoločenstva a najmä klerikov kopila a vyostroval sa najmä mocenský boj medzi *rahbarom* a Ahmadínežádom, ktorý postupne sa snažil zvyšovať svoj vplyv v *Madžles-e* a zároveň znížiť vplyv *rahbara*.

Otázka je, či skutočnou osobou, ktorej cieľom bolo získať vyšší vplyv na úkor *rahbara*, nie je práve Mesbáh-Jazdí. *Rahbar* sice má podľa ústavy najväčšie a prakticky neobmedzené kompetencie, avšak prezident republiky je druhou najvplyvnejšou postavou a je tak zaujímavé sledovať tieto neviditeľné kroky Mesbáh-Jazdího, ktorý sa pravdepodobne snažil prostredníctvom Ahmadínežáda znížiť *rahbarov* vplyv na postoch, kde mu to ústava dovoľovala.

Prepracuje sa Mesbáh-Jazdí postupne na pozíciu, ktorú v 17. storočí zastával Madžlesí, ktorého významný vplyv sialhal jako duchovnej tak i svetskej sféry?

Ahmadínežád vedel, že podľa ústavy viac nemôže kandidovať na pozíciu prezidenta. Preto je možné, že i tento fakt zohrával úlohu jeho

vzrastajúcich konfliktov medzi ním a *rahbarom*. Na vplyv Mesbáh-Jazdího poukázal i Alí Akbar Mohtašamí-Pur, ktorý varoval pred jeho rastúcou mocou a ktorého cieľom je podľa slov Mohtašamí-Pura oslabiť či dokonca zlikvidovať *rahbara* Chámene'ího. Otázka nástupníctva tak zostáva v Iráne viac než otvorenou a i to, kam svoje kroky smeruje Mesbáh-Jazdí.

Po odchode Ahmadínežáda sa však zároveň diskutuje, či si mahdizmus udrží svoje postavenie medzi obyvateľstvom. Napriek tomu, že ší'ca dvanástich imámov stavia na viere v návrat Mahdího, tak prakticky až Ahmadínežád začal proklamovať jeho skorý a nevyhnutný návrat. To však do tejto miery nevyhovovalo klerikom, ktorí by tak strácali svoju autoritu medzi ľuďmi. Zdá sa, že úroveň viery v návrat Mahdího, záleží na úrovni a rozsahu propagácie medzi ľuďmi. Nedá sa zároveň vylúčiť, že s prípadným zlepšením socio-ekonomického zabezpečenia a znížením chudoby, už ľudia nebudú pociťovať tak silný pocit nespravodlivosti, ktorý v mnohých ohľadoch je možné vidieť aj na tom, že kým krajina sa zmieta vo vysokej miere nezamestnanosti a chudoby, tak duchovní v Iráne si užívajú svoje prepychové a nákladné životy.

7 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV

ALEXANDER, Yonah, HOENIG, Milton, *The New Iranian Leadership: Ahmadinejad, Terrorism, Nuclear Ambition and the Middle East*. London, 2008.

AL-SBENATY, Abdulwahab, *Korán*. Saudská Arábia, 2013.

ALI, Kecia, LEAMAN, Oliver, *Islam: The Key Concepts*. New York, 2008.

AMANAT, Abbas, *Apocalyptic Islam and Iranian Shi'ism*. Londýn, 2009.

AMIR-MOEZZI, Mohammad Ali, *The Divine Guide in Early Shi'ism: The Sources of Esotericism in Islam*. New York, 1994.

ARJOMAND, Said Amir, IROWN, Nathan J., *The Rule of Law, Islam, and Constitutional Politics in Egypt and Iran*. New York, 2013.

ASHTON, Nigel, GIBSON, Bryan, *The Iran-Iraq War: New International Perspectives*. New York, 2013.

AXWORTHY, Michael, *Dějiny Íránu*. Praha, 2009.

BEARMAN, P. J., BIANQUIS, Th., BOSWORTH, C. E., DONZEL, E., HEINRICHS, W. P., *The Encyclopaedia of Islam – Volume X, T-U*. Leiden, 2000.

BEARMAN, P. J., BIANQUIS, Th., BOSWORTH, C. E., DONZEL, E., HEINRICHS, W. P., *The Encyclopaedia of Islam – Volume XI, W-Z*. Leiden, 2002.

BHIMJI, Saleem, *History behind Masjid Jamkaran*. Kitchener, 2000.

BOSWORTH, C. E., DONZEL, E., HEINRICHS, W. P., LEWIS, B., PELLAT, Ch., *The Encyclopedia of Islam – Volume VI, MAHK-MID*. Leiden, 1991.

BOSWORTH, C. E., DONZEL, E., HEINRICHS, W. P., LECOMTE, G., *The Encyclopaedia of Islam – Volume VIII, NED-SAM*. Leiden, 1995.

BOSWORTH, C. E., DONZEL, E., HEINRICHS, W. P., LECOMTE, G., *The Encyclopaedia of Islam – Volume IX, SAN-SZE*. Leiden, 1997.

BOSWORTH, C. E., DONZEL, E., HEINRICHS, W. P., PELLAT, Ch., *The Encyclopaedia of Islam – Volume VII, MIF-NAZ*. Leiden, 1993.

BOSWORTH, C. E., DONZEL, E., LEWIS, B., PELLAT, Ch., *The Encyclopaedia of Islam – Volume V, KHE-MAHI*. Leiden, 1986.

COHEN, Ronen A., *The Hojjatiyeh Society in Iran: Ideology and Practice from the 1950s to the present*. New York, 2013.

CQ PRESS, *Political handbook of the Middle East 2008*, Washington, 2008.

CURTIS, Glenn E., HOOGLUND, Eric, *Iran: A Country Study*. Los Angeles, 2008.

DONZEL, E., LEWIS, B., PELLAT, Ch., *The Encyclopaedia of Islam – Volume IV, IRAN-KHA*. Leiden, 1997.

DROZDÍKOVÁ, Jarmila, *Lexikón islámu*. Bratislava, 2005.

ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA, Inc., *Britannica Guide to the Islamic World*. London, 2009.

ESPOSITO, John L., *Islam and Politics*. New York, 1984.

FISHER, Michael M. J., ABEDI, Mehdi, *Debating Muslims: Cultural Dialogues in Postmodernity and Tradition*. Madison, 1990.

GHEISSARI, Ali, *Contemporary Iran: economy, society, politics*, New York, 2009.

GIBB, H. A. R., KRAMERS, J. H., LÉVI-PROVENCAL, E., SCHACHT, J., *The Encyclopaedia of Islam – Volume I, A-B*. Leiden, 1986.

HASAN, Israr, *The Conflict Within Islam: Expressing Religion Through Politics*. Bloomington, 2011.

HUDGES, Thomas Patrick, *A Dictionary of Islam*. New York, 1885.

JAFARZADEH, Alizera, *The Iran Threat: President Ahmadinejad and the Coming Nuclear Crisis*. New York, 2007.

JESTICE, Phyllis G., *Holy People of The World*. Santa Barbara, 2004.

JONES, David Martin, LANE, Ann, SCHULTE, Paul, (eds.), *Terrosim, Security and the Power of Informal Networks*, Cheltenham, 2010.

KROPÁČEK, Luboš, *Duchovní cesty islámu*, Praha, 2006.

LANDES, Richard A., *Encyclopedia of Millennialism and Millennial Movements*. New York, 2000.

LEWIS, B., MÉNAGE, V. L., PELLAT, Ch., SCHACHT, J., *The Encyclopaedia of Islam – Volume III, H-IRAM*. Leiden, 1986.

LEWIS, B., PELLAT, Ch., SCHACHT, J., *The Encyclopaedia of Islam – Volume II., C-G*. Leiden, 1991.

MARTIN, Richard C., *Encyclopedia of Islam and the Muslim World*. New York, 2004.

MELMAN, Yosii, JAVEDANFAR, Meir, *The Nuclear Sphinx of Tehran*, New York, 2007.

MOIN, Baqer, *Khomeini: life of the Ayatollah*. New York, 1999.

MOMEN, Moojan, *An Introduction to Shi'i Islam*. Yale, 1985.

MOSLEM, Mehdi, *Factional politics in post-Khomeini Iran*. New York, 2002.

NAJI, Kasra, *Ahmadinejad: The Secret History of Iran's Radical Leader*. New York, 2008.

- NEWBY, Gordon, *A Concise – Encyclopedia of Islam*. Oxford, 2002.
- NEWMAN, Andrew J., *The Formative Period of Twelver Shi'ism: Hadith as Discourse Between Qum and Baghdad*. Abingdon, 2000.
- PALMER, Martin, HARTZ, Paula, *Baha'i Faith*. New York, 2002.
- RAHNEMA, Ali, *Superstition as Ideology in Iranian Politics – From Majlesi to Ahmadinejad*. New York, 2011.
- RAJAEI, Farhang, *Islamism and Modernisms: The Changing Discourse in Iran*. Austin, 2007.
- RICHIE, Jason, *Iraq and the Fall of Saddam Hussein*. Minneapolis, 2003.
- ROY, Olivier, SFEIR, Antoine, *The Columbia World Dictionary of Islamism*. New York, 2007.
- RUBIN, Barry, (eds.), *Guide to Islamist Movements*. New York, 2010.
- TABÁTABÁÍ, Sajjed Mohammad Hosejn, *Shi'ite Islam*. New York, 1975.
- TAHERI, Amir, *The Persian Night: Iran Under the Khomeinist Revolution*. New York, 2008
- TAKIM, Liyakat N., *The Heirs of the Prophet – Charisma and Religious Authority in Shi'ite Islam*. New York, 2006.
- TOMKOVÁ, Alena, *Moderní iránská společnost: mezi světy*. Plzeň, 2013.
- WILLIAMS, John Alden, *The Word of Islam*. London, 1994.
- ZAGORSKI, Paul W., *Comparative Politics: Continuity and Breakdown in the Contemporary World*. New York, 2009.
- ZWEIRI, Mahjoob, EHTESHAMI, Anoushiravan, *Iran and the rise of its neoconservatives: the politics of Tehran's Silent Revolution*. London, 2007.

Články použité v práci:

HANSON, Brad, *The „Westoxication“ of Iran: Depictions and Reactions of Behrangī, al-e Ahmad, and Shariati*. *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 15, No. 1 (február, 1983), s. 1-23.

JONES, Stephen, STEINFELD, Rebecca, *Iranian presidential election 2009*, jún 2009, International Affairs and Defence Section.

MASHAYEKHI, Mehrdad, *The Revival of the Student Movement in Post-Revolutionary Iran*, *International Journal of Politics, Culture, and Society*, Vol. 15, No. 2 (zima 2001), s. 283-313.

MIRSEPASSI-ASHTIANI, Ali, *The Crisis of Secular Politics and the Rise of Political Islam in Iran*. *Social Text*, No. 38 (jar, 1994), s. 51-84.

MOADDEL, Mansoor, *The Shi'i Ulama and the State in Iran*, *Theory and Society*, Vol. 15., No. 4 (júl 1986), s. 519-556.

SAVYON, A., MANSHAROF, Y., *The Doctrine of Mahdism: In the Ideological and Political Philosophy of Mahmoud Ahmadinejad and Ayatollah Mesbah-e Yazdi*, Middle East Media Research Institute, máj 2007.

SCHAHGALDIAN, Nikola B., *The Clerical Establishment in Iran*, Santa Monica, 1989.

SIAVOSHI, Sussan, *Ayatullah Misbah Yazdi: Politics, Knowledge, and the Good Life*, *The Muslim World*, Vol. 100, Issue 1 (2010), s. 124-144.

TURNER, Colin P., *The „Tradition of Mufaddal“ and the Doctrine of the Raj'a: Evidence of „Ghuluww“ in the Eschatology of Twelver Shi'ism?*, *British Institute of Persian Studies*, Vol. 44 (2006), s. 175-195.

Články dostupné na internete:

Beranová, Lucie: *Malý Mesiáš*. 15.6. 2009, IHned. Dostupné online:
<http://hn.ihned.cz/c1-37446790-maly-mesias>.

Výsledky prezidentských volieb v roku 2005. Dostupné online:
<http://psephos.adam-carr.net/countries/i/iran/iran20052.txt>

Borger, Julian, *Mahmoud Ahmadinejad's attack on Israel triggers walkout at UN racism conference*. 21. 4. 2009, The Guardian. Dostupné online:
<http://www.guardian.co.uk/world/2009/apr/21/ahmadinejad-geneva-speech-israel>

Iran Wire, *Ayatollah Mesbah Yazdi: „Equal Rights for the Bahais and the Jews are against Islam“*. 3. 3. 2014. Dostupné online:
<http://sensday.wordpress.com/2014/03/03/ayatollah-mesbah-yazdi-equal-rights-for-the-bahais-and-the-jews-are-against-islam/>

Samii, A. William, *Weapons of Mass Destruction*. 30. 4. 2001. Iran Report. Dostupné online:
<http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iran/2001/17-300401.html>

Esfandiari, Golnaz, *Iran: President Says Light Surrounded Him During UN Speech*. 29. 11. 2005. Dostupné online:
<http://www.rferl.org/content/article/1063353.html>

Ahdiyyih, Mohebat, *Ahmadinejad and the Mahdi*. jeseň 2008, Middle East Quarterly. Dostupné online: http://www.meforum.org/1985/ahmadinejad-and-the-mahdi#_ftnref43

Súhrnné výsledky prezidentských volieb v roku 2009 dostupné online:
<http://moi.ir/Portal/Home/ShowPage.aspx?Object=News&CategoryID=832a711b-95fe-4505-8aa3-38f5e17309c9&LayoutID=dd8faff4-f71b-4c65-9aef-a1b6d0160be3&ID=5e30ab89-e376-434b-813f-8c22255158e1>

Violence in Iran Over Election Controversy. 14. 6. 2009, Sky News. Dostupné online: <http://news.sky.com/skynews/Home/World-News/Iran-Election-2009-Mahmoud-Ahmadinejad-Wins-Rioters-And-Police-Clash-Over-Disputed-Vote/Article/200906215303344>

Alfoneh, Ali, *Ahmadinejad versus the Clergy*. 21. 8. 2008, AEI Online. Dostupné online: <http://www.aei.org/article/foreign-and-defense-policy/regional/middle-east-and-north-africa/ahmadinejad-versus-the-clergy/>

Dehghan, Saeed Kamali, *Iran's former president Rafsanjani steps down from assembly role*. 8. 3. 2011, The Guardian. Dostupné online: <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/08/iran-president-rafsanjani-assembly>

Q&A: *Iran's presidential election*. 15. 6. 2009, BBC News. Dostupné online: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle>

Khamenei's Speech on the Iranian Elections, June 2009 (summary). 20. 6. 2009, Council on Foreign Relations. Dostupné online: <http://www.cfr.org/iran/khameneis-speech-iranian-elections-june-2009-summary/p19680>

Meyer, Bill, *Discontented Muslim Clergy challenge Iran's supreme leader behind scenes*. 8. 7. 2009, Cleveland.com. Dostupné online: http://www.cleveland.com/world/index.ssf/2009/07/discontented_muslim_clergy_cha.html

Dehghanpisheh, Babak, *The Ayatollah vs. The President*. 5. 3. 2012, Time. Dostupné online:

<http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,2107494,00.html>

Reuters, *Ahmadinejad Vs. Ayatollah Khamenei: Iran's President, Supreme Leader Clash Over Political Authority*, 8. 2. 2013, The World Post. Dostupné online:

http://www.huffingtonpost.com/2013/02/08/ahmadinejad-vs-ayatollah-khamenei_n_2647337.html

Mesbah Yazdi's Danger for Khamenei. 13. 5. 2010, Democratic Republic of Iran. Dostupné online:

<https://droi.wordpress.com/2010/05/13/mesbah-yazdi%E2%80%99s-danger-for-khamenei/>

Dehghan, Saeed Kamali, Borger, Julian, *Ahmadinejad's enemies scent blood in Iran power struggle*. 19. 5. 2011, The Guardian. Dostupné online:

<http://www.theguardian.com/world/2011/may/19/ahmadinejad-iran-power-struggle?guni=Article:in%20body%20link>

Radio Zamaneh, *Ahmadinejad criticized by his chief supporter amongst clergy*. 15. 5. 2011, Payvand Iran News.

Dostupné online: <http://www.payvand.com/news/11/may/1143.html>

Trouble at the Top. 5. 5. 2011, Economist.

Dostupné online: <http://www.economist.com/node/1865207>

Keck, Zachary, *Why Iran's Mullahs Fear Ahmadinejad's Messianism*. 16. 5. 2013, The Diplomat. Dostupné online:

<http://thediplomat.com/2013/05/why-irans-mullahs-fear-ahmadinejads-messianism/>

Etedaal, Fars, *Spokesman Says Iran's President 'Will Return With Hidden Imam'*. 29. 4. 2014, Radio Free Europe.

Dostupné online: <http://www.rferl.org/content/ahmadinejad-hidden-imam-spokesman-return/25026784.html>

Bozorgmehr, Shirzad, Martinez, Michael, *Hassan Rouhani is Iran's next president after appealing to tradition, reform*. 16. 6. 2013, CNN.

Dostupné online: <http://edition.cnn.com/2013/06/15/world/meast/iran-elections/>

Tait, Robert, *A humble beginning helped to form Iran's new hard man*. 2. 7. 2005, The Guardian. Dostupné online:

<http://www.guardian.co.uk/world/2005/jul/02/iran.roberttait>

Bhadrakumar, M. K., *Ahmdinejad held hostage to bazaar politics*. 3. 2. 2007, Asia Times. Dostupné online:

http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/IB03Ak02.html

Office for Strengthening Unity. Iran Data Portal, Princeton. Dostupné online:

<http://www.princeton.edu/irandataportal/parties/tahkimevahdat/The-Office-for-Strengthening-Unity.pdf>

Degghan, Saeed Kamali, *Hassan Rouhani sworn in as president of Iran, urging moderation and respect*. 4. 8. 2013, The Guardian. Dostupné online:

<http://www.theguardian.com/world/2013/aug/04/hassan-rouhani-sworn-in-president-iran>

Ostatné internetové zdroje:

<http://www.iranica.com/articles/halabi-shaikh-mahmud>

http://www.iran-press-service.com/ips/articles-2005/october-2005/jamkaran_211005.shtml

<http://www.iranvisitor.com/city-guides/masjid-e-jamkaran>

www.jamkaran.info

<http://www.mesbahyazdi.org/english/index.asp?biography/index.htm>

www.iranicaonline.org/articles/helyat-al-mottaqin

<http://moi.ir/Portal/Home/ShowPage.aspx?Object=News&CategoryID=832a711b-95fe-4505-8aa3-38f5e17309c9&LayoutID=dd8faff4-f71b-4c65-9aef-a1b6d0160be3&ID=5e30ab89-e376-434b-813f-8c22255158e1>

<http://www.enduringamerica.com/home/2011/1/9/wikileaks-and-iran-2009-ayatollah-mesbah-yazdi-more-powerful.html>

<http://karentolo.deviantart.com/>

<http://karentolo.deviantart.com/>

8 RESUMÉ

Mahdism in Contemporary Iranian Politics

The aim of my thesis is to provide a comprehensive picture of the chronological development of ideology of mahdism to the form that is known in 21st century. Work represents the essence and roots of messianism within Shi'i Islam which is the official religion in the Islamic Republic of Iran since 1979.

Important content of this work is introduction of essence of Twelver Shi'a because the goal of this thesis is the conclusion of ideological-religious form of mahdism in contemporary Islamic Republic in Iran in the end of this work. The work will lead to compare two different ideologies by name but the same in the essence.

First ideology is majlesism established in 17th century by Mohammad-Baqer Mjlesi who born in Safavi era. He was high educated cleric who collected and identified the importance of necessities, *zaruriyyat* for Shi'i believers. He developed his concept of rule of *fuqaha'* and idea that rational and independent thought by the common people is not compatible with Shi'ism. *Ejtehad* and *ra'y* became forbidden for believers because they do not deserve and they are not capable to make *ejtehad* or *ra'y*.

My goal is to point out the context and logical links between ideology of majlesism in 17th century and mahdism promoted by Mahmoud Ahmadinejad and his *marja' taqlid* Mohammad Taqi Mesbah-Yazdi in contemporary Iran. The main goal of politics of Mahmoud Ahmadinejad was promote *raj'at*, return, of Mahdi who will fill the world with justice and peace. He has got involved in religious sphere which has belongs to clergy in Iran since 1979. On the top of his belief of Mahdi's return the holy shrine in Jamkaran. During the presidency of Ahmadinejad, the attention paid to the development of the Jamkaran

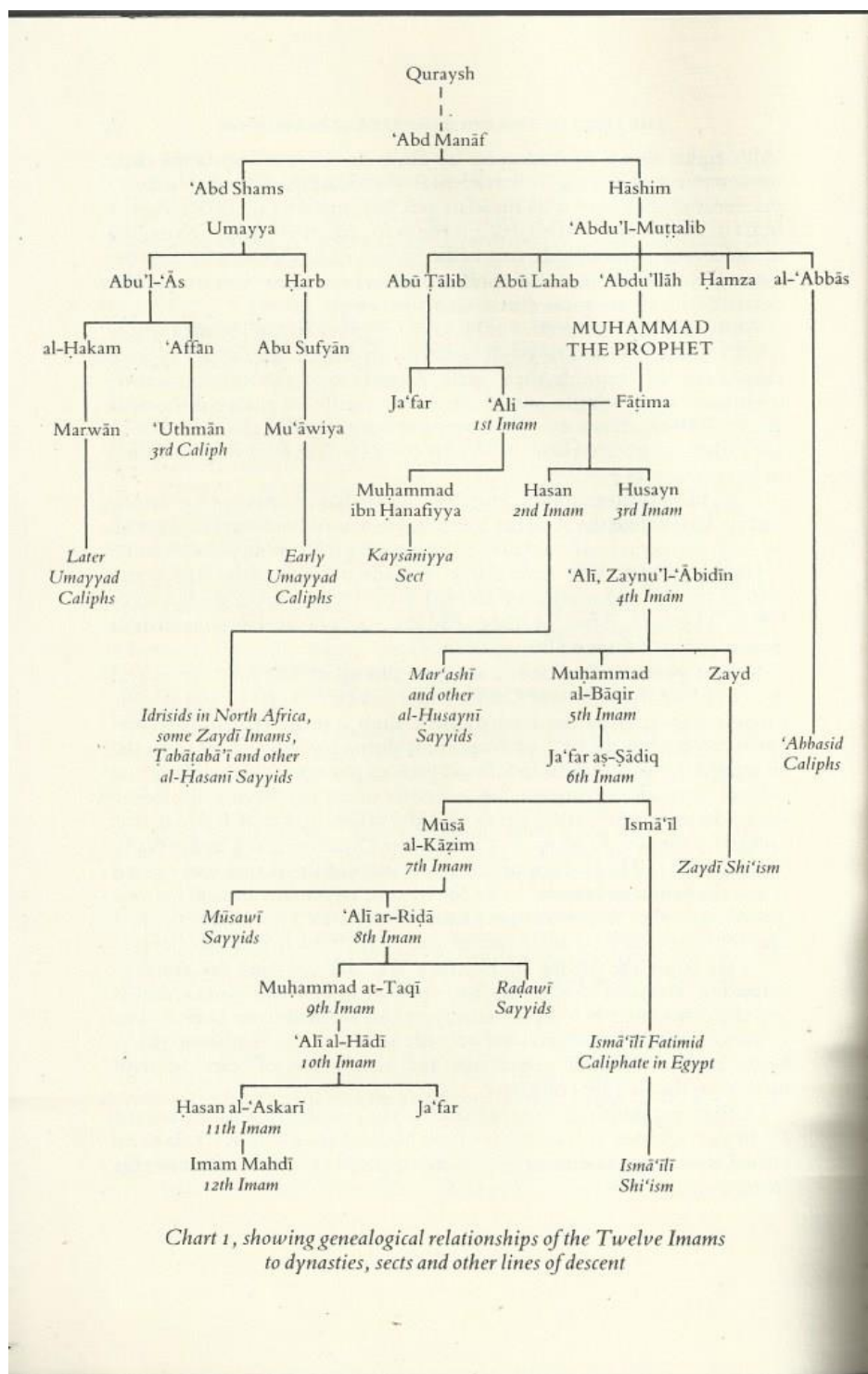
mosque and the propaganda surrounding its sanctity has catapulted the status of Jamkaran beyond all Shi'i shrines.

Because of Ahmadinejad and Mesbah-Yazdi's promoting of a political and religious discourse base on the earthly interventions of the Hidden Imam and supernatural events, there was a strong need to promote a holy shrine associated with the Hidden Imam.

In Ahmadinejad's second tenure he started to have disagreements with clergy and *rahbar* as well. The reason was simple – taking the power in religious and in secular field as well. The conclusion outlines possible future developments of mahdism after end of Ahmadinejad's second tenure.

My thesis offers the partial answer for a question if mahdism, or majlesism, is not just a tool for holding the people in the fold of obedient followers.

9 PRÍLOHY

Príloha č. 1 zobrazuje rodokmeň proroka Muhammada a líniu dvanástich imámov.³⁷¹

³⁷¹ Momen, 1985, s. 34.

Príloha č. 2 – mešita Džamkarán.³⁷²

Príloha č. 3 – Mohammad-Báqer Madžlesí.³⁷³ Príloha č. 4 – Mohammad Taqí Mesbáh-Jazdí³⁷⁴

³⁷² Autorské práva – Karentolo. Dostupné online: <http://karentolo.deviantart.com/>

³⁷³ <http://www.asia.si.edu/collections/zoom/S1998.16.jpg>

³⁷⁴ <http://www.enduringamerica.com/home/2011/1/9/wikileaks-and-iran-2009-ayatollah-mesbah-yazdi-more-powerful.html>